

Noms

Revista de la Societat d'Onomàstica

23 | 2025

Notícies

Novetats bibliogràfiques

Ressenyes

MIQUEL DE CRUSAFONT I SABATER, *Els Crusafont. Descendents sabadellencs d'una família única occitana*
EMILI SELFA FORT, *Els sobrenoms de Gandia. Centre històric, el Raval-Prado, l'Estació-Corea, Beniopa, Benipeixcar, el Grau, Santa Anna i la Marxuquera*

Onomàstica i literatura

Articles

JOAN BELL-LLOC, *L'Eliana: un hagiòtopònim carmelità del s. XVI (2)*
ANDREU BELTRAN, *Projecte i estudi de recollida dels malnoms valencians*
MARIAN JIMÉNEZ I TOMÀS PÉREZ, *Una anàlisi feminista de la criptogínia en la toponímia urbana de Petrer*
RUT NOLLA, *De la mar a la muntanya. Rutes onomàstiques a Cambrils i Horta de Sant Joan*
MARC SALOMÓN, *Cinc segles de la polèmica sobre el topònim Alacant*

Presentació

PERE NAVARRO GÓMEZ

President de la SdO

El 17 de gener d'enguany —comemoració de la festivitat del sant anacoreta egipci Antoni el Gran, més conegut popularment com a Sant Antoni del Porquet o Sant Antoni dels Rucs—, en el marc de l'Assemblea General de socis es duia a terme l'elecció de la nova Junta de la Societat d'Onomàstica (SdO). La majoria dels components continuava en els seus càrrecs, però s'hi incorporaven nous membres. Així doncs, la nova Junta quedava constituïda pels vocals Andreu Beltran Zaragoza, Assumpció Rehues Estivill, Bernat Vellvè Blanch, Eugeni Perea Simón, Fèlix Bruguera Ligeró, Javier Giralt Latorre, Joan Tort Donada, Maite Mollà Villaplana, Maribel Guardiola Savall, Rosa Maria Anglès i Nicolàs, Sílvia Veà Vila, Ventura Castellvell Díez. Continuen en els seus càrrecs Maria del Mar Batlle Gutiérrez, com a secretària general; César López Leiva, com a tresorer; Enric Ribes Marí, com a vicepresident, i com a president, qui subscriu aquesta presentació.

És desig de tothom que els tres anys en què la nova Junta exercirà les seves funcions ho faci amb el mateix esperit de servei i d'entusiasme que sempre ha caracteritzat els coordinadors de la Societat d'Onomàstica. Però no són només els membres de la Junta els que gestionen els diversos àmbits en què la SdO treballa. Així ho podem comprovar en l'equip de **Noms** on, a més de Rosa Maria Anglès, Andreu Beltran, Assumpció Rehues i Sílvia Veà, que són membres de la Junta, també formen part de l'equip de redacció Santi Arbós i Jesús Bernat. A tots vosaltres us agraïxo el temps

immesurable que hi dediqueu i el zel amb què gestioneu la revista **Noms**. Gràcies!

Els lectors del número 23 de **Noms** trobareu en aquest número els apartats que li són habituals. Les més de nou pàgines de notícies breus referenciades, la cinquantena d'articles inventariats, les revistes, els mapes i les recensions enunciats demostren que l'onomàstica és una disciplina que genera l'interès de la població. Totes aquestes referències van acompanyades dels seus respectius enllaços perquè qui consulta la revista a través de la seva versió digital pugui accedir-hi directament. També es dona notícia de quaranta-sis publicacions onomàstiques de casa nostra i d'altres comunitats lingüístiques i culturals.

A l'apartat de ressenyes, trobareu la de Rosa Maria Anglès que comenta *Els Crusafont. Descendents sabadellencs d'una família única occitana*, un llibre de Miquel de Crusafont i Sabater, descendent de la nissaga Crusafont, on desgrana les vicissituds de la família occitana de la regió històrica de Roergue, assentada a casa nostra, de la qual ell descendeix. Gabriel Garcia recensionaria *Els sobrenoms de Gandia. Centre històric, el Raval-Prado, l'Estació-Corea, Beniopa, Benipeixcar, el Grau, Santa Anna i la Marxuquera*, un llibre d'Emili Selfa Fort que classifica el cabal antroponímic recollit a la capital de la comarca valenciana de la Safor.

Del malaguanyat escriptor matarranyenc Desideri Lombarte podem llegir, a la secció d'onomàstica i literatura, el poema «Vull dir-ho tot pla», contingut en el seu llibre *Romanços de racó de foc i poemes de vida i mort* —publi-

cat l'any 1984—, on desgrana un seguit de topònims del seu poble natal de Pena-roja.

En el número 23 de **Noms** trobem també cinc extensos articles, tres dels quals d'autors experimentats en treballs onomàstics com són el de Joan Bell-lloc, la segona part d'un d'anterior sobre l'hagiotopònim d'origen carmelità *l'Eliana*; el d'Andreu Beltran sobre el projecte de recollida i estudi dels malnoms valencians, i el de Marian Jiménez González i Tomàs Pérez Medina sobre l'anàlisi feminista de la criptogínia en la toponímia urbana de la localitat valenciana de Petrer, al Vinalopó Mitjà.

Els altres dos articles són d'autors novells: Rut Nolla descriu dues rutes onomàstiques, una al nucli antic de Cambrils —Baix Camp— i l'altra a Horta de Sant Joan —Terra Alta— que es van dur a terme en el marc de l'assignatura Onomàstica Catalana impartida a la Universitat Rovira i Virgili; Marc Salomón planteja les dificultats que ha suscitat l'origen del topònim *Alacant*, la capital meridional valenciana. Aquestes dues aportacions corroboren que l'onomàstica no és només una simple afició de jubilats, sinó que aporten una alenada d'aire fresc a l'estudi dels noms propis.

La revista clou el número 23 amb quatre magnífiques fotografies que testimonien la «Sortida Onomàstica a Siurana» que es va dur a terme el dia 26 de maig d'enguany, de la mà del consoci Jordi Càceres, en memòria del mestre Ramon Amigó, en commemoració del centenari del seu naixement.

Bona lectura!

Notícies

D'ací; onomàstica catalana

S'ha mort Carme Barceló, ex-acadèmica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, integrant entre altres de la seua secció d'Onomàstica

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/sha-mort-carme-barcelo-ex-academica-de-lacademia-valenciana-de-la-llengua/>

«Un Pla de nom, però no de fets»

↗ <https://comarques-oblidades.blogspot.com/2025/01/un-pla-de-nom-pero-no-de-fets.html>

Almassora retola 17 espais i carrers de la Vila amb toponímia tradicional

↗ <https://www.castelloninformacion.com/almassora-retola-amb-toponimia-tradicional-17-espais-i-carrers-de-la-vila/>

«Nuestra toponímia tradicional almassorina»

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/opinion/2025/01/10/toponimia-tradicional-almassorina-113248834.html>

«Lérida/Lleida, Gerona/Girona: la croada de Vox contra els topònims catalans»

↗ https://www.ara.cat/politica/lerida-lleida-gerona-girona-croada-vox-toponims-catalans_1_5230002.html

«La llengua: aquí la vergonya també ha de canviar de bàndol»

↗ https://www.elnacional.cat/ca/opinio/llengua-aqui-vergonya-tambe-ha-canviar-bandol_1340752_102.html

«Els informes jurídics de la Generalitat sobre la toponímia

il·legal amaguen l'art. 18.1 de la Llei de Política Lingüística»

↗ <https://www.cabassers.org/2024/12/20/els-informes-juridics-de-la-generalitat-sobre-la-toponimia-illegal-semple-amaguen-lart-18-1-de-la-lllei-1-1998/>

El poble català de la sort que té nom basc

↗ https://viajes.nationalgeographic.com.es/a/pueblo-pirineo-nombre-vasco-que-confunde-a-catalanes_21688

Aparició del núm. 10 de la revista Onomàstica

↗ <https://raco.cat/index.php/Onomastica/issue/view/32533>

«Ricard Chulià: El debat sobre l'accent en el nom de la ciutat de València és un pretext per a l'espanyolització»

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/ricard-chulia-el-debat-sobre-laccent-en-el-nom-de-la-ciutat-de-valencia-es-un-pretext-per-a-lespanyolitzacio/>

Nou llibre en defensa del topònim València

↗ <https://www.diarilaveu.cat/cultura/llengua/ricard-chulia-publica-un-llibre-en-defensa-del-toponim-valencia-585248/?fbclid>

El fitxatge de Saragossà per la Diputació de València enrareix encara més la polèmica toponímica

↗ <https://www.diarilaveu.cat/cultura/llengua/el-fitxatge-de-saragossa-per-la-diputacio-enrareix-encara-mes-la-polemica-580772/>

«L'accent de València, la Batalla i el conflicte 'again'»

↗ <https://valenciadiari.com/laccent-de-valencia-la-batalla-i-el-conflicte-again/>

Un acadèmic de l'AVL farà l'informe per a canviar el nom de València

↗ <https://www.diarilaveu.cat/cultura/llengua/un-academic-de-lavl-fara-linforme-per-a-canviar-el-nom-de-valencia-580402/>

L'AVL manté el posicionament favorable al topònim València

↗ https://www.elespanol.com/valencia/20250403/avl-mantiene-posicionamiento-oficial-respecto-toponimo-valenciano-valencia/1003743698329_o.html

Entrevista a Abelard Saragossà sobre el debat toponímic respecte al nom de la capital del País Valencià

↗ <https://www.levante-emv.com/videos/valencia/2025/03/30/entrevista-abelard-saragossa-miembro-avl-115833339.html>

Agre debat sobre el topònim València

↗ <https://www.levante-emv.com/valencia/2025/03/29/toponimia-valencia-desata-agrio-debate-115808339.html>

La Fundació Constantí Llombart dona suport a Abelard Saragossà en la polèmica toponímica

↗ <https://www.levante-emv.com/valencia/2025/03/26/fundacio-constanti-llombart-respalda-saragossa-115708233.html>

Sobre el nom de l'escola pública de les Borges Blanques (Garrigues)

↗ <https://www.garriguestv.cat/ca/turisme/garriguestv/actualitat/47710/>

Notícies

el-joan-xxiii-recull-propostes-per-canviar-de-nom/11879.html
↗ <https://www.somgarrigues.cat/reportatges/143/des-de-quan-es-deia-joan-xxiii-l-escola-publica-de-les-borges-blanques?>

Recollida i estudi dels malnoms valencians en un projecte que compta amb l'impuls de l'AVL, universitats i que a Castelló compta amb el doctor en Filologia Andreu Beltran

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/castello-provincia/2025/05/12/crear-diccionari-malnoms-castello-pais-117047295.html>
↗ https://www.apuntmedia.es/noticies/cultura/xafa-ratlles-cagallanda-tresous-mapa-malnoms_1_1781363.html
↗ <https://www.eltemps.cat/article/65911/missio-salvar-els-malnoms-valencians>

Els noms de carrers més típics a Catalunya. La dona amb més carrers és Mercè Rodoreda i l'home, Pau Casals

↗ <https://www.3cat.cat/324/quins-son-els-noms-de-carrer-mes-tipics-el-ranqing-de-persones-illustres-i-altres-curiositats/noticia/3345631/>

Suport del president de la Diputació de València del PP, Vicent Mompó, per eliminar el nom de Felip V dels carrers

↗ <https://www.diarilaveu.cat/politica/mompo-dona-suport-a-la-proposta-delimitar-el-nom-de-felip-v-dels-carrers-585088/>

«Els carrerons del centre de Vilafranca adopten la denominació genuïna penedesenca de correlons»

↗ <https://www.vilafranca.cat/noticies/els-carrerons-del-centre-de-vilafranca-adopten-la-denominacio-genuina-penedesenca-de>

«Ja tenim correlons»

↗ <https://toponimiavilafranca.blogspot.com/2025/03/ja-tenim-correlons.html>

Un poble de la Ribera Alta lluita per mantenir el topònim en valencià

↗ <https://www.racocatala.cat/noticia/67576/poble-ribera-alta-lluita-mantenir-toponim-valencia>

El canvi legal de noms i cognoms a Catalunya

↗ <https://www.3cat.cat/324/com-canviar-se-el-nom-o-els-cognoms-mes-de-3000-catalans-ho-van-fer-lany-passat/noticia/3329664/>

Maó mantindrà el nom en català

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/mao-tomba-mocio-pp-mantindra-toponim-catala/>

Pyrenées-Orientales o Catalunya Nord

↗ <https://elmon.cat/opinio/pyrenees-orientales-o-catalunya-nord-985897/>

Més sobre la denominació de les comarques catalanes de l'Estat francès

↗ https://actu.fr/societe/ce-departement-francais-veut-changer-de-nom-voici-comment-il-pourrait-bientot-s-appeler_62109751.html

«La Catalunya del Nord, denominació oficial segons l'Institut d'Estudis Catalans»

↗ https://www.iec.cat/noticia/?id_noticia=4062

Canvi de nom dels jardins de Mossèn Cinto Verdaguer a Sants-Montjuïc

↗ <https://beteve.cat/societat/sants-montjuic-ratifica-canvi-nom-jardins-mossen-cinto-verdaguer/>

La plaça del Pi de Barcelona canvia de nom pel Dia Internacional de les Matemàtiques

↗ <https://www.vilaweb.cat/noticies/placa-pi-barcelona-nou-nom-setmana-matematiques/>

«Els vuit cognoms eivissencs: quins són?»

↗ <https://www.diariodeibiza.es/ibiza/ido/2025/03/14/els-vuit-cognoms-eivissencs-quins-115256138.html>

Rebategen estacions de metro de Barcelona amb motius xenòfobs

↗ <https://beteve.cat/societat/vandalisme-metro-canvien-retols-motius-xenofobs>

«El misteri dels cognoms catalans acabats en –as»

↗ https://www.elnacional.cat/ca/cultura/misteri-cognoms-catalans-acabats-en-as_1363094_102.html

«Tarragona puja o baixa? La importància de la catedral en el nomenclàtor de la ciutat»

↗ <https://www.3cat.cat/324/tarragona-puja-o-baixa-la-importancia-de-la-catedral-en-el-nomenclator-de-la-ciutat/noticia/3335382/>

«Qui eren les tres senyores de Gràcia que tenen un carrer»

↗ <https://www.totbarcelona.cat/cultura-i-oci/qui-eren-tres-senyores-de-gracia-carrer-587970>

Topònims de llegenda a Eivissa

↗ <https://www.diariodeibiza.es/dominical/2025/04/13/memoria-isla-toponimos-leyenda-116267384.html>

Palma, no Palma de Mallorca, serà el topònim utilitzat en l'expedició del DNI

Notícies

↗ <https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2025/04/24/palma-palma-mallorca-dni-utilizara-116699888.html>

Muro d'Alcoi vol dir-se només Muro

↗ https://www.eldebate.com/espana/comunidad-valenciana/20250420/ayuntamiento-muro-alcoy-quiere-cambiar-nombre-municipio-quien-pierde-origenes-pierde-identidad_288797.html

↗ <https://www.vilademuro.net/tornar-a-muro-colloqui-de-toponimia/>

«Toponímia andorrana: Rocafort»

↗ <https://elperiodic.ad/opinion/toponimia-andorrana-rocafort/>

Sobre els noms de les colles de l'Aplec del Caragol de Lleida

↗ https://www.segre.com/ca/societat/250521/els-noms-les-colles-han-passat-per-l-aplec-caragol-lleida-tradicio-l-humor-i-diversitat_833440.html

Toponímia de Pollença

↗ <https://www.xn--radiopollena-udb.net/noticies/toponimia-pollencina/>

Retolació bilingüe valencià/ espanyol en el nom dels carrers de Vinaròs

↗ <https://www.elperiodicomediterraneo.com/comarcas/2025/04/04/vinaros-rotulara-nombre-calles-castellano-toponimia-116027275.html>

El PSPV i la Intersindical recorren al Tribunal Superior de Justícia el topònim bilingüe de Castelló

↗ <https://castellonaldia.elmundo.es/castellon/pspv-e-intersindical-recorren-tsj-toponimo-bilingue-capital-FD23312326>

Nous noms de carrers a Albalat dels Sorells (Horta Nord)

↗ <https://www.facebook.com/100088318749032/posts/nous-noms-de-carrers-i-canvis-de-nomenclatura-en-el-ple-de-juliol-de-2024-es-va-a/638950925725527/>

«Toponímia andorrana: la Comella»

↗ <https://elperiodic.ad/opinion/toponimia-andorrana-la-comella/>

«Saps on és el carrer de Sabadell que homenatjava el “Caudillo”? I el de Lenin? El nomenclàtor de la ciutat, durant la dictadura franquista, va exaltar la figura de militars»

↗ <https://www.diaridesabadell.com/sabadell/2025/02/05/carrer-caudillo-lenin-sabadell/>

No a la regularització demanada per Vox dels topònims Girona, Lleida i similars

↗ <https://www.infobae.com/espana/agencias/2024/12/10/el-psoe-y-sus-socios-rechazan-en-el-congreso-el-plan-de-vox-para-regular-toponimos-castellanos-como-gerona-o-lerida/>

La toponímia de la Llacuna (Anoia)

↗ <https://manologarrido.com/programas/sociedad/gent-de-la-llacuna-la-toponimia-llacunenca/>

Castelló (Ribera Alta) tornarà a dir-se Villanueva de Castellón segons el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana

↗ https://www.larazon.es/comunidad-valenciana/castello-volvera-llamarse-villanueva-castellon_2025030667c9ce209ce7140001a511d6.html

Pòdcast «Toponímia amb arrels» de SER Maestrat

↗ <https://sermaestrat.com/podcast-les-ones-espai-literari-toponimia-amb-arrels/>

Cabacés, el primer cas de judicialització de la toponímia a Catalunya

↗ <https://www.cabassers.org/2025/03/07/cabaces-el-primer-cas-de-judicialitzacio-de-la-toponimia-a-catalunya/>

«Enric Ribes, pare de la toponímia de les Pitiüses»

↗ <https://www.diarideibiza.es/cultura/mola/2025/02/19/enric-ribes-pare-toponimia-les-114445883.html>

Vox contra l'ús prioritari de la toponímia oficial en llengua catalana a l'aeroport de Palma

↗ <https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2025/03/09/vox-pide-consell-priorice-castellano-115093254.html>

Canvi de noms dels carrers del Masnou del 1867 fins a l'actualitat

↗ https://www.elmasnou.cat/media/repository/arxiu/recursos/canvis_nom_carrers_masnou.pdf

«Demanen la doble denominació Orihuela-Oriola per a la capital del Baix Segura. L'Ateneu “Viento del Pueblo” i la Fundació Constantí Llombart apel·len a la història, la cultura i el pes econòmic de la ciutat per a impulsar la proposta»

↗ <https://www.diarilaveu.cat/llengua/demanen-la-doble-denominacio-orihuela-oriola-per-a-la-capital-del-baix-segura-589512/>

Toponímia de caça a Mallorca

↗ https://www.toponimiamallorca.net/index.php?option=com_content&view=article&id=629:cacadors&catid=21&Itemid=170

Un centenar de noms de carrers de Manresa explicats per Àngel Servet

↗ <https://www.memoria.cat/angel-servet-carrers/audios-carrers/els-corrans/>

«Les formes toponímiques que divergeixen de les fixades per l'IEC no són oficials, són il·legals»

↪ <https://www.cabassers.org/2025/05/20/les-formes-toponimiques-que-divergeixen-de-les-fixades-per-liec-no-son-oficials-son-illegals/>

«Els pobles de Catalunya amb els noms més curiosos: aquest és el seu origen»

↪ <https://www.emporda.info/fets-gent/2025/02/03/pobles-catalunya-origen-noms-curiosos-dv-113968935.html>

Què s'amaga als carrers del poble de Sant Pere de Torelló?

↪ <https://www.stpere.cat/noticia.php?id=1952>

El govern d'Aragó trinxà els topònims en català i promou formes castellanitzades

↪ <https://www.racocatala.cat/noticia/67929/govern-darago-trinxatoponims-catala-promou-formescastellanitzades>

«La Comarca denuncia actes vandàlics i pintades en indicadors i senyalitzacions turístiques»

↪ <https://matarranya.media/comarcal/2025/05/23/la-comarca-denuncia-actes-vandalics-i-pintades-en-indicadors-i-senyalitzacions-turistiques/>

«Noms inventats dels carrers de Barcelona»

↪ <https://naciodigital.cat/societat/noms-inventats-als-carrers-de-barcelona.html>

«L'exposició "Dones científiques als carrers" proposarà deu noms de dona per incorporar al nomenclàtor de Manresa»

↪ <https://www.manresa.cat/web/noticies/13054-l-exposicio-dones-cientifiques-als-carrers-proposara-deu-noms-de-dona-per-incorporar-al-nomenclator-de-manresa>

«Manresa incorpora tres noms de dona al seu nomenclàtor»

↪ <https://www.manresa.cat/web/noticies/13039-manresa-incorpora-tres-noms-de-dona-al-seu-nomenclator>

Tres nous noms de carrers a la ciutat de Lleida al polígon industrial de Torre Solé

↪ https://www.segre.com/ca/lleida/250226/tres-nous-noms-carrers-ciutat-lleida_739866.html

Només el 3% dels carrers de Rubí tenen nom de dona

↪ <https://www.diariderubi.com/nomes-el-3-dels-carrers-de-rubi-tenen-nom-de-dona/>

Qui va batejar els carrers de Barcelona?

↪ <https://www.vilaweb.cat/noticies/qui-va-batejar-els-carrers-de-barcelona/>

«Referents franquistes als carrers de Terrassa, mantenir-los o no?»

↪ <https://monterrasa.cat/societat/canvis-noms-carrers-terrasa-republica-dictadura-democracia-300859/>

«La batalla social i jurídica per la toponímia en valencià: "Les formes en castellà són un obstacle per a recuperar la llengua"»

↪ <https://directa.cat/la-batalla-social-i-juridica-per-la-toponimia-en-valencia-les-formes-en-castella-son-un-obstacle-per-recuperar-la-llengua/>

«D'on venen els noms dels municipis catalans?»

↪ <https://www.youtube.com/watch?v=4HumfWnkYKs>

«Carrer és masculí»

↪ <https://www.miquelmaria.cat/2025/02/24/carrer-es-masculi/>

«L'empremta esclavista al carrer Vidal i Ribas. L'Ateneu Santfeliuenc inicia una campanya per treure el nom del carrer de l'empresari i participant de tràfic d'esclaus a Catalunya i proposa donar-li el nom de l'entitat»

↪ <https://www.fetasantfeliu.cat/noticia/107848/lempremta-esclavista-al-carrer-vidal-i-ribas>

«L'origen incert del carrer dels Petons»

↪ <https://beteve.cat/va-passar-aqui/origen-nom-carrer-petons/>

Sortida onomàstica a Siurana

↪ <https://www.onomastica.cat/sortida-onomastica-a-siurana/>

«Pròleg censurat de Toponímia de Castigaleu»

↪ <https://tempsdefranja.org/territoris/ribagorca/proleg-censurat-de-toponimia-de-castigaleu/>

De la vora; onomàstica occitana i peninsular

Sent Privat dels Vièlhs (Gard, Occitània) utilitza també l'occità en la senyalització dels noms dels carrers

↪ <https://www.instagram.com/villestprivatdesvieux/p/DGng3doC7KC/>

Els orígens dels topònims de Santiago de Compostel·la i la seva comarca

↪ https://www.elespanol.com/quincemil/cultura/conoce-santiago/20250112/viene-nombre-municipio-origen-toponimia-santiago-comarca/912908783_0.html

Paratges d'aigua a la Sierra Norte de Madrid

🔗 https://www.youtube.com/watch?v=Zkrn4N5FG_s

«Los cambios de nombres de calles no son un capricho»

🔗 <https://www.noticiasdenavarra.com/opinion/tribunas/2025/04/18/cambios-nombres-calles-son-capricho-9534405.html>

Cognoms provinents de pobles aragonesos desapareguts

🔗 https://www.larazon.es/aragon/tienes-alguno-estos-apellidos-desciendes-algun-pueblo-aragones-que-existe_2025011067810f51bc785b000176e32a.html

2.800 topònims d'Oñati en un mapa interactiu

🔗 <https://www.noticiasdegipuzkoa.eus/gipuzkoa/bertan/2025/01/08/onati-reune-mapa-interactivo-2-9135306.html>

El BNG de Muxía demana que el topònim Tralapedra sigui recollit en el padró municipal

🔗 <https://www.diariodebergantinos.com/articulo/fisterra/bng-muxia-pide-toponimo-tralapedra-sea-recogido-padron-municipal-5121724>

Carrers de l'Estat espanyol amb nom curiosos o graciosos

🔗 https://www.telecinco.es/noticias/curioso/20250127/calles-espana-nombres-graciosos-curiosos_18_014452733.html

«La plataforma de la CTA sigue ensin usar l'asturianu siquiera na toponimia oficial»

🔗 <https://www.infoasturies.com/as/2024/12/23/la-plataforma-de-la-cta-sigue-ensin-usar-lasturianu-siquiera-na-toponimia-oficial/>

Un poble canari amb possible nom basc

🔗 https://www.atlanticohoy.com/gran-canaria/pueblo-canario-nombre-vasco-desconocen-esconde-metropolis-aborigen_1540358_102.html

«Nueva discriminación al reclamar l'usu de la toponimia oficial nun DNI»

🔗 <https://www.infoasturies.com/as/2024/12/17/nueva-discriminacion-al-reclamar-lusu-de-la-toponimia-oficial-nun-dni/>

Continua la polèmica amb la toponímia de Tinéu (Astúries)

🔗 <https://www.lne.es/occidente/2024/12/13/filologa-tinetense-participo-recuperacion-toponimia-112563764.html>

🔗 <https://www.lne.es/occidente/2024/12/10/iu-tineo-pide-academia-aclare-112467442.html>

🔗 <https://www.europapress.es/asturianu/noticia-tineu-reclama-principau-derogar-toponimia-asturiana-colos-votos-pp-vox-labstencion-psoe-ix-20241205101921.html>

«Este es el único pueblo español que comienza con la letra 'W'»

🔗 <https://www.huffingtonpost.es/life/viajes/este-unico-pueblo-espanol-comienza-letra-w.html>

Evolució del nom de la població de Roquetas de Mar (Almeria)

🔗 <https://www.lavozdealmeria.com/noticia/3/provincia/284601/asi-se-llamaba-roquetas-hace-500-anos-nada-que-ver-con-su-nombre-actual>

«¿Tu apellido o el mío? El debate que (casi) siempre ganan ellos»

🔗 https://www.tiktok.com/@la_ser/video/7447100852617170208

«El proyecto «Toponimia árabe» del CEPA Talayuela seleccionado por la Consejería de Educación»

🔗 <https://orbitanavalmoral.com/proyecto-toponimia-arabe-cepa-talayuela-educacion/>

Topònims gallecs de conte

🔗 https://www.larazon.es/galicia/toponimos-gallegos-que-parecen-sacados-cuento-p7m_20241212675967d87337f20001bc17db.html

El nom basc de nena més bonic segon el chatGPT

🔗 https://cronicavasca.elespanol.com/sociedad/20241204/este-el-nombre-de-chatgpt-personas-alegres/905909426_0.html

El projecte «Dime cómo te llamas y te diré quién eres. La onomástica de época romana al norte del Duero en la provincia de Zamora» ha guanyat una de les beques de l'Institut de Estudios Zamoranos Florián de Ocampo

🔗 https://www.zamora24horas.com/cultura/instituto-florian-ocampo-otorga-tres-becas-investigacion-en-su-xxxii-convocatoria_15134301_102.html

«Iniciativa pol Asturianu recuerda a los conceyos la obligación de comunicar al INE los cambeos na toponímia»

🔗 <https://www.lavozdeasturias.es/noticia/agora/2024/12/02/iniciativa-pol-asturianu-recuerda-conceyos-obligacion-comunicar-ine-cambeos-na-toponimia>

«¿Sabes qué tienen en común Cuarte de Huerva, Utebo y Quinto?»

🔗 <https://www.heraldo.es/noticias/aragon/zaragoza/2024/12/01/sabes-que-tienen-en-comun-cuarte-de-huerva-utebo-y-quinto-la-historia-responde-1781796.html>

«Quatro orígens possíveis para un topónimo único: Abanqueiro»

↗ <https://toponimia.xunta.gal/pt/video/quatro-origens-possiveis-para-un-toponimo-unico-abanqueiro>

Nous noms per als carrers de Santander amb significació franquista

↗ <https://postureocantabro.com/descubre-los-nuevos-nombres-de-las-calles-franquistas-en-santander/>

Proposta humorística per al canvi de nom del riu Segura

↗ <https://www.laopiniondemurcia.es/buzzeando/2025/05/02/proponer-cambiarle-nombre-rio-pasa-dv-116913982.html>

«La cai Cabrales, una cai con nome incorretu dende'l sieglu XIX»

↗ <https://xixonaldia.com/la-cai-cabrales-una-cai-con-nome-incorretu-dendel-sieglu-xix>

Canvis en la toponímia urbana de Vilagarcía de Arousa (Pontevedra) per substituir noms relacionats amb el franquisme

↗ <https://www.diariodearousa.com/articulo/vilagarcia/rua-do-rio-rey-davina-clara-campoamor-conde-vallellano-propuestas-concello-vilagarcia-cambiar-callejero-5251722>

Noms de lloc en els municipis de la Sierra Norte (Madrid)

↗ <https://www.madridnorte24horas.com/articulo/podcast/huellas-sierra-nombres-campo-municipios-sierra-norte-madrid/20250409143134117841.html>

Denúncia sobre l'ús incorrecte de la toponímia gallega en un dècim de la loteria

↗ <https://www.diariodepontevedra.es/articulo/galicia/bng-denuncia->

uso-incorreto-toponimia-gallega-decimo-loteria-es-falta-respeto/202504082042321385299.html
↗ <http://gal.galiciapress.es/articulo/cultura/2025-04-07/5246546-xinzo-e-non-ginzo-lotarias-do-estado-sacou-decimo-sobre-entroido-deturpado>

El veritable origen del nom de la població canària de Maspalomas

↗ https://www.atlanticohoy.com/gran-canaria/verdadero-origen-nombre-maspalomas-tiene-ver-con-esclavista_1544785_102.html

Mig milió de topònims gallecs recuperats del paisatge

↗ <https://www.vigo.es/galicia-2/medio-millon-de-voces-rescatan-la-memoria-del-paisaje-gallego/>

El BNG demana l'actualització de la toponímia urbana de Marín i fer servir els topònims gallecs oficials

↗ <https://www.farodevigo.es/pontevedra/2025/05/08/bng-pide-actualizacion-callejero-marin-117150210.html>

L'IES gallec Lama das Quendas de Chantada col·labora em el projecte de recollida toponímica Galicia Nomeada

↗ <https://toponimia.xunta.gal/es/nova/el-ies-lama-das-quendas-de-chantada-se-sube-al-carro-del-proyecto-galicia-nomeada>

Els pobles de Cantàbria amb els noms més insòlits

↗ <https://www.eldiarioalerta.com/articulo/region/broma-realidad-pueblos-cantabros-tienen-nombres-mas-insolitos-pais/20250423183346558529.html>

«A toponímia de Rodeiro cobra vida nun proxecto audiovisual»

↗ <https://www.farodevigo.es/deza-tabeiros-montes/2025/05/20/>

toponimia-rodeiro-cobra-vida-nun-117585254.html

El govern espanyol justifica els topònims espanyolitzats en els noms de les embarcacions de la Guàrdia Civil

↗ <https://www.galiciapress.es/articulo/cultura/2025-05-17/5294126-arosa-rio-jallas-gobierno-justifica-toponimos-espanolizados-embarcaciones-armada-guardia-civil&ct>

Poca presència de noms de carrer amb nom de dona a Salamanca i Sòria

↗ <https://cadenaser.com/castillayleon/2025/04/22/salamanca-y-soria-a-la-cola-con-menos-del-10-de-sus-calles-con-nombre-de-mujer-radio-salamanca/>

Curiositats de la toponímia de Baiona (Pontevedra)

↗ <https://www.google.com/url?rct=j&sa=t&url=https://metropolitano.gal/extra/video-asi-son-las-curiosidades-de-la-toponimia-en-baiona/&ct=ga&cd>

«A perda da toponímia tradicional na Coruña»

↗ <https://www.brigantium.org/2025/04/a-perda-da-toponimia-tradicional-na.html>

Els noms de l'aigua i altra toponímia en la Sierra Norte de Madrid

↗ <https://www.madridnorte24horas.com/articulo/sierra-norte/nombres-agua-madrid-origen-lozoya-guadarrama-rascafría-otros-pueblos-sierra/20250415190045118051.html>

Toponímia de Galícia en els noms dels carrers d'una població de Califòrnia

Notícies

↗ <https://www.lavozdeg Galicia.es/noticia/galicia/2025/04/16/chantada-road-callejero-gallego-california-casas-cuestan-millon-dolares/00031744832361809445224.htm>

«La identidad onomástica de los canarios (1)»

↗ <https://diariodeavisos.lespanol.com/2025/04/la-identidad-onomastica-de-los-canarios-1/>

Estudiantes i afeccionats del Deportivo de la Coruña enguagen una campanya per galleguitar el nom del club

↗ <https://www.galiciapress.es/articulo/deportes/2025-04-03/5242349-estudiantes-aficionados-deportivo-coruna-relanzan-campana-cambiar-nombre-club>

«Los formes Ovetum y Ouetao expresarien realidades distintas»

↗ <https://www.elcomercio.es/sociedad/alitar-asturies/reportaxes/formes-ovetum-ouetao-espresarien-realidaes-distintas-20250328190218-nt.html>

Podemos d'Avilès (Astúries) demana respecte per a la toponímia pròpia en els intercanviadors de transport

↗ <https://www.lne.es/aviles/2025/03/24/pide-respetar-toponimia-intercambiadores-115612578.html>

Entrevista a Juan Carlos Carricondo, autor del llibre *Toponimia de la provincia de Ciudad Real*

↗ https://www.ivoox.com/entrevista-a-juan-carlos-carricondo-autor-del-libro-audios-mp3_rf_143872020_1.html

«Pelos caminhos da igualdade: toponímia em femenino na UF Marrazes e Barosa»

↗ <https://www.regiaodeleiria.pt/tag/pelos-caminhos-da-igualdade-toponimia-em-feminino-na-uf-marrazes-e-barosa/>

Les llengües canàries segons la toponímia amaziga

↗ <https://www.laprovincia.es/cultura/2025/03/11/lenguas-canarias-toponimia-amazig-115156195.html>

Nou cercador de cognoms gallecs deturpats

↗ <https://www.galiciapress.es/articulo/cultura/2025-01-30/5161765-nunez-feixoo-nunez-feijoo-academia-lanza-buscador-apellidos-gallegos-deturpado>

«Aos sitios tamén hai que chamalos polo seu nome»

↗ <https://www.farodevigo.es/dezatabeiros-montes/2025/01/28/aos-sitios-tamen-hai-chamalos-113772512.html>

Polèmica per l'ús incorrecte del topònim Tui en un organisme oficial

↗ <https://www.infominho.com/polemica-por-el-uso-incorrecto-del-toponimo-de-tui-en-un-organismo-oficial-55911.html>

La Mesa pola Normalización Lingüística lamenta que es jutgi els que defensen el gallec per damunt dels que desfiguren la toponímia

↗ <https://www.galiciapress.es/articulo/movimientos/2025-03-13/5215453-mesa-concentra-toponimia-legitima-lamenta-autoridades-juzguen-quien-defiende-gallego>

«De ruta pola microtoponímia da vila de Carballo, con Cabeza Quiles»

↗ https://www.lavozdeg Galicia.es/noticia/carballo/carballo/2025/03/20/span-langgl-ruta-polos-nomesspan/0003_202503C20C6993.htm

L'Ajuntament d'Oñati, finalista dels premis Landaola per un mapa de la toponímia municipal

↗ <https://www.diariovasco.com/alto-deba/onati/ayuntamiento-finalista-premios-landaola-mapa-toponimia-20250312200822-nt.html>

La toponímia és un dels aspectes que es tindran en compte en la realització d'un curs de tradició oral a Babia (Lleó)

↗ https://www.lanuevacronica.com/Inc-culturas/babia-sera-esenario-celebracion-curso-sobre-tradicion-oral_174731_102.html

Silverio de Ura, Neonymus, crea una pàgina web per evitar la pèrdua dels topònims

↗ <https://www.tuvozenpinares.com/articulo/sociedad/silverio-ura-neonymus-crea-pagina-web-evitar-perdida-toponimos/20250216162905078512.html>

Coneix el nom dels carrers de Santiago de Compostel·la: especial 8M

↗ <https://www.elcorreogallego.es/santiago/2025/03/06/conoce-origen-nombre-calles-santiago-8m-114958682.html>

Reivindicació de la llengua i la toponímia asturiana en la nova identitat gràfica de Xixón (Astúries)

↗ <https://www.infoasturies.com/as/2025/01/28/iniciativa-pol-asturianu-revinda-la-presencia-del-idioma-na-nueva-identida-grafica-de-xixon/>

«El Filandón Berciano juega a la toponímia. Espacio de la asociación El Filandón Berciano dedicado a la toponímia en la comarca del Bierzo»

↗ <https://cadenaser.com/audio/1742985047158/>

Denuncien incoherències i greus errors en els canvis introduïts en la toponímia aragonesa

↗ <https://www.elperiodicodearagon.com/aragon/2025/05/25/denuncian-incoherencias-errores-groseros-cambios-117132637.html>

«La presencia de mujeres en los nombres de calles crece, pero sigue siendo minoritaria»

↗ <https://www.gndiario.com/mujeres-nombres-calles-espana>

Proposta de nous noms per a diversos carrers d'Osca

↗ https://www.eldiariodehuesca.com/actualidad/gobierno-oscense-propone-nombres-calles-harineras-sustituir-tres-alcaldes_32615_102.html

«Libros se queda sin calles que rebautizar con los nombres de los escritores que lo visitan»

↗ <https://www.diariodeteruel.es/cultura/libros-se-queda-sin-calles-que-rebautizar-con-los-nombres-de-los-escritores-que-lo-visitant>

Articles relacionats amb els noms de carrers a Laicismo.org

↗ <https://laicismo.org/etiqueta/nombres-de-calles/>

«Un pueblo de Burgos recibe un requerimiento para quitar el nombre de Franco y un historiador explica por qué no están obligados»

↗ https://www.cope.es/actualidad/sociedad/historia/noticias/pueblo-burgos-recibe-requerimiento-quitar-nombre-franco-historiador-sorprende-explicar-obligados-20250528_3159387.html

«A l'entorn de l'aiga»

↗ <http://occitan.blogspot.com/archive/2025/05/31/cronica-de-toponimia-e-patronimia-per-joan-claudi-dugros-3374436.html>

De més lluny; onomàstica del món

Petició d'articles sobre «A Dinâmica da Antroponímia: Legados e Identidades no Magrebe e na África Subsaariana»

↗ <https://e-revista.unioeste.br/index.php/onomastica/announcement/view/514>

Els cognoms més comuns dels països d'Europa

↗ <https://www.elobservador.com.uy/espana/data-clave/nacionalidad-y-ciudadania-estos-son-los-apellidos-mas-comunes-europa-segun-el-pais-15975694>

Polèmica per l'ús de la paraula «taquería» en el nom de restaurants

↗ <https://www.sandiegored.com/mexico/restaurante-britanico-demanda-negocio-mexicano-usar-palabra-taqueria/>

«Los golfos de América»

↗ <https://www.elmanana.com/opinion/columnas/los-golfos-de-america-5934294.html>

Elon Musk proposa canviar el nom del canal de la Mànega

↗ https://www.antenaz.com/noticias/mundo/elon-musk-propone-cambiar-nombre-canal-mancha-canal-george-washington_2025012767975d2a1236b60001687bof.html

Toponímia gal·lesa a la província argentina de Chubut

↗ <https://lavozdechubut.com/y-wladfa-colonia-galesa-una-mirada-desde-la-toponimia-primera-parte/>

«La toponímia como justicia transicional»

↗ <https://www.infobae.com/opinion/2025/03/22/la-toponimia-como-justicia-transicional/>

Introducció de restriccions limitades en els noms personals al Japó que afecten fonamentalment qüestions de pronunciació

↗ <https://www.xataka.com/magnet/japon-habia-padres-poniendole-a-sus-hijos-nombre-pokemon-doraemon-gobierno-ha-dicho-basta>

«Les politiques d'adressage dans un contexte bilingue : Lec'hanvaduezh eus Montroulez ou la toponymie de Morlaix»

↗ <https://neotopo.hypotheses.org/10290>

Congressos, jornades i conferències

V Congreso Toponomasticon Hispaniae. O camiño hispánico do étimo aos topónimos (Santiago de Compostel·la, Galícia, 9/11-06-2025)

↗ <https://ilg.usc.gal/es/actividades/v-congreso-toponomasticon-hispaniae>

II Jornades de Toponímia Edetana: «Els noms de lloc entre la Calderona i el Carraixet» (Serra, Camp de Túria, 7/8-02-2025)

↗ https://www.onomastica.cat/wp-content/uploads/II-JORNADES-DE-TOPONIMIA-EDETANA_programa.pdf

XXXII Jornada d'Antroponímia i Toponímia (Alaró, Mallorca, 25-10-2025)

Notícies

↗ https://www.caib.es/pidip2front/ficha_convocatoria.xhtml?jsessionid=ykMcFEk5AlwyhfmbvL1tsRgb3mXbPlIUwY1oOva.saplin24?lang=ca&urlSemantica=linstitut-destudis-balearics-ieb-i-la-uib-organitzen-la-xxxii-jornada-dantroponimia-i-toponimia

XVII Jornada d'Onomàstica (la Nucia/Tàrbena, Marina Baixa, 15/15-03-2025)

↗ <https://www.lanucia.es/Actualidad/noticia/34332-La-Nucia-abrira-XVII-Jornada-Onomastica-Academia-Valenciana>

↗ <https://letraferit.com/jorn-a-jorn/lempremta-de-la-repoblacio-mallorquina-en-la-marina-protagonista-de-la-nova-jornada-donomastica-de-lavl>

↗ <https://www.levante-emv.com/cultura/2025/03/05/l-avl-celebra-xvii-jornada-114969143.html>

Seminari d'introducció a la toponímia (Maó, Menorca, 26-05-2025)

↗ <https://www.onomastica.cat/seminari-dintroduccio-a-la-toponimia/>

Conferència «Noms de lloc i de persona d'origen àrab i mossàrab del terme municipal de Tivissa» de Pere Navarro i Gómez (Tivissa, Ribera d'Ebre, 31-01-2025)

↗ <https://www.youtube.com/watch?v=hGnSy82asc8>

Conferència «Aspectos técnicos de la cartografía de montaña: la toponímia» a càrrec de Miguel Ángel Adrados que clausura el cicle “Toponímia social y digital” (Oviedo, Astúries, 31-10-2024)

↗ <https://www.youtube.com/watch?v=gDNcDUckvrv>

Conferència «Els veïns d'Aitona del segle XIX. Les cases i les famílies»

de la historiadora i arxivera Anna Esteve (Aitona, Segrià, 13-12-2024)

↗ https://x.com/aj_aitona/status/1863964791817097408

Conferència «Nuevos recursos para analizar la toponímia paleohispánica» de Carlos A. Rizo Jiménez dins el I Seminario Internacional de Estudios Filológicos Avanzados (SIEFA) de la Universitat de Lleida (Lleida, Segrià, 16-05-2025)

↗ https://x.com/psylex_lab/status/1923387034711765091

Conferència de Cosme Aguiló Adover sobre «Ferrerías, tot Menorca: el paradís balear de la toponímia» (Ferrerías, Menorca, 15-03-2025)

↗ <https://www.menorca.info/menorca/cultura/2025/03/17/2347169/cosme-aguiló-adover-xerra-sobre-toponimia-ferrerias.html>

Conferències de Javier Giral, «Lo que la toponímia esconde en Aragón», i d'Emili Casanova, «Aragón en Valencia a través de la antroponímia», dins del cicle «La toponímia en Aragón, un mar de sensaciones» (Universidad de Saragossa, Saragossa, Aragó, 27-05-2025)

↗ https://www.unizar.es/actualidad/vernoticia_ng.php?id=90300&idh=

Conferències de José Luis Ramírez, de la Universidad de Cantabria, centrada en els topònims aragonesos d'origen preromà, i de Patxi Salaberri, de la Universidad Pública de Navarra, sobre el problema de l'origen basc dels noms de lloc del Pirineu aragonès

↗ https://www.unizar.es/actualidad/vernoticia_ng.php?id=89995&idh=

Quatre conferències sobre microtoponímia amb el títol «La toponímia o l'arma dels lòcs» d'Isabelle Collomb (Departament de Lot, Occitània, gener-març 2025)

↗ <https://locongres.org/fr/actualites/evenements/conferences-disabelle-collomb-sur-la-micro-toponymie>

Xarrada sobre 'Los nombres de Cabrales: toponímia y territoriu' (Ateneo Cabraliego, Las Arenas, Cabrales, Astúries, 27-12-2024)

↗ https://www.elbuscolu.com/noticias-cabrales/cabrales-acoge-la-charla-los-nombres-de-cabrales-toponimia-y-territoriu-11272451.html#google_vignette

Xarrada «Cognoms d'Ibi i dels nostres voltants procedents de Lleida» per Antonio Teruel (Ibi, Foia de Castalla, 9-05-2025)

↗ <https://www.instagram.com/p/DJQ1zL0MORO/>

Xarrada d'Alberte Reboreda sobre «Os nombres de lugar no concello do Rosal» (O Rosal, Pontevedra, Galícia, 17-01-2025)

↗ <https://telemarinas.com/charla-sobre-los-secretos-de-la-toponimia-de-o-rosal/>

Blogs onomàstics

Imatgies

↗ <https://www.imatgies.com/categoria/toponimia/>

Toponímia alacantina

↗ <https://elsnomsdalacant.wordpress.com/>

Toponímia de Vilafranca del Penedès

↗ <http://toponimiavilafranca.blogspot.com/>

Notícies

Toponímia de Mallorca

↗ <https://www.toponimiamallorca.net/>

Onomàstica d'Occitània

Cronica de toponimia e patronimia per Joan-Claudi Dugros

↗ <http://occitan.blogspirit.com/joan-claudi-dugros>

Toponímia de Barakaldo (Euskadi)

↗ <http://ezagutubarakaldo.net/category/toponimia/>

Neotoponymie/Neotponymy

↗ <https://neotopo.hypotheses.org/>

Altres notícies d'onomàstica

Onomàstica de l'àrea catalanoparlant

↗ <https://www.onomastica.cat/>

Toponomasticon Hispaniae

↗ <https://toponhisp.org/ca>

Onomàstica general

↗ <https://e-onomastics.blogspot.com/>

*Ni un topònim sense recollir,
ni un nom sense estudiar*

Sdo Societat
d'Onomàstica

Novetats bibliogràfiques

Llibres

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA, *Toponímia dels Pobles Valencians*:

- ALVIR BALLESTER, Jordi-Vicent, *Andilla*, núm. 278, 2024, 17 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/ANDILLA_TP.V.pdf

- CLIMENT DE BENITO, Jaume, *Castell de Castells*, núm. 279, 2024, 10 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/CASTELL_DE_CASTELLS_TP.V.pdf

- OSUNA GARCIA, Antoni, *Vinalesa*, núm. 280, 2024, 8 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/VINALES_TP.V.pdf

- SEBASTIÁN FABUEL, Vicent, *Losa del Obispo*, núm. 281, 2024, 11 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/LOSA_DEL_OBISPO_TP.V.pdf

- DíEZ SANTO, Daniel, *El Camp de Mirra*, núm. 282, 2024, 8 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/EL_CAMP_DE_MIRRA_TP.V.pdf

- MARCO TORRES, Francisco, *Benijófar*, núm. 283, 2024, 10 p.

↗ https://www.avl.gva.es/documents/31987/58697/BENIJOFAR_TP.V.pdf

AGUILÓ, Cosme, *La toponímia de l'Atles de Bartomeu Olives (segle xv)*. Calonge i Santanyí: Adia Edicions i Ajuntament de Santanyí, 2025, 192 p.

BIDART, Asier, i Ainara APRAIZ, *Etxebarriko Toponímia*. Etxebarri Udala i Labayru Ikastegia, 2025, 176 p.

↗ <https://www.etxebarri.eus/es-ES/Etxebarri/Toponímia/ToponímiaHTML/Etxebarriko-Toponímia.html>

BULLON, Ana, i Luz MÉNDEZ (ed.), *Estudios de Onomástica Galega IX. Os outros nomes*. La Coruña: Real Academia Galega, 2024, 190 p.

↗ <https://publicacions.academia.gal/index.php/rag/catalog/view/444/451/659>

CABEZA QUILES, Fernando, *A toponímia dos celtas brigantinos e doutros pobos da Gallaecia*. La Coruña: Espiral Maior, 2024, 240 p.

CANO GONZÁLEZ, Ana María; Jean GERMAIN, i Dieter KREMER (ed.), *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane. Patronymica Romantica (PatRom)*. Volume IV/1. *Couleurs. Aliments et vêtements. Dates et fêtes*. Berlín/Boston: De Gruyter, 2023, 533 p.

CARRICONDO SÁNCHEZ, Juan Francisco, *Toponímia de la provincia de Ciudad Real* (2a ed.). Anahata Ediciones, 2025, 339 p.

CONCEPCIÓN SUÁREZ, Xulio; Natividad TORRES RODRÍGUEZ, i Equipo Vestigia, *El legado. Ecos y pasos: Toponímia de La Ribera*. Gijón: Trea, 2023, 464 p.

↗ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=998703>

FARRÉ SALVATELLA, Rémy, *Noms dels municipis i gentilicis de la Catalunya del Nord / Noms des communes et gentilés du Pays Catalan*. Perpinyà: Oficina Pública de la Llengua Catalana, 2022, 97 p.

↗ <https://oplcat.eu/index.php/2022/11/23/municipis-i-gentilicis-del-pais-catala-aviat-communes-et-gentiles-du-pays-catalan-bientot>

FELECAN, Oliviu, i Alina BUGHEȘIU (eds.), *Name and Naming. Proceedings of the Sixth International Conference on Onomastics «Name and Naming». (In)correctness in Onomastics. Baia Mare, September 5-7, 2023*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2024, 976 p.

↗ https://onomasticafelecan.ro/iconn6/iconn6_proceedings.php

FERRET I ROCA, Josep, *Arbre genealògic de la família Ferret 'Quadrats'*. Sitges: Grups d'Estudis Sitgetans, 2023, 183 p.

GARCÍA SÁNCHEZ, Jairo Javier, i Emilio NIETO BALLESTER (coord.), *Claves en la investigación de la toponímia hispánica*. Madrid: Instituto Geográfico Nacional, Ministerio de Fomento, 2024: 350 p.

GARCÍA-TALAVERA, Francisco, *1.100 apellidos arraigados en Canarias. Su origen, estadística y distribución mundial*. Madrid: Editorial Kinnamon, 2024, 840 p.

GENDRON, Stéphane, *Noms de lieux en France. Origine et signification*. Arles: Éditions Errance & Picard Linguistique, Actes Sud, 2025, 400 p.

GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, Alberto, *Álbum de la toponímia de Cantabria III*. Santander: Ediciones Tantín, 2024, 70 p.

GRIJELMO, Álex, *La perversión del anonimato: el nombre propio y el peli-*

Novetats bibliogràfiques

gro de sus máscaras. Barcelona: Taurus, 2024, 520 p.

GUILLEMIER, René, *Des lieux dénommés C(h)alonge en France: études et recherches de l'année*. 2ème partie. Echirolles: René Guillemier, 2024, 53 p.

LAVALADE, Yves, *Dictionnaire des communes de la Corrèze*. La Crèche: ed. La Geste, 2023, 288 p.

— *Noms de lieux étonnants en Limousin. Qu'ès aquò?* La Crèche: ed. La Geste, 2023, 200 p.

— *Le Limousin comme on le parle*. La Crèche: ed. La Geste, 2025, 192 p.

LLOBET I MASACHS, Santiago de, *124 genealogies de famílies de Girona i el seu bisbat. Un viatge per la història i els llinatges del territori 1 (A-L)*. Difusión. Publicaciones y videos, 2025, 464 p.

MADARAS, Anamaria-Paula, *Nume și imagini: semiotica verbalului pictural*. Cluj-Napoca (Romania): Editura Mega, 2023, 360 p.

MALSY, Jean-Claude, *L'Oise. Les noms de lieux des origines à nos jours. Topographie. Toponymie. Histoire*. 3 vol. Estrées-Saint-Denis: edició de l'autor, 2025, 1.730 p.

MARTIN, Jean-Baptiste, i Georges LEZOTRE, *Les noms de Lieux d'Yssingaux. Toponymes, oronymes, hydronymes*. Le Cheylard: Éditions Dolmazon, 2025, 160 p.

MARTÍNEZ DE MADINA SALAZAR, Elena, *Toponimia de Vitoria IX = Gasteizko toponimia: Dibiña II*. Onomasticon vasconiae 35. Bilbao: Euskalt-

zaindia (Gasteizko Udalaren babesarekin), 2024.

MOGROBEJO ZABALA, Garikoitz de, *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía*. Tom 99. Bilbao: Mogrobejo Zabala S.L., 2024, 358 p.

— *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía: diccionario general de los títulos nobiliarios*. Tom 103. Bilbao: Mogrobejo Zabala S.L., 2024, 508 p.

— *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía: diccionario general de los títulos nobiliarios*. Toms 105, 106 i 107. Bilbao: Mogrobejo Zabala SL, 2025, 515 p., 516 p. i 500 p.

— *Diccionario hispanoamericano de heráldica, onomástica y genealogía*. Toms 85-1 i 85-2. Barcelona-Granada: Mogrobejo Zabala SL, 2024, 330 p. i 314 p.

MONERS I SINYOL, Jordi, i Carlos Àngel RIZOS JIMÉNEZ (cur.), *Municipi de Castigaleu*. Lleida: Pagès Editors, Toponímia de la Ribagorça 33, 2024, 184 p.

PUJAL TRULLÀ, Albert, *Val de Norra. Diccionari toponímic i onomàstica de les Valls d'Andorra, segles XII-XVII*. Andorra: Llamps i Trons, 2025, 458 p.

QUÉMENER, Pierre-Yves, *Le nom de baptême aux xve et xvie siècles*. Rennes: Presses universitaires, 2023, 316 p.

RASPALL I ROVIROSA, Núria, *Els Rovirosa. De quines terres llunyanes venim?*. Edició de l'autora, 2023, 291 p.

REHUES ESTIVILL, Assumpció, *Onomàstica del Bruc*. III Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans i Societat d'Onomàstica, Treballs de l'Oficina d'Onomàstica 33, 2024, 421 p.

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000506/00000063.pdf

RIBÉS PALLARÉS, Josep Miquel, *Toponímia urbana de la Serra d'en Galceran, els Ivarsos i els Rossildos*. xxvi Jornades Culturals a la Plana de l'Arc. La Serra d'en Galceran – els Ivarsos – els Rossildos, 2023, 108 p.

ROMEU MIRET, Rita; Josep ROMEU MIRET; Clàudia LLACH AMIGÓ; Àngels PINYOL ESCALA, i Alba RÀFOLS RODRÍGUEZ. *Els topònims de les cases del poble de Sant Cugat Sesgarrigues*. Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues, 2015, 195 p.

https://issuu.com/apescala/docs/els_topo_nims_de_les_cases_del_pob

ROUQUETTE, Rémi, *AVALLON / AVALLON. Histoire d'un nom de grand renom. Celtitudes. Multitudes. (In)certitudes*. Le Coudray-Macouard: Editions Feuillage, 2025, 250 p.

SELFA FORT, Emili, *Els sobrenoms de Gandia: centre històric, el Raval-Prado, l'Estació-Corea, Beniopa, Benipeixcar, el Grau, Santa Anna i la Marxquera*. Alfons el Vell 83. Gandia: Centre d'Estudis i Investigacions Comarcals, 2023, 341 p.

TAUTIL, Gérard, *Par les rues et chemins de Signes-Signa: petite géographie cordiale d'un village provençal*. Ais de Provença: Éditions IEO-CREO Provença, 2024, 98 p.

Novetats bibliogràfiques

TRAPERO, Maximiano, *Diccionario de toponimia de Canarias: el léxico de referencia histórico-socio-cultural*. Toms 9 i 10. Santa Cruz de Tenerife: Ediciones Idea, 2024, 572 p. i 460 p.

UGALDEA DURALDE, José Mari, *Toponimia eusquérica en el mundo*. Madrid: Bubok Publishing S.L., 2024, 603 p.

VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio, *El nacimiento d'Ouetum*. Oviedo: Ediciones Trabe, 2024, 123 p.

Articles

AGUINAGALDE OLAIZOLA, F. Borja, «Usos heráldicos en Gipuzkoa en los siglos XV-XVI. Las armerías de bando y de linaje de Garibay - Lazarraga (1400 - 1600)», *Eikón / Imago* 14/1. Universidad Complutense de Madrid (2025): 26.

↪ <https://revistas.ucm.es/index.php/EIKO/article/view/973350/4564456571958>

ANGLÈS I NICOLÁS, Rosa M., i Ernestina VALLVERDÚ I BRIANÇÓ, «Quan l'aigua no cau del cel però dona nom a la terra. Hidronímia de Senan», *Garriga. Dossier Juneda 2024*. Les Borges Blanques, Centre d'Estudis de les Garrigues (2024): 111-119.

BATLLE, Mar, «El diccionari de cognoms». *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 267-269.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154481/151970>

BRUGADA I GUTIÉRREZ-RAVÉ, Josep, «El carrer del Perill». *Revista de Girona*, 342. Diputació de Girona (2024): 50-51.

↪ https://www.ddgi.cat/revistadegirona/recursos/2024/0342_050.pdf;jsession

id=601F50EAA76FC6E7A9F35C40CC71C441

CALVI, Maria Vittoria, «La onomàstica fabulada de Celama: “El espíritu del Páramo”», *Ínsula: Revista de Letras y Ciencias Humanas*, 939. Barcelona (2025): 5-8.

CARCEDO DE ANDRÉS, Bruno P., «Revisión de dos inscripciones de San Román de San Millán (Álava)», *Studia Historica. Historia Antigua*, 42. Universidad de Salamanca (2024): 1-15.

↪ <https://revistas.usal.es/uno/index.php/0213-2052/article/view/31541/29609>

CARRETERO MELO, Antonio, «Antroponimia en Almendralejo. Trienio constitucional». J. D. CARMONA i M. TRIBIÑO (coord.), *XIV Jornadas de Historia de Almendralejo y Tierra de Barros: Extremadura en el Trienio Liberal (1820-1823)*. Madrid, Ediciones Elvira, 2025, p. 237-231.

↪ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=10129648>

CÁSEDA TERESA, Jesús Fernando, «Francesillo y su anticrónica del emperador Carlos V o D. Francisco de Zúñiga y Avellaneda, III conde de Miranda y Grande de España: Juego onomástico, sátira política y autobiografía en el primer tercio del siglo XVI», *Lemir: Revista de Literatura Española Medieval y del Renacimiento*, 28. Universitat de València (2024): 285-314.

— «Las claves onomásticas del “Quijote” de Avellaneda: de Lope de Vega al conde de Lemos y su círculo de escritores». *Cuadernos para Investigación de la Literatura Hispánica*, 50. Madrid (2024): -217 251.

↪ <https://revistas.fuesp.com/cilh/article/view/480/674>

— «Luis de Góngora y el origen del episodio del “Caballero del Verde Gabán” en el Quijote cervantino del conde de Miranda y el poeta Lorenzo Ramírez de Prado al romance “En-síllenme el asno rucio” del escritor cordobés». *Estudios Románicos*, 34. Universidad de Murcia (2025): -203 220.

↪ <https://revistas.um.es/estudiosromanicos/article/view/606801/376981>

— «Calisto o la parodia de Jesucristo y la “madre” Celestina o la antítesis de la Virgen María: Una aproximación onomástica al significado religioso de la obra de Rojas», *Celestinesca*, 48. Universitat de València (2024): 75-108.

↪ <https://turia.uv.es/index.php/celestinesca/article/view/28112/31328>

CASTEJÓN PORCEL, Gregorio, «Las minas de la Sierra minera de Cartagena-La Unión: identificación y análisis espacial y onomástico a partir de los Bosquejos planimétricos (1899-1901) y Planimetrías (1931)». R. MONTES i A. J. ZAPATA (coord.), *II Congreso Sierra Minera. La Unión, 2025*. Murcia: Nausícaä, S.L., 2025, p. 427-450.

↪ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9933357>

CHENGZHI, Zhang, «Myc. ra-wa-ke-ta and Dor. λαγέτας Diachronic Semantics and Literary History», *Cuadernos de Filología Clásica. Estudios Griegos e Indoeuropeos* 35. Universidad Complutense de Madrid (2025): 33-48.

↪ <https://revistas.ucm.es/index.php/CFCG/article/view/95240/4564456572459>

Novetats bibliogràfiques

CLARA I RESPLANDIS, Josep, «Toponímia de l'alta vall del Ter al segle XVI (1568)», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 34. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Facultat de Teologia de Catalunya (420-413): (2022).

↗ <https://revistes.iec.cat/index.php/ATCA/article/view/150663/148440>

— «Noms i professions dels habitants de Girona l'any 1534». *Arxiu de textos catalans antics*, 35. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans i Facultat de Teologia de Catalunya (2023-2024): 187-220.

↗ <https://revistes.iec.cat/index.php/ATCA/article/view/154616/152100>

COLL I TABERNER, Manuel, «Una lectura onomàstica de la carta de la Pobla de Massaluca (1294-1296)», *Lo Blog de Manuel Coll. Recull d'estudis d'història i d'onomàstica de Manuel Coll Taberner de Móra d'Ebre*.

↗ <https://loblog-manelcoll.blogspot.com/>

DÍAZ MANTECA, Eugeni, «El “*Llibre d'establiments del monestir de Benifassà*”, (S. XIII-XVI)». *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* xcvi. Castelló de la Plana, Societat Castellonense de Cultura (2022): 139-170.

ESPINOSA ESPINOSA, David, «Bases històriques y metodològiques para el estudio de la onomàstica romana republicana en Sicilia: a propósito de las concesiones individuales de ciudadanía romana», *Veleia: Revista de Prehistoria, Historia Antigua, Arqueología y Filología Clásicas*, 42. Leioa, Euskal Herriko Unibertsitatea (2025): 117-141. <https://ojs.ehu.eus/index.php/Veleia/article/view/26591/25107>

ESTEVE I ROSET, Josep, «La família Ros i Serra», *Sió. La revista d'Agra-*

munt i de la Ribera, 731. Agramunt (any LXII, gener 2025): 45-47.

FERNÁNDEZ PIÑAR Carlos, «Una interpretación del paisaje a partir de la toponimia: el municipio de Gistaín (Huesca)». *Cuadernos Geográficos*, 64 (1). Editorial Universidad de Granada (24/04/2024): 106-130.

↗ <https://revistaseug.ugr.es/index.php/cuadgeo/article/view/29530/29156>

GALLEGO FRANCO, Henar, «Filiaciones maternas en la epigrafía hispanorromana: Propuestas de interpretación», *Palaeohispánica: Revista sobre Lenguas y Culturas de la Hispania Antigua*, 24. Saragossa (2024): 84-45.

↗ <https://ifc-ojs.es/index.php/palaeohispanica/article/view/495/672>

GARGALLO GIL, José Enrique, «Guadalaviar, Turia, Teruel y el Rincón de Ademuz en la obra de Joan Coromines». J. MONTESINOS (ed.), *En los Tres Reinos: encuentros de ciencia, arte y patrimonio* (II Simposio La Cruz de los Tres Reinos. Una ventana desde la frontera. Territorio, cultura y hablas. 14-16/06/2022). Universitat de València (2024): 155-164.

GORROCHATEGUI, Joaquín, i Luis Mari ZALDUA ETXABE, «Dos nuevas aras con divinidades vascónicas en Navarra/Nafarroa», *Veleia: Revista de Prehistoria, Historia Antigua, Arqueología y Filología Clásicas*, 42. Leioa, Euskal Herriko Unibertsitatea (2025): 203-185.

↗ <https://ojs.ehu.eus/index.php/Veleia/article/view/26240/25091>

GUTIÉRREZ-CHICO, Fernando; Iñigo GONZÁLEZ-FUENTE; Carlos PULLEIRO MÉNDEZ, «La diplomacia del naming en el fútbol: el caso de ESPAÑA-Kosovo (2020-2024)», *Historia y comunicación social*, 29/2. Universidad Com-

plutense de Madrid (2024): 325-334. <https://revistas.ucm.es/index.php/HICS/article/view/98675>

HIDALGO MARTÍN, Luis Ángel, i José Manuel JEREZ LINDE, «Grafitos epigráficos de propiedad sobre cerámicas romanas del valle medio del Guadiana: retazos de una parte de la sociedad del ager Emeritensis», *Huarte de San Juan. Geografía e Historia*, 31. Pamplona, Nafarroako Unibersitate Publikoa (2024): 85-133.

↗ <http://revista-hsj-historia.unavarra.es/article/view/6579>

IGLESIAS OVEJERO, Ángel, «La onomàstica proverbial en el poeta mirobrigense Cristóbal de Castillejo (y II)», *Estudios mirobrigenses*, 11. Ciudad Rodrigo (2024): 76-49.

LOPES, Izadora, «As estações ferroviárias de Mariana-MG: uma perspectiva onomàstica», *Ideação*, 26/1. Universidade Estadual do Oeste do Paraná (2024): 272-293.

↗ <https://saber.unioeste.br/index.php/ideacao/article/view/31802>

MARTÍNEZ ENAMORADO, Virgilio, i Juan Antonio CHAVARRÍA VARGAS, «Apostillas sobre toponimia y onomàstica familiar de la Axarquía en los manuscritos nazaríes de Cútar (Málaga)». *Índice Histórico Español*, 137. Barcelona (2024): 82-104.

MENÉNDEZ FERNÁNDEZ, Claudia Elena, «III Congrés Toponomàstic con Hispaniae. XIV Congrés Internacional sobre Onomàstica Hispànica. La circularitat de la toponímia i l'antroponímia hispànica: documentació, història, etimologia, geografia i cartografia, amb especial atenció a l'antic Regne de València» (Universitat de València, 9-12 d'abril de 2024)», *Estudis Romànics* 47. Bar-

Novetats bibliogràfiques

celona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 599.

↗ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154558/152047>

MOLINA DÍAZ, Francisco, «Nuevas perspectivas en la toponomástica: los nombres foráneos en la toponimia minera de Huelva», *Boletín de Filología*, 59 (2). Santiago de Chile (2024): 402-385.

↗ <https://boletinfilologia.uchile.cl/index.php/BDF/article/view/66423/78336>

NIETO BALLESTER, Emilio, «50è Col·loqui de la Societat d'Onomàstica (Mequinensa i Calaceit, 24-26 de maig de 2024)», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 609-608.

↗ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154566/152055>

NUEVO, José Luis, «Toponimia Antigua de Archidona», *Rayya: Investigación sobre La Historia y el Patrimonio de Archidona y la Comarca Nororiental de Málaga*, 20. Archidona (2024): 227-232.

OZCÁRIZ GIL, Pablo, «Nombres griegos en territorio vascón, ¿reflejo de un grupo social? La onomástica en los grafitos sobre cerámica romana del territorio navarro (Hispania citerior)», *Huarte de San Juan. Geografía e Historia*, 31. Pamplona, Nafarroako Unibersitate Publikoa (2024): 135-163.

↗ <http://revista-hsj-historia.unavarra.es/article/view/6677/7454>

PEREA SIMÓN, Eugeni, «Les relacions del monestir d'Escaladei amb el Camp de Tarragona a l'època moderna. Riudoms com a exemple», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* 44. Barcelona (2025), 331-355.

↗ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=10142425>

— «Capbreuacions eclesiàstiques: Constantí i Riudoms en les dinàmiques socials, culturals, agràries i protoindustrials del Camp de Tarragona (segles XVII-XVIII)», *Estudis de Constantí*, 40. Constantí (2024): 151-183.

↗ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9733456>

RABELLA I RIBAS, Joan Anton, «49è Col·loqui de la Societat d'Onomàstica. Eivissa i Formentera (29-30 abril i 1 de maig de 2023)», *Estudis Romànics*, 46. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2024).

↗ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/151386/149028>

RAVIER, Xavier, «Au coeur de l'onomastique: entre lexique et discours. Hommage à Josep Moran», dins À. MASSIP-BONET i J. VENY (coord.), *Imbricacions entre variació històrica i variació geogràfica en la llengua catalana*. Edicions de la Universitat de Barcelona, 2018, p. 49-77.

RODRÍGUEZ PAREJO, Ricardo, «Cuestiones sobre la transcripción de nombres árabes en fuentes historiográficas bizantinas», *Astarté: Estudios del Oriente Próximo y el Mediterráneo*, 7. Universidad de Córdoba (2024): 211-219.

↗ <https://journals.uco.es/astarte/article/view/17776/15820>

ROQUE AMARAL, Eduardo Tadeu, «Actitudes onomásticas y la paradoja de la libre elección del nombre», *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 49. San Cristóbal de La Laguna (2024): 33-54.

SENZ Silvia, «Convenciones para no perder el norte: traducir la toponi-

mia», *Vasos Comunicantes. Revista de ACE Traductores (Artículos 72)*. Madrid (10/03/2025).

↗ <https://vasoscomunicantes.ace-traductores.org/2025/03/10/convenciones-para-no-perder-el-norte-traducir-la-toponimia-silvia-senz/>

SESTITO, Francesco, «Ressenya: *Intrecci di nomi. Studi di onomastica letteraria per Donatella Bremer*», *Lletres asturianas: Boletín Oficial de l'Academia de la Llingua Asturiana*, 132. Oviedo, Academia de la Llingua Asturiana (2025): 151-147. <https://reunido.uniovi.es/index.php/Lletres/article/view/22438/16808>

SUN, Huilin, «La expansión del naming, objeto de la terminología», *Terminàlia*, 29. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2024): 22-23.

↗ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9639339>

SZASZAK BORGARTZ, Ulla, «Las poéticas y performances del nombre propio en la literatura (1980-2020): una introducción». *Recial*, 15/26. Universidad Nacional de Córdoba (2024): 200-182.

TENA, Violeta, «Missió: salvar els malnoms valencians», *El Temps*. València (01/03/2025).

↗ <https://www.eltamps.cat/article/65911/missio-salvar-els-malnoms-valencians>

VICIANO, Josep Lluís, «Unes notes sobre el Montlleó», *Berig*, 22. Castelló de la Plana (octubre 2024): 61-65.

VIEIRA COELHO, Maria do Socorro, i Sônia Maria PEREIRA SOUZA RUAS, «Estudo de topônimos e antropônimos no ensino fundamental: proposta diagnóstica», *Cuadernos de*

Novetats bibliogràfiques

Educación y Desarrollo, 16/1. Castelo de Pavia (Portugal), Europub European Publications (2024): 778-797.
↪ <https://ojs.cuadernoseducacion.com/ojs/index.php/ced/article/view/2847/2321>

VITAL DÍAZ, Alberto, «Los nombres en la poesía temprana de Ramón López Velarde y Alfonso Reyes», **Cuadernos de Literatura**, 28. Bogotá (2024): 1-14.

↪ <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9855735>

XIVA, Ismael, «Substitució i pervivència de la toponímia prejaumina en el paisatge valencià després de l'expulsió dels moriscos: el cas del terme d'Onda a través d'establiments de colons en 1617», **Treballs de la Societat Catalana de Geografia**, 97. Barcelona (juny 2024): 151-185.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/TSCG/article/view/154030/151571>

ZALAKAIN TRIANNI, Leire, «Minority language naming patterns in the 20th century socio-onomastic comparative study of Scotland and the Basque Country», **Revista Internacional de los Estudios Vascos, RIEV**, 1/69. Sant Sebastià (2024): 61-70.

↪ https://www.eusko-ikaskuntza.eus/PDFAnlt/riev/69/07_Zalakain.pdf

Revistes

NEOTOPONYMIE/NEOTOPONYMY Site Blog de la Chaire UNESCO en Toponymie inclusive "Dénommer le Monde".

↪ <https://neotopo.hypotheses.org/>

Onoma, Journal of the International Council of Onomastic Sciences (ICOS) 59 (2024), 409 p. Sumari: <https://onomajournal.org/vol-59/>

Onomástica desde América Latina, Brasil: Unioeste-Universidade Estadual do Oeste do Paraná 6/1 (2025).

Sumari:

↪ <https://dialnet.unirioja.es/revista/28034/V/6?anualidad=2025>

Onomástica. Anuari de la Societat d'Onomástica 10 (2024), 300 p. Sumari:

• Joan TORT i Fèlix BRUGUERA, «Deu anys d'Anuari. Final d'una etapa»: 7-12.

• José CASTILLO GIL, «Topónimos fantasma en la cartografía en papel y las IDEs: la calidad de los nombres geográficos en la contornada de Peñagolosa (Comunidad Valenciana y Aragón)»: 13-80.

• Anna DOMINGO, «Proposta d'anàlisi semàntica d'un inventari onomàstic (el Morell, Tarragonès)»: 81-111.

• Jean-Paul ESCUDERO, «À propos de l'hydronyme toron-toró (source, fontaine) sur sa frontière méridionale en Catalogne»: 113-124.

• Javier GIRALT, «Lo que la toponímia esconde (en Aragón)»: 125-167.

• Carlos JIMÉNEZ SANABRIA, «Els cognoms d'origen català a la ciutat d'Elx»: 169-201.

• Eugeni PEREA i SIMÓN, «Antroponímia de Riudoms (Camp de Tarragona) a l'època moderna (1496-1749)»: 203-232.

• Xavier PLANAS BATLLE, Francesc DANÉS ANDREU, Fèlix BRUGUERA LIGERO, Joan TORT DONADA i Àurea PONSA VIDALES, «El mot català sútia: una anàlisi semàntica, lexicogràfica i onomàstica»: 233-287.

↪ <https://raco.cat/index.php/onomastica>

RION. Rivista Italiana di Onomástica 30/1 i 30/2. Società Editrice Romana (2024), 559 p. Sumari:

↪ <https://dialnet.unirioja.es/revista/10783/V/30?anualidad=2024>

Mapes

INSTITUT CARTOGRÀFIC I GEOLÒGIC DE CATALUNYA, **Les. Recueilh de toponímia menora dera Val d'Aran**, Institut d'Estudis Aranesi. Acadèmia Aranesa dera Llengua Occitana i Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, 2024, 32 p.

↪ <https://www.institutestudisaranesi.cat/recueilh-de-toponimia-menora-dera-val-daran/recueilh-de-toponimia-menora-dera-val-daran-les-compressed/>

PASTOR, Rubén; Sergi ABRIL; Juan Bautista GALÁN; Salvador IÑIGO; Adrià JAÉN, i Enrique SAPIÑA, **Mapa de partides i paratges d'Alzira. Terme general amb els barris de la ciutat, la Barraca d'Aigües Vives i l'enclavament de la Garrofera**, Ajuntament d'Alzira, Regidoria de Cultura, 2025.

RIZOS, Carlos, **Recull, estudi i cartografia de la toponímia del municipi de Tolba (Ribagorça)**. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià i Centre d'Estudis Ribagorçans, 2024. <https://www.facebook.com/share/1GQqPkieQk/>

Recensions

AGUILÓ, Cosme, «BIBILONI, Gabriel (2022): **Els cognoms de les Illes Balears**. Mallorca: Nova Editorial Moll, 653 p.», **Estudis Romànics**, 46. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2024): 411-416.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/151304/148959>

BASTARDAS I RUFAT, Maria Reina, «CHAMON, Jean-Pierre (2023): **Recherches sur la toponymie de l'arrondissement de Lure (Haute-Saône): linguistique historique, dialectologie**,

traces d'histoire. En collaboration avec Daniel Curtit, Alain Guillaume, Jean Hennequin et Louis Jeandel. Strasbourg : Éditions de linguistique et de philologie, 651 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 449-452.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154500/151989>

BRUGUERA LIGERO FÈLIX, «RIBES I MARÍ, Enric (2023): *Onomàstica de Maçanet de la Selva*. Col·lecció Barcelona: Societat d'Onomàstica / Institut d'Estudis Catalans / Taller d'Història de Maçanet de la Selva, 2 vol., 1.531 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 542-540.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154526/152015>

GARCÍA ARIAS, Xosé Lluís, «GIRALT LATORRE, Javier / TERRADO PABLO, Javier (eds.) (2023): *Nuevos sende-*

ros en la toponimia hispánica. Lleida: Pagès editors, 386 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 486-487. <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154511/152000>

GARGALLO GIL, José Enrique, «AGUILÓ, Cosme (2023): *De noms i llocs. Estudis de toponímia de les Illes Balears i més enllà*. Palma: Edicions Documenta Balear, 395 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 417-421. <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154493/151982>

GOMILA PONS, Xavier, «AGUILÓ ADROVER, Cosme: *De noms i llocs. Estudis de toponímia de les Illes Balears i més enllà*, Palma: Edicions Documenta Balear; «Arbre de Mar» 89, 2023», *Llengua & Literatura: Revista Anual de la Societat Catalana de Llengua i Lite-*

ratura, 35. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 175-177.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/LLiL/article/view/154664/152130>

NAVARRO GÓMEZ, Pere, «RIBES MARÍ, Enric / TETTEH MORCILO, Irene (2023): *La toponímia de la costa de Santa Eulària des Riu*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs, 411 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 542-545.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154527/152016>

TORRES TORRES, Carles Cèsar, «FERRER MAYANS, Vicent / RIBES, Enric (2023): *La toponímia de Formentera*. Barcelona: Societat d'Onomàstica, 852 p.», *Estudis Romànics*, 47. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans (2025): 460-461.

↪ <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/154504/151993>

Fes-te membre de la Societat d'Onomàstica!

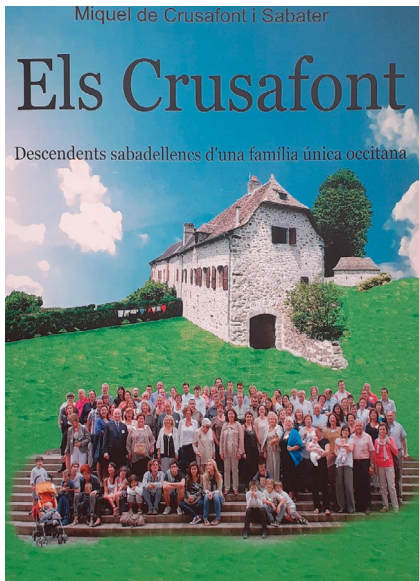
¿Vols contribuir a l'existència d'aquesta entitat, única en tot el territori i amb més de 35 anys d'història, que és punt de trobada dels interessats en aquesta matèria?

Fes-te'n soci per només 25 € l'any!

Escriu-nos a info@onomastica.cat i forma part d'aquest projecte.

El teu *nom* hi ha de ser.

Ressenyes

MIQUEL DE CRUSAFONT I SABATER,
Els Crusafont. Descendents sabadellens d'una família única occitana.

Sabadell: autor-editor, 2024, 175 p. Miquel Crusafont i Sabater (Sabadell 1942), enginyer industrial per la UPC i doctorat en història per la UAB, amb una tesi sobre numismàtica, ha esdevingut un referent, tant a casa nostra com a l'estranger, en l'estudi de la moneda medieval catalana. Aquest cop, però, no és aquest l'àmbit en què centra la investigació, sinó en l'origen i extensió del seu propi cognom, Crusafont, al qual dedica el llibre que ressenyem.

En els preliminars l'autor enumera els trets que, segons ell, caracteritzen els portadors del nom de família: treball, tenacitat, sobrietat, solidaritat..., valors que els uneixen, fins al punt de celebrar les Crusafontades, grans reunions familiars, com ara la que es mostra a la fotografia que fa de por-

tada del llibre. En definitiva, l'anhel de viure en democràcia i en països lliures és el que tenim en comú els habitants d'Occitània, país de procedència del llinatge, i de Catalunya, país d'arribada. A continuació, els agraïments són per als qui l'han ajudat en la recerca històrica i arxivística a Occitània i per als membres de la família que més s'han implicat en les Crusafontades i en la realització del llibre.

Els primers apartats són els que tenen més interès per al lector aliè a la família: «De França a Occitània?», «La casa pairal dels Crusafont i la seva gent», «Les tres branques de fadristerns» i els «Crusafont/Crusafont de Sabadell».

Tots els que duen el cognom ja tenien clar que venien de França, concretament, segons afirmava l'avi de l'escriptor, de l'Avairon, departament que substituï l'antiga Roèrgue. El llogarret de Crusafont pertanyia al municipi de Ginolhac i, actualment, al d'Engualés.

La recerca va començar a l'arxiu de Castellar del Vallès, amb els registres de naixement dels primers descendents del seu besavi, un del fills de l'immigrant Joan Baptista, nascut a Ponts el 1811. En dues estades, el 1989 i el 1991, va escorcollar els arxius d'Engualés, d'Entraigas i de Sent Ipòli. Inexplicablement, va tenir poca fortuna amb els testimonis orals: se succeïren les dificultats perquè el rebessin, li contestessin les cartes, li ensenyessin la casa pairal o li facilitessin documentació, fossin o no descendents de la família. Qui sí que el va ajudar va

ser l'historiador occità Jean Bastide, de Couesques.

A la mort de Carles el Calb, el 877, amb l'enrunament de l'Imperi Carolingi, es començaren a gestar algunes nacions europees, com ara Catalunya, Occitània i França. Entre els segles x i XIII, catalans i occitans, ja independents dels carolingis, van assajar de construir un estat comú. Crusafont és a la part més boscosa i amagada de l'Occitània Central, al territori del Carlat, a la banda nord del comtat de Rodés i a tocar d'Alvèrnia, que va pertànyer als comtes barcelonins i, després, als sobirans catalans fins al regnat de Jaume I (1213-1276). Som a Massís Septentrional, és a dir, la serra muntanyosa que separa Occitània de França, en un dels departaments més pobres de l'Estat francès, circumstància que originà migracions a la recerca de feina. La gent hi viu de l'agricultura, de la ramaderia i de l'explotació de la fusta. Antigament se solien dedicar a la venda de carbó o bé es llogaven com a serradors de troncs, els anomenats *serradors de llarg* a Catalunya. El darrer era l'ofici de Joan Baptista Crusafont i Fedó. Sembla que tenia un esperit republicà, emprenedor i solidari.

La Roèrgue, muntanyosa i mal comunicada, és una de les zones on l'occità s'ha mantingut més temps. De tota manera, els topònims actuals tenen la fesomia que els ha imposat l'oficialitat francesa: Pons per Ponts, Les Quivilloux per Escobilho o Crozafon per Crusafont.¹ Es tracta d'un nom format pels components occi-

1. A continuació anotem altres topònims que apareixen al llibre i a la nostra ressenya en els quals hem detectat que la forma occitana i la francesa no coincideixen: Auvernha (Auvergne), Avairon (Aveyron), Engualés (Engualès), Entraigas (Entraigues-sur-Truyère), Ginolhac (Génohac), Òlt (Lot), Massís Septentrional (Massif Central), Montsauvi (Montsalvy), Rodés (Rodez), Roèrgue (Rouergue), Sent Aubin (Saint-Aubin), Sent Ipòli (Saint Hippolyte), Lo Solièr (Le Soulié), Trueire (Truyère).

tans cros, 'creu, croat o encreuament', i font, 'curs d'aigua'; per tant, faria referència a un encreuament de cursos d'aigua. El lloc és dalt d'un altiplà sobre Entraigas, la ciutat propera més important, exactament on hi ha l'aiguabarreig entre els rius Òlt i Trueire. Entre les formes en què els avantpassats escrivien el cognom, l'autor documenta: *Crosafoun*, *Crosafour*, *Crozafon*, *Crozafons*, *Crozafont*, *Crozafour*, *Crozaphon*, *Crozefon*, *Crozefont*, *Crusafon*, *Crusafont* i *Crusafoun*. Els dos fills de Joan Baptista van optar cadascun d'ells per una grafia diferent: *Crusafont* i *Cusafon*. El 2014 l'escriptor va aconseguir enregistrar al Registre Civil la preposició *de* precedint el seu cognom, amb la intenció d'assenyalar la procedència de la família. Sembla que és l'única nissaga amb aquest llinatge i tot i que hi ha un altre mas que s'anomena així al poble de Sent Aubin, no s'hi devia originar cap família amb el nom.

El mas de Crusafont està documentat ja al segle XIII, però el nom de família no hi apareix fins al 1434, amb Pere de Crusafont. Entre el 1670 i el 1675 es va estroncar la branca principal dels senyors de Crusafont, per manca de fills mascles: van perdre el lloc i el títol senyorial. La darrera data en què s'hi documenten és el 1760. Els de Sabadell són els únics plançons de la branca de Ponts, una de les tres que els fadrísters originaren. Les altres dues van començar a Montarnal i a Lo Solièr i Entraigas.

El mas d'Escobillo, en un turó proper, que és on sorgiria la tercera branca familiar, havia estat donat per Enric II de Rodés a Eustaqui de Beaumarchais el 1286, junt amb el de Crusafont. Ara és una masia petita en un lloc ensotat dins del mu-

nicipi de Ponts-Sent Ipòli. El 1683 hi nasqué el primer membre de la nissaga, l'hereu Joan. D'allà va passar a l'heretat de Blandon, a Soliaigües, darrera casa pairal. Com que a Catalunya hi mancaven especialistes del seu ram, el germà petit, Joan Baptista, arribà el 1838, amb 29 anys, s'establí a Terrassa i va fer cap a Sabadell, entre 1845 i 1849, per raó de matrimoni, després de liquidar les possessions amb el germà gran. Sembla que els oficis que solien desenvolupar els immigrants occitans, aleshores anomenats «gavatxos», eren els de serradors, esmolets i paraigüers. L'acompanyaren dos amics: Gausente i Viés. Tots tres es van casar amb tres germanes que duien el cognom Valls. A Soliaigües aviat s'extingí el nom de família. L'heretat acabà venuda enmig de plets. Avui no en resta cap ni a Montsauvi ni a Engualés ni a Entraigas ni a Sent Ipòli.

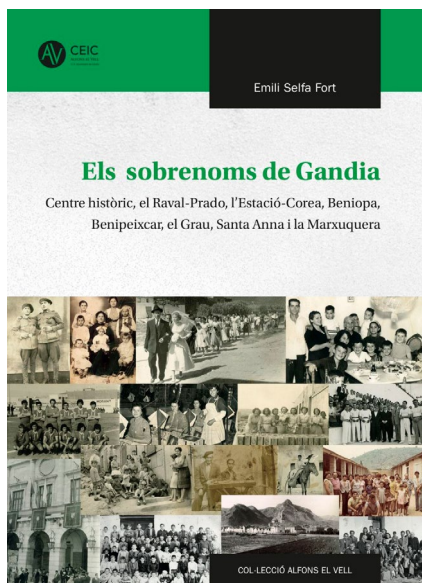
El darrer apartat del llibre, «Pere i fills biogràfics», és el més llarg. L'autor l'ha elaborat a partir de les dades facilitades per tots els membres de la família. En aquest cas sí que va gaudir de bona disposició dels informants: destaca la col·laboració de l'Enric Crusafont. Convertí les informacions obtingudes en un relat en segona persona, simulant un diàleg entre l'autor i el personatge descrit. No se'n deixa cap: des dels infants morts prematurament i que, per tant, han deixat poca petja, fins a la figura del seu pare, el prestigiós paleontòleg, Miquel Crusafont i Païró (Sabadell 1910-1983), la biografia del qual va publicar el mateix fill el 2019, amb el títol *Miquel Crusafont i l'origen de l'home*. Quan arriba a la cinquena generació, els escrits biogràfics estan signats o encapçalats per

l'autor: el relat és, doncs, en primera persona.

A l'apèndix hi trobem l'enumeració de les fonts consultades: arxius, llibres, fonts orals, portals d'Internet, tombes... A continuació, a manera de cloenda, comenta com s'ha servit d'aquestes fonts, resumeix els resultats que n'ha obtingut i afirma que l'objectiu d'aquest treball ha estat sistematitzar les dades aconseguides en la recerca, per si un futur investigador la vol continuar. Finalment presenta, ordenades cronològicament, totes les notícies aconseguides, classificades segons les branques familiars, i n'especifica la font en cada cas.

El treball està pensat, probablement, perquè els lectors siguin els portadors del cognom o altres descendents de la família, encara que ja no el duguin. És per això que es tracta d'una edició de l'autor, senzilla, amb molt material gràfic, per tal que s'hi reconeixin els protagonistes. De tota manera, en la tasca d'investigació que hi ha darrere s'hi endevinen la formació i la trajectòria de l'autor. Per als estudiosos de l'onomàstica, o bé per a lectors que no formin part de la família, l'obra és tot un document vital, que il·lustra un fenomen que ens relaten els llibres d'història: les migracions d'Occitània a Catalunya per les dates en què aquesta nissaga apareix a les nostres terres. Sovint costa d'identificar els individus que les protagonitzaren, perquè ens els trobem pels arxius qualificats de «francesos», i els seus cognoms, adaptats a la nostra llengua o bé en la forma oficial de França.

ROSA MARIA ANGLÈS

EMILI SELFA FORT, *Els sobrenoms de Gandia*. Centre històric, el Raval-Prado, l'Estació-Corea, Beniopa, Benipeixcar, el Grau, Santa Anna i la Marxuquera. CEIC Alfons el Vell, 2022, 341 p.

L'estudi dels malnoms té un gran interès com a element auxiliar per al coneixement de la psicologia dels pobles, la interrelació dels seus habitants, el vocabulari popular i la seua transmissió, la creativitat lingüística dels seus parlants, la dialectologia i la història de la llengua, a més de resultar imprescindible per abordar treballs de toponímia menor. Ara bé, en moltes ocasions la malnominació ha d'esquivar l'escull del possible rebuig dels portadors, que poden considerar ofensiu el que els seus paisans els han adjudicat, la qual cosa pot retraure els investigadors, que, a més, solen ser del mateix poble, perquè el seu treball requereix una coneixença profunda de la població i la confiança dels informadors. És per això que ens hem de felicitar perquè aquesta parcel·la antroponímica no es limite a les comunicacions en congressos d'onomàstica i tesis doctorals,

reservades a especialistes, sinó que també siga el tema de llibres com el que ens ocupa.

L'autor, Emili Selfa, ha sentit una especial predilecció per la memòria oral dels seus conciutadans i la seua dedicació ha donat fruits valuosos com les narracions d'*Una marjal de llegendes* o *Els sobrenoms de Gandia*, un llibre d'una llarga i conscienciosa elaboració. Fa més de quatre dècades començà publicant els malnoms de Beniopa, el seu poble nadiu, ara agregat a Gandia. Continua amb els del barri mariner del Grau i, progressivament, completà els de la ciutat sencera. Durant el procés tingué a Ràdio Gandia, els anys 2018-2019, un insòlit programa que titulà també *Els sobrenoms de Gandia*, on setmanalment en tractava un subtema que fora atractiu per als oients. El resultat final, per tant, és la culminació d'una labor persistent en el temps.

L'obra parteix d'una divisió de la ciutat en barriades, un criteri afortunat per la seua enriquidora diversitat. Dos pobles històrics, Benipeixcar i Beniopa, avui units territorialment i administrativament a Gandia; tres sectors poblacionals perifèrics: el Grau, la Marxuquera i Santa Anna; i, finalment, el nucli urbà estricte, dividit en Centre històric, l'Estació-Corea i Raval-Prado. El conjunt reuneix matisos relatius a les formes de vida dels habitants respectius: els llauradors de Beniopa, els portuaris i els pescadors del Grau, els comerciants del Centre... D'altra banda la publicació apareix en el moment just per no haver de lamentar una pèrdua irreparable a causa de la natural desaparició dels informadors i de l'actual massificació de la ciutat, que ha experimentat importants transformacions socials, i també lingüístiques, que dilueixen la malnominació, més

pròpia de la ruralitat o de ciutats menudes on tothom encara es coneix.

En el pròleg, l'historiador i filòleg Joan Iborra exposa l'ús i la importància dels malnoms des de l'edat mitjana, la seua evolució i la transmissió generacional. Pel que fa al corpus recollit per Emili Selfa, la quantitat supera els 1.700. Per tal de confegir-lo, ha entrevistat 69 informadors ben qualificats i ha espigolat l'hemeroteca comarcal, les memòries literàries d'autors locals i fins i tot la secció de notes necrològiques radiofòniques. I per tal de classificar-los s'ha basat en els estudis metodològics clàssics d'Enric Moreu-Rey, en monografies i en ponències de la Societat d'Onomàstica, el *Diccionari etimològic* de Joan Coromines i el *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

En un primer capítol els sobrenoms apareixen ordenats alfabèticament amb indicació de l'etimologia, el significat, la tipologia, la motivació (que sovint requereix hipòtesis), les característiques lingüístiques (estructura sintagmàtica, gènere, sufixació...) i la localització. L'autor ha respectat la pronúncia comuna, amb caiguda de la -d- intervocàlica, i l'ha reproduïda amb l'ortografia correcta tot i que adverteix que Gandia és un illot del dialecte apitxat dins la Safor, però que Beniopa encara manté les característiques fonètiques del valencià meridional. Aquesta explicació general, juntament amb les particulars aportades en cada renom, substitueix la inexistent transcripció fonètica.

A cada pàgina es presenten detalls d'interés i curiositats amenes relatives a les lluites polítiques, l'urbanisme, les formes d'oci, la barreja de llengües i les palpitations socials més diverses. Per exemple, en l'entrada «l'Apuntaor», es recorden les

Ressenyes

funcions de teatre aficionat; «l'Agri-mensor» és en realitat el taüter que, per deformació professional, pren mida visual dels encara vius; en «el Xato» descobrim que un malnom pot ser denotatiu, però també connota ironia quan s'atribueix a un nassut; i en «el Teixidor» aprenem que un mateix significat pot ser amfibològic en zones distintes: relatiu a la persona que es dedica a teixir o bé a l'ocell que teixeix el niu.

El següent apartat resulta singular en aquests tipus d'estudis antroponímics ja que incorpora informacions variades complementàries sobre els portadors dels malnoms: els oficis (botiguers, organistes, terratinents, trencadores de l'enfit, portuaris, llauradors, toreros, pilotaris...), les seues activitats socials, aficions, anècdotes, nissagues familiars i altres circumstàncies vitals. Un mosaic biogràfic que, tot i constituir inevita-

blement una enumeració caòtica, en conjunt, reviu l'ambient de la societat creadora dels seus renoms.

A continuació els sobrenoms apareixen reordenats per la classificació logicosemàntica usual: antropònims, topònims, gentilicis, personatges, delocutius, ironicohumorístics; característiques físiques, psicològiques, familiars o socials, un apartat molt extens que potser requeria una subdivisió; oficis, càrrecs i ocupacions; referents a coses en general; origen animal o vegetal; establiments comercials, i de difícil catalogació. Se n'afegeix un altre relatiu al «món eclesiàstic», amb 21 malnoms que s'hagueren pogut distribuir en altres epígrafs, però que l'autor ha preferit particularitzar perquè evidencia el caràcter levític atribuït a la ciutat en determinades èpoques.

Finalment, hi ha una mostra gràfica, il·lustrativa de la importància so-

cial dels sobrenoms, que inclou fotografies d'indrets i reproduccions publicitàries que els contenen, en aquest cas per voluntat dels seus orgullosos portadors: cases i alqueries, establiments comercials, làpides sepulcral, camins i carrers, com l'enigmàtic «de l'Apoderat», pertanyent al nomenclàtor de Benipeixcar. En realitat, com s'explica en la motivació corresponent, era un personatge peculiar que es passava tot el dia en el bar i la gent, irònicament, el comparava als apoderats de banca.

Tot plegat fa que el llibre d'Emili Selfa tinga un ampli lector potencial, siga un referent per als estudis dels sobrenoms i, alhora, constituïska una preciosa i necessària preservació d'un patrimoni cultural immaterial, relatiu a la llengua pròpia, d'una de les principals ciutats valencianes.

GABRIEL GARCIA FRASQUET

Llibres per ressenyar

Envia les teves ressenyes de publicacions onomàstiques a:
revista@onomastica.com

Si vols que es ressenyi el teu llibre l'has d'enviar a:
Societat d'Onomàstica
Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona

Els llibres dels quals ara donem notícia a Novetats bibliogràfiques poden ser ressenyats en els propers números de **Noms**.

Envia'ns les notícies
onomàstiques de les
activitats en què participis,
i també aquelles de què
tinguis coneixement, a
revista@onomastica.com.

Noms la fem entre tots!

 **Societat
d'Onomàstica**

Vull deixar-ho tot pla

En eixada puntera voldria aplanar el terme,
terme de Pena-roja i termes del costat.
A cops de mall desfer totes les pedres,
les desferia totes, que no en quedare cap.

Arribasaria la Tossa i les Vinyasses,
tiraria la terra per avall
als Mollons, la Canal, Tolls i Planes
i com me'n sobrarie, al Vila-Sans.

Taparia el barranc de l'Escresola,
tota la Perdiguera i el Pantà
en terra i pedres de la Mola
i dels Collets del Mas del Molinar.

Cab el barranc de'n Ferri tota la que sobrare
del Cingle de Sant Jaume per avall,
cab al Mas d'Antolino que n'hi falte
i per les Serralles cab a la Canal.

Quan acabara això i ho tinguera tot pla,
me posaria als Prats i cavaria
lo Tossal Gros, Pinar Esllissent, l'Ombria,
la terra a cops d'eixada, la terra a cops de mall.

Faré córrer la terra perquè me'n sobrarà
per tot lo Clot, Salzes i Avellaners.
Con ben segur que me'n sobrarà més,
l'escamparé per les Planes i el Prat.

Tiraré per amunt cavant i xafant pedra
pel Mas del Frare. Raconenc i Caldú.
Dels pins que arrancaré faré rimera
i els plantaré després de un en un.

Al Mas de Gasparet descansaré
i emprendre els Marrocals i les Moletes
i en quatre tapassades estaré a Encanader
i quedaran tapades Vall Maria i les Feixes.

Només me quedaran al mig del terme,
la Vila i les Roques del Masmut,
en la Vila i les Roques ja no puc,
i tal com tos ho dic me podeu creure:
Que no hi ha cap eixada
que puguere aplanar
Vila tant ben plantada,
ni mall per a picar
Roca de tanta alçada.

Desideri Lombarte Arrufat,
*Romanços de racó de foc i poemes
de vida i mort* 1984, p. 87-89

Terme de Pena-roja...
Fotografia de Jesús Bernat

Articles

L'Eliana: un hagiòtopònim carmelità del s. XVI (segona part)

JOAN BELL-LLOC

e) Anàlisi lingüística

Fonètica

Vistes totes aquestes formes documentals, orals i cartogràfiques exposades fins ara, podem deduir que el topònim de l'Eliana, creat pels frares carmelitans, va ser ràpidament acceptat i utilitzat per la gent de la comarca, com es pot deduir per l'aparició dels següents fenòmens fonètics. En primer lloc, cal tenir en compte que la pronúncia pausada del nom devia ser /laeliána/, però una dicció ràpida, en llenguatge normal, monoftongà les dues vocals en contacte: /ae/ > /a/ i per tant es començà a pronunciar /laliána/. Això és el que es pot observar a partir de les formes escrites des del segle XVII, com «la Liana» (1686/1847) o «la Aliana» (1742). També es veu això mateix en les formes orals recollides actualment per tota la comarca /laliána/. Fins i tot la cartografia de Tomás López reflecteix aquesta monoftongació en «la Liana» (1788).

Per una altra banda, la presència de dues /l/ en síl·labes contigües /laliána/ degué produir una certa dissonància que els parlants resolgueren espontàniament canviant la segona /l/ > /d/, un tipus de dissimilació freqüent en la parla.¹ Així, la forma /laliána/ passà a pronunciar-se /ladiána/. El fenomen es detecta des de 1672, any en què ja es documenta la forma «la Diana» en un text que hem vist

més amunt. Les variants «la Ediana» (1741) i «la Deana» (1820), denoten el mateix fenomen dissimilatori. Aquesta variant fonètica ha arribat fins als nostres dies² i en la parla actual de la comarca es manté aquesta forma que, a més, ha donat el gentilici *dianero*, *dianera* tant a l'Eliana com als pobles pròxims. I encara més, en alguns, com Riba-roja o Bétera, existeix també com a sobrenom familiar: «el Dianero».

Tots aquests canvis, evolucions i variants documentades des de poc temps després de l'aparició del topònim demostren clarament que el nom de l'Eliana va ser ràpidament acceptat i assimilat no sols pels frares carmelitans, que el posaren en circulació, sinó també pels llauradors i habitants de la comarca que, immediatament, començaren a utilitzar-lo i, per això, el topònim començà a evolucionar cap a formes més adequades a la parla popular.³ Tant la monoftongació com la dissimilació indiquen que els llauradors usaven habitualment aquest nom i, per tant, l'adaptaven a formes més còmodes del seu parlar. Això ve corroborat per un altre fet paral·lel: la desaparició immediata del nom anterior, la Taverneta, totalment eclipsat i oblidat pel nou topònim de l'Eliana.

Morfosintaxi

A partir de la documentació presentada més amunt, podem observar que aquest topònim, o les seues variants,

1. La proximitat del punt d'articulació de /l/ i /d/ han provocat molts intercanvis fonètics entre aquests sons, especialment en la parla col·loquial, com ara: melesina/medesina; rèlit/rèdit; presiliari/presidiari; alvertir/advertir, etc.

2. Gaspar Jaén ja recull aquest fenomen al seu llibre *Aproximación al municipio de la Eliana* (p. 27): «Consignemos también la costumbre popular de la zona de designar el lugar como La Diana». O el dianer Paco Coll «He estat en Benaguasil, en la Pobla i en la Diana...» o «on els dianers van a celebrar la Pasqua» (*Viatge en tren*, p. 49 i 55)

3. Aquestes formes evolucionades (la Liana o la Diana) s'han mantingut vives en la parla familiar però no han arribat a ser mai formes oficials per la pressió de la llengua escrita i l'abundància de fonts documentals que imposaren la forma culta i etimològica de l'Eliana.

presenten tres tipologies morfosintàctiques distintes: nom propi amb article, nom propi sense article o adjectiu qualificatiu.

1. El nom propi amb article és el cas més freqüent i va en augment amb el pas del temps. És la forma que acabarà imposant-se a partir del 1835, quan els frares abandonen aquestes terres, fins a la forma oficial actual. Trobem ja un primer exemple el mateix 1595, de la mà del pare Carrança: «quarenta mil sueldos, para gasto de *la Eliana*».
2. Altres vegades, tal com passa amb Pobla/ la Pobla, el topònim apareix sense article, com en aquest exemple del cappatró de 1713: «administració de Genisa, Eliana y benifets», o a l'inventari de 1725: «para el consumo del convento de Valencia y *Eliana*». Són casos excepcionals si els comparem amb la forma habitual amb article.
3. Però, de tant en tant, apareix també com a adjectiu qualificatiu, és a dir, acompanyant un nom genèric, del qual diu una qualitat, o més bé, marca una relació de pertinença: «d'Elies». Ara bé, aquest adjectiu només apareix en femení singular (*eliana*) perquè sempre acompanya els genèrics femenins «casa» o «heretat», i amb menor freqüència «masia», «alqueria» o «partida». Ho podem observar ja en la primera datació de 1595: «para los gastos de la heredad *Heliana* de dicho conbento». Aquest ús adjectival no és gens infreqüent: «Dispensa de la cozina de la casa *Eliana*» (1720); «Se han plantado en este año 1728 más de 400 moreras en dicha heredad *Eliana*» (1728); «Una heredad con su casa masía llamada comúnmente la Heredad y Casa *Eliana*» (1817).

És fàcil trobar topònims, al voltant de l'Eliana, que siguen també adjectius qualificatius, com ara séquia Major, séquia Nova, séquia Granotera, etc. alguns dels quals també s'han substantivat i, per tant, coexisteix l'adjectiu (la séquia Granotera) i el nom (la Granotera). Això mateix és el que passà en el cas de l'Eliana durant tot el període carmelita: el doble ús de l'adjectiu (la casa Eliana) i, simultàniament, el nom (l'Eliana). Cada vegada que un religiós usava l'adjectiu en «casa eliana» o «heretat eliana» hi veia clarament una relació directa amb el profeta Elies. Tanmateix, amb la desaparició dels frares, desapa-

regué també l'ús adjectival de la paraula i aquest topònim es fossilitzà en un nom propi precedit d'article, però totalment opac i deslligat ja del significat original de pertinença a sant Elies.

Volem remarcar, finalment, que després d'haver consultat centenars de vegades el present topònim, mai no hem trobat la forma «d'Elies» o «de Sant Elies», com ara: casa de Sant Elies o heretat de Sant Elies, un sintagma preposicional que equivaldria a l'adjectiu *eliana*.

Lèxic

És evident que són els carmelitans els qui decideixen posar aquest hagiòtopònim a la seua propietat. No és un mot que sorgeixi de manera «espontània», naix com un cultisme no solament perquè prové d'un medi religiós, sinó perquè el nom que trien els frares és, en realitat, l'adaptació d'una paraula llatina que ja existia prèviament: *elianus*, *eliana*, *elianum*, un adjectiu de tres terminacions que també podia usar-se com a substantiu.

Si fem una ullada a la bibliografia carmelitana publicada al segle xv, trobarem una sèrie d'obres que corrien de convent en convent, saltant fronteres polítiques i també lingüístiques, perquè estaven escrites en llatí. En les pàgines d'aquests llibres podem trobar una amplíssima mostra de lèxic elià.

Així, en el *De laudibus*,⁴ un llibre alemany aparegut el 1492, podem trobar diversos exemples d'aquest mot com a adjectiu: «Maximum *Eliaenæ* institutionis argumentum est, testimonium antiquitatis, multis veterum scriptis celebratum» (cap. II, pg. 6 r°). «Neque autem cæteris ordinibus titulus *Eliaenus* convenit, cui etsi conversatio vitæ congruat, tamen nomen loci non concordat» (cap. III, pg. 7 v°).

Cinc anys més tard, el 1497, apareix el *Liber trimeres-tus*, de Palaeonydorus,⁵ el qual titula el segon capítol del primer llibre: «Quod *Heliana* seu carmelitana religio fratrum Beate Dei Genitricis Marie in sua continuacione triplicem habuit statum. Capitulum II».

Més avant, al capítol vuité diu: «Quod verus et indubitatus titulus *Helyane* et Carmelitice religionis in Novo Testamento est fratres Beate Marie Virginis de Monte Carmeli. Capitulum VIII». Ací trobem de nou l'adjectiu amb les formes *Heliana* i *Helyane*.

4. En general, aquestes obres duen uns títols llarguíssims. Per comoditat els reduïrem. En aquest cas es tracta de: *De origine, progressu et laudibus ordinis fratrum Carmelitarum*, del benedictí Johannes Trithemius, publicat el 1492. Ací usem la versió —virtual— de Florència de 1593. Dec la informació d'aquesta obra i la següent a la generositat de Pedro León i el seu blog.

5. Es tracta del carmelita holandés Johannes de Oudewater (Aigua vella, hel-lenitzat i llatinitzat com Palaeonydorus). Publicà el seu llibre a Mainz el 1497 amb el títol *Liber trimeres-tus de principio et processu ordinis carmelitici*. Hi ha una reedició feta a Venècia el 1570 amb el títol *Antiquitatis et Sanctimonie Eremitarum Montis Carmeli Liber, in tres parteis digestum*.

Molts d'aquests llibres es reeditaren durant el segle XVI, tanmateix, continuaren eixint-ne més. El 1662 es publicà a Flandes el *Vinea Carmeli*⁶ on podem llegir: «Vinea Carmeli, seu historia *Eliani* ordinis B. V. Mariæ de Monte Carmelo». Ja al mateix títol trobem l'adjectiu *Eliani* i, més avant, a la pàgina 201, diu: «Hunc proinde *Elianis* accensent plures». Ací *Elianis* és un substantiu en datiu plural; i al següent fragment, de la pàgina 207: «Non omnes et singulos monasticæ vitæ professores huic classi *Elianorum*, seu *Essenorum* Instituto accensemus» veiem que *Elianorum* és també un nom en genitiu plu. masc.

Al *Decor Carmeli*,⁷ del 1669, són incomptables les vegades que apareix aquest mot. Per exemple, a la pàgina 458 diu: «Alia ex causa religionem Carmelitanam, Marianam et *Elianam* dictam pronuncio», on veiem de nou l'adjectiu *Elianam*.

Tot i que podríem omplir pàgines i pàgines amb més llibres i més exemples, acabarem amb una darrera obra que duu un títol sorprenent i explícit: *Zodiacus Elianus*,⁸ on el mateix títol ja porta l'adjectiu *Elianus*.

En aquest recull de textos s'ha presentat una mostra de l'ús de l'adjectiu i del nom *elianus* declinat en diversos casos, gèneres i nombres des de molt abans de la vinguda dels carmelitans a l'Elia. Però amb el pas del temps, aquests llibres es van traduir a les llengües vulgars per tal de facilitar-ne la comprensió. En *Glorias del Carmelo*,⁹ la traducció castellana del *Decor Carmeli*, s'utilitzen adjectius com «este orden *eliano*», «la escuela *eliana*», «monjes *elianos*», «un monasterio de religiosas *elianas*», etc. També trobem exemples abundants de l'ús nominal: «Los *elianos*, en efecto, se vieron exentos de aquellos [...] míseros cautiverios» o «enaltecen al nobilísimo orden de los *elianos*».

Ara bé, després d'aquesta allau de cites i llibres editats a Alemanya,¹⁰ Flandes, Hongria, etc., ens preguntem si

els «nostres» carmelitans de València, els amos de l'Elia, coneixien tot açò. No dubtem gens que coneixien aquesta paraula amb els seus usos i significats, ja que el *Decor Carmeli*, per exemple, s'havia publicat a Saragossa, ciutat que estava dins de la mateixa província carmelitana que València. Però encara tenim una prova més evident. Al ja esmentat *Catechismo* del pare Carrança, valencià, prior del convent de València, impulsor de l'Elia i el seu topònim, trobem la següent frase: «No quise consentir en esta tentación, sino que me esforcé mucho a vivir como frayle imitador y zelador de tan buenos y santos frayles *Elianos*» (*Catechismo*, p. 221).

Per tant, podem assegurar que els carmelitans valencians, i el pare Carrança en concret, coneixien l'ús de l'adjectiu/substantiu *eliano* que usaven els seus correligionaris europeus i sabien perfectament quina classe de topònim estaven cuinant per a denominar la seua nova adquisició, l'antic mas de Xerta.

Semàntica

Ara bé, quin era l'origen semàntic de tal mot? Podem veure-hi un derivat llatí en -anus?¹¹ De quin nom prové i què significa? Són de nou, els carmelitans, els que ens trauen de dubtes:

<p>[...] ut non solum ordo ab <i>Elia Elianus</i>, aut a Carmelo Carmelitanus, sed etiam singulari Maternitatis privilegio a Maria diceretur et esset Marianus (<i>Zodiacus Elianus</i>, pg. 2).</p>	<p>[...] de manera que l'orde no solament siga Elià, d'Elies, o Carmelità, de Carmel, sinó que també, per singular privilegi de la seua Maternitat, siga i es diga Marià, de Maria.</p>
--	---

6. *Vinea Carmeli seu historia Eliani Ordinis*, del R. P. F. Daniel de la Verge Maria, carmelita. Anvers, 1662.

7. Sota aquest títol van aparéixer diversos volums que es complementaven entre ells, com els apareguts a Lió el 1665 d'Antoni Jullieron, o el que utilitzem ací, que va ser escrit pel jesuïta José Andrés i es publicà a Saragossa el 1669. El seu títol complet és: *Decor Carmeli, sive inclyti Ordinis Carmelitani prerogativæ in synopsis redactæ ac multiplici Patrum, Doctorumque Autoritate firmatæ*.

8. *Zodiacus Elianus, id est, S. Propheta Elias, naturæ miraculum, gratiæ prodigium, orbis portentum, Carmelitani ordinis Patriarcha, et totius monasticæ sanctitatis princeps, illibatae conceptionis gloriosissimæ Deiparæ et Virginis Mariæ præscius propugnator, Divini honoris ardentissimus zelotes, oculatus Thaborææ transfigurationis testis, Christi ante evangelium apostolus, secundi adventus præcursor, et Novi Testamenti consummator, ex sphaera terrestri ad coelestem innocidui Solis paradisum, quadriga ignea, equisque igneis, translatus*. Aquesta obra del carmelita Ambrosi del Sant Esperit va ser publicada a Buda (Hongria) el 1748.

9. *Glorias del Carmelo*, traducció castellana del *Decor Carmeli* de José Andrés, feta pel P. Juan Àngelo Torrents i publicada a Mallorca el 1860.

10. Per cert, en la traducció alemanya del *Decor Carmeli* (1751) trobem: «[...] laut des Historibuchs des *Elianischen* Ordens de bulla Sabbathina» (p. 17) i «[...] aus dessen *Elianischen* heiligen Ordens Regel» (p. 47). *Elianisch* seria, doncs, la versió germànica adjectival de l'Elia.

11. De fet, en llatí clàssic ja existia *ælianus*, com a adjectiu substantivable, derivat del nom *Aelius* amb el morfema derivatiu -anus, mot derivat de la gens *Aelia*.

<p>Sed cur Carmelitana Religio Mariana et Eliana a nobis, et ab exteris frequenter dicta, rogabis? [...] Eliana, quia Eliam vatem sanctissimum institutorem et fundatorem habet (Decor Carmeli, 338).</p>	<p>Però et demanaràs per què diem nosaltres, i ben sovint la gent de fora, religió carmelitana, mariana i eliana? [...] Eliana perquè té com a instituïdor i fundador el santíssim profeta Elies.</p>
---	---

I acabem amb una doble cita, assertiva i contundent, extreta de *Glorias del Carmelo*:

Sería oponerse a las patentes decisiones de la Iglesia que, en mil ocasiones y en otras tantas bulas pontificias, ha declarado que Elías es el padre y fundador de todo el orden carmelitano, llamado eliano por esta sola razón [p. 298]. Eliana es, por lo tanto, la religión del Carmelo, procedente de Elías [p. 303].

Totes aquestes declaracions carmelitanes confirmen que el nostre topònim és un derivat llatí del nom del profeta Elies amb el sufix -anus, ana, anum,¹² el morfema més productiu per a la derivació i creació de gentilicis i patronímics en llatí. Caldria, per tant, entendre l'Eliana com: carmelitana, seguidora del profeta Elies.

Ara bé, com s'ha dit més amunt, no hi ha cap documentació del sintagma «de Sant Elies», per tant, cal entendre que els carmelitans no batejaren l'Eliana amb aquest nom per simple devoció al patriarca, sinó pel seu valor patronímic, en el sentit que és un sinònim de *carmelità*, com s'ha pogut comprovar a bastament en els textos esmentats més amunt: «Carmelitana, Mariana et Eliana Religio». L'Eliana és, doncs, un derivat d'Elies, però en el sentit monàstic i eremític del mot, no com a simple devoció.

f) Els genèrics

En els apartats anteriors hem vist com el nostre hagioto-pònim, durant 240 anys, es va usar també com un adjectiu que acompanyava un nom. Aquest nom comú o genèric que va davant de l'adjectiu *Eliana* pertany a un tipus de noms de caràcter locatiu que també formen part del topònim. Poden anar acompanyats de l'adjectiu *Eliana*,

però també poden combinar-se amb altres estructures lingüístiques, com ara el complement nominal de l'*Eliana*.

Fent un recompte d'aquests genèrics i atenent el seu significat, podem reunir-los en dos grups:

1. Els que fan referència només a «l'edifici» central de la propietat. En aquest cas, el genèric més habitual és el mot *casa*: la casa Eliana, la casa de la Eliana. Per exemple: «en el oratorio de dicha casa Eliana» (inventari 1720). «Se hallaron, en dicha casa Eliana, diez y seys gallinas» (inv. 1725). «Casa de la Eliana» (mapa 1739).

Tot i que aquest és el genèric més freqüent, hi ha d'altres sinònims, com ara *masia*, tal com veiem en aquests casos: «En la macía nombrada la Eliana [...]» (document de 1786). «Masía de la Eliana» (inv. 1835).

2. Els que fan referència al conjunt de tota la propietat carmelita, especialment a les terres. En aquest cas, el mot més habitual és «heretat», com veiem en aquests exemples: «[Hay] 400 moreras en dicha heredad Eliana» (inv. 1720). «Ay en dicha heredad Eliana dos barracas» (inv. 1725). «Las tierras de la heredad de la Eliana» (doc. 1739). «Los arrendadores de esta heredad dicha la Eliana» (inv. 1733). «El riego de su heredad la Eliana» (doc. 1786).

El significat del mot *heretat* és tan ampli que de vegades s'equipara, gairebé, a terme municipal o vila, com veiem ací: «No és convenient ni per a la salud ni per a els interesos humans que es fasen arrosos, ni en la heretat de la Eliana, ni en les viles de Benaguasil, la Pobla de Vallbona, Vilamarchant y Ribarroga» (cappatró, 1713).

De vegades es contraposen en una mateixa frase els dos genèrics, la casa (edifici) i l'heretat (terres), com ara: «Una heretat, nomenada la Eliana, [...] en la qual heretat y ha una casa ab quatre corrals» (doc.1595). «Posee este convento una heredad con su casa masía llamada comúnmente la Heredad y Casa Eliana» (doc. 1817).

Però també existeixen altres sinònims que fan referència al conjunt de tota la propietat, com ara, *partida*. Ho veiem en exemples com: «Situades en lo terme de dita vila, en la partida de la Eliana» (doc. 1632). «La partida vulgarmente llamada de la Eliana» (doc. 1822).

Per últim caldria esmentar el genèric *alqueria*, usat només a l'inventari del 1720, tot fluctuant entre els dos significats d'edifici i extensió de terres:¹³ «Inventarios de to-

12. Aquest no és l'únic derivat d'Elies. Els carmelitans en van crear d'altres, com ara *eliade*: «Illos autem fuisse Eliades, seu Elianam posteritatem» (Vinea Carmeli, p. 194) i altres divertits compostos, com ara, *marialianos*: «Essenos, sive Elianos, vel potius Marialianos dicerem, ut utrumque comprehenderem Parentem» (Decor Carmeli, p. 327).

13. Aquesta ambivalència d'«alqueria» és la mateixa que té el mot «mas», el més usat al Camp de Túria.

do lo que ay en la casa, heredad e/o alquería dicha Eliana». «Ay en dicha casa alquería, dicha Eliana, [...]».

Després de l'expulsió dels frares, continuaren usant-se els genèrics durant tota l'època del marquesat, tot i que n'aparegueren de nous, com ara, «districte de l'Eliana», «caserío de la Eliana», «colònia de l'Eliana», etc. Només amb l'arribada de la independència municipal, al segle xx, desapareixeran per sempre aquests genèrics.

g) Etiologia

No podem acabar aquesta comunicació sense encarar-nos a una pregunta que, després de tot el que s'ha vist, encara no hem respost: *per què l'Eliana?*

Fins ara hem vist les fonts del topònim i la seua estructura lingüística, però res no ens explica la causa per la qual els frares —fra Carrança— decidiren rebatejar el mas d'en Xerta justament amb «l'Eliana» i no amb un altre nom.

La datació és ben explícita: els pares elians, abans d'entrar a la masia, ja li havien canviat el nom. Aquest fet deixa fora de joc totes aquelles etimologies populars com la que explica Pere Sucías en la seua inèdita geografia dels pobles valencians on, parlant de l'Eliana, diu:¹⁴

Esta casa de campo se llamó masía de San Elías y Santa Ana, pero al pasar a ser población de corto vecindario quisieron transformar el nombre, lo hicieron más corto, llamándole Eliana, que es una composición de los dos que tuvo en su principio.

Ni la suposada «*masía de San Elías y Santa Ana*» ha existit mai,¹⁵ ni el canonge Sanchis Sivera, contemporani de Sucías, anomena santa Anna per a res:

[La Eliana] en su origen fue una heredad que perteneció a los religiosos carmelitas, tomando sin duda el nombre de Eliana de un san Elías que se veneraba en su capilla.¹⁶

I, efectivament, diu l'inventari de 1720: «[Un] oratorio, cuyo altar está dedicado a nuestro gran padre y patriarca san Elías». Ara bé, tot i que Sanchis Sivera va molt més encertat, cal dir que, a la llum de la datació del topònim, quan els carmelites pintaren el sant patriarca a l'oratori, aquell lloc ja s'anomenava l'Eliana. És a dir, la pintura

del sant no és la causa del topònim, sinó la conseqüència: com que allò era l'Eliana, doncs calia pintar un sant Elies.

Per cert, aquestes cites deixen al descobert un altre fet molt curiós: ni Pedro Sucías ni Sanchis Sivera, tots dos membres destacats de la jerarquia eclesiàstica valentina, no devien conèixer l'existència de l'adjectiu/substantiu *eliano*, *eliana*. Si l'haguessen conegut no haurien dubtat a explicar el topònim a partir d'aquest mot. El seu silenci delata la seua desconexença, la qual cosa vol dir que l'adjectiu s'havia mantingut reclòs dins els cercles carmelitans i ningú de fora, ni els canonges de la Seu, en tenien notícia.¹⁷ I encara caldria sumar Miquel Ortí, el retor de Bétera que col·laborà amb el mapa de Tomàs López, i el retor de la Pobla, autor de la cita del *Quinque Libri*. Si haguessen conegut la paraula *eliano*, *-a*, mai no haurien escrit «la Liana». Si això passava dins de la jerarquia, imaginem que el poble treballador tampoc no devia relacionar el nostre topònim amb el profeta Elies.

A l'altra banda de l'arc semàntic ens trobem altres divertides propostes que han relacionat l'origen del nom amb períodes molt més reculats de la Història. El nom llatí *Aelius*, pronunciat /élius/, sempre ha temptat la imaginació més asserenada: per què no una *villa æliana*?¹⁸ D'altres, com Ícar, han volat fins al sol, i han trobat en *Hèlios* l'origen del topònim. Però cal tenir en compte que, en cas d'haver-se conservat ací algun nom llatí o grec, al llarg de mil cinc-cents anys hauria evolucionat i hauria deixat algun rastre.

Però continuem sense saber el nostre perquè.

Ara bé, si observem les dades que tenim, veiem clarament que el topònim de l'Eliana no naix al terme de la Pobla de Vallbona, sinó al barri del Carme de València. I és allà on cal cercar l'origen i l'etiologia del nom. Situats a les acaballes del segle xvi, els carmelites valencians tenien diverses preocupacions que inquietaven la seua tranquil·la vida conventual:

1. En primer lloc, una qüestió molt genèrica que afectava tota l'Església Catòlica i, en particular, els ordes religiosos: l'arribada de les resolucions del Concili de Trento que anaven en la direcció d'augmentar el control, la integritat i l'autenticitat dels ordes monàstics, tot això contextualitzat en la València

14. Text copiat literalment del manuscrit de Pedro Sucías de l'Hemeroteca Municipal de València.

15. Llàstima que P. Sucías no done la font d'on ha tret aquesta informació.

16. Josep Sanchis Sivera. *Nomenclátor geográfico-eclesiástico de los pueblos de la Diócesis de Valencia* (1922).

17. De fet, aquest adjectiu continua avui totalment absent dels diccionaris, incloent el DRAE i el DIEC.

18. Existeixen testimonis de la troballa d'una vil·la romana a l'Eliana i encara en podrien aparèixer de noves. Fins i tot podria aparèixer una làpida amb el nom de la bella *Aeliana*. Però això no tindria res a veure amb el topònim actual, ja que no hi ha cap constància documental de tal topònim abans que els carmelitans crearen aquest nom.

del patriarca Ribera. I el pare Carrança, en concret, coneixia molt bé aquesta nova trajectòria que estava encetant l'Església, tal com podem llegir a les actes dels capítols provincials de la província d'Aragó, especialment el celebrat al convent de València el 1590, presidit precisament per ell.¹⁹

2. Per una altra banda, aquest corrent purificador havia produït en algunes congregacions diversos moviments interns de renovació que havien acabat, traumàticament, en divisions i escissions de la comunitat primitiva. I justament els carmelitans en van ser una bona mostra amb l'operació reformadora de santa Teresa i sant Joan de la Creu. I ací entra de nou el pare Carrança el qual, pel que diuen els seus biògrafs, va viure en primera fila la divisió de descalços i calçats. Fins i tot sembla que ell mateix va estar temptat de passar-se als reformats encara que, finalment, es va mantenir fidel als observants.²⁰
3. Per últim, com a conseqüència d'aquests fenòmens adés esmentats, els carmelitans reprenen amb un nou impuls el fil dels vells escriptors «elianistes», és a dir, troben que realçar i posar èmfasi en la figura del profeta Elies és el camí més encertat. Per una banda fa que el seu orde, mancat d'un fundador prominent,²¹ trobe en aquest personatge de l'Antic Testament un referent èpic i de gran prestigi. Per una altra banda, la figura «primitiva» del sant profeta del Carmel servia de punt de connexió i agermanament entre totes les branques carmelitanes i repuntava, alhora, el descosit de la secessió tereciàna. Elies era el pare de tots els carmelitans, dels uns i dels altres.²²

En aquest context, l'adquisició d'una gran heretat agrícola, amb un nom no gaire escaient, oferia als carmelites valencians l'oportunitat de convertir-la en un element de promoció i divulgació de la figura del patriarca Elies com a

signe representatiu i emblemàtic de l'orde carmelità, amb tota la càrrega d'antiguitat mítica i radicalitat profètica que comportava. La masia Eliana, o simplement l'Eliana, era tot un símbol programàtic d'aquest corrent carmelità de reivindicació i exaltació de sant Elies, del profeta del Carmel, el pare de tots aquells, i només d'aquells, que s'autoanomenaven *elianes*.

Conclusió

El topònim actual de l'Eliana (1595) és un cultisme pres de la literatura religiosa medieval, escrita en llatí pels frares carmelitans. Es tracta d'un derivat del nom del profeta Elies amb el significat de «seguidor d'Elies, carmelita».

Igual que passava en llatí, el nou topònim tingué durant 240 anys (1595-1835) la doble categoria de substantiu i d'adjectiu, usat només amb genèrics en femení singular, la qual cosa mantingué viva i transparent la relació amb el nom d'Elies, almenys entre els frares. Paral·lelament, en l'àmbit col·loquial dels parlants de la comarca, aquest topònim s'usava només com a substantiu i era semànticament opac, deslligat del nom primitiu del qual procedia. Això afavorí l'aparició de diverses variants fonètiques (la Liana, la Diana) que, per una banda, resultaven més còmodes a la parla col·loquial i, alhora, l'allunyaven cada vegada més del seu ètim original. Aquestes formes nominals i opaques són les úniques que han perviscut després del 1835 fins a l'actualitat.

El 27 de gener del 1984, l'Ajuntament en ple acordà demanar l'oficialització de l'actual topònim: l'*Eliana*, el qual fou aprovat per la Conselleria d'Administració Pública segons decret 169/1985 de 28 d'octubre i va ser publicat al DOGV 21-11-85, núm. 307.

El gentilici corresponent als habitants de la localitat és elianer/elianera. Tanmateix, en àmbits informals és també molt freqüent la forma dissimilada dianero/dianera, especialment, a la mateixa vila i els pobles edetans.

19. ARV, Clergat, llibre 1425, p. 171. «*Praesidente in dicto capitulo reverendissimo magistro patre nostro Michaelae Carranza, totius Hispaniae ac Lusitaniae vicario generali ac commissario apostolico*».

20. Segons Rafael María López-Melús: «*[El padre Carranza] en 1593 asistió al capítulo general [...] y se le concedió el privilegio de que pudiera tener voz activa y pasiva en el mismo. En este capítulo se consumó la separación de los carmelitas descalzos del viejo tronco de la orden. Carranza era contrario a esta separación y lloró amargamente al conocer el resultado [...]*» (*El Carmen en Valencia*, p. 158).

21. Pensem en els franciscans/sant Francesc; dominics/sant Domènec; benedictins/sant Benet; agustins/sant Agustí, etc. Enfront d'ells, els carmelitans presenten el Carmel, una muntanya desconeguda de l'imperi turc.

22. La filosofia dels «elianistes», com Carrança, anava en la direcció de no eixamplar més la ferida, sinó de cosir-la. Per això, no ha de sorprendre el fet de trobar en diversos inventaris de l'Eliana (1720, 1728, 1734, etc) la presència de «*Quatro quadritos del padre san Juan de la Cruz*» al menjador del mas. Per cert, a l'actual temple parroquial, al gran retaule de l'altar Major, trobem de nou la imatge de sant Joan de la Creu el qual, amb sant Simó Stock, acompanyen la figura central de la Mare de Déu del Carme.

Els malnoms valencians. Projecte de recollida i estudi

ANDREU BELTRAN ZARAGOZÀ

Fundació Carles Salvador i Societat d'Onomàstica

La sala de Junes de la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València el 27 i el 28 de febrer de 2025 va acollir la Jornada de Malnoms organitzada pel Departament de Filologia Catalana, dins del Projecte Toponímia de l'Arc Mediterrani – *Toponomasticon Hispaniae*.

L'acte va ser inaugurat per la degana de la Facultat i el director del Departament de Filologia Catalana. A continuació, prop de mig centenar d'inscrits van seguir el desenvolupament de les comunicacions.

La presentació del projecte va ser a càrrec de Francesc Hernández Flor, de l'Institut d'Educació Secundària L'Om de Picassent, i de Vicent Garcia Perales, de la Universitat Cardenal Herrera Centre d'Estudis Universitaris.

Vicent Garcia Perales va introduir l'objectiu del projecte que consisteix a captar persones interessades en l'onomàstica amb la idea d'arreplegar tots els malnoms de totes les comarques valencianes per tal d'elaborar un corpus exhaustiu que complete l'antroponímia valenciana de tots els temps, i que permeta esbrinar etimològicament i motivacionalment moltes formes toponímiques, especialment creades en l'edat moderna.

Francesc Hernández va presentar un inventari bibliogràfic malnonímic valencià del que s'ha publicat fins ara, el qual abasta 202 pobles del total dels 542 municipis valencians. Els treballs o articles inventariats comprenen materials que van des del simple aplec que només inclou una llista de malnoms, fins a d'altres de més elaborats que incorporen explicacions motivacionals o que en tracten de fer algun tipus de classificació semàntica o alfabètica (alguns dels quals amb fitxes on apareixen dades complementàries com comentaris gramaticals, transcripcions fonètiques, etimologia, fragments textuais on ha aparegut el renom, etc.).

El treball s'ha planificat per a un període de cinc anys, amb dos equips coordinadors, un d'arreplega i un altre d'interpretació, seguint el sistema usat per Francesc Hernández en la seua tesi doctoral *Els malnoms de l'Horta Sud* (Universitat de València, 2023). Els coordinadors comarcals i col·laboradors locals intentaran que en dos anys estiga tot el corpus viu arreplegat i es pugui passar a la redacció i interpretació, tenint clar que un mateix nom pot haver resultat de motivacions i orígens diferents. I tot confluirà en un repositori públic.

Algunes de les institucions culturals i acadèmiques valencianes hauran de fer seu definitivament el projecte de salvar els noms tradicionals, la manera de relacionar-se popularment i les maneres de batejar, i explicar, entres altres camps, moltes etimologies toponímiques avui de difícil solució i enriquir el corpus lèxic tradicional, amb mecanismes de creació lingüística, morfològica i semàntica.

Amb tot el material recollit es confeccionarà una base de dades, a partir de la qual es crearà un Diccionari general valencià de malnoms per orde alfabètic, sense separar els malnoms generats en els pobles valencianoparlants i els creats en els castellanoparlants.

S'hi va insistir en el caràcter urgent de la replega, perquè la societat actual més tancada en casa o en família ni crea, ni coneix, ni es comunica, com abans, amb malnoms.

En el projecte es parteix d'un sentit ample de malnom, sense fer cap separació entre malnom, nom de casa, renom o motiu, és a dir, que s'entén el malnom com a element diferenciador de famílies i personatges dels pobles, sense tindre en compte si la finalitat originària ha estat humorística, enginyosa o per burla: s'arrepleguen tots els noms que serveixen per a comunicar-se, tractar-se i conèixer-se en els pobles.

El corpus resultant permetrà, a més de resoldre moltes incògnites toponímiques i antroponímiques, traçar estudis sociològics del fet creatiu, de l'amerament i impacte dels personatges de la literatura popular valenciana en el poble, de l'acte creatiu lingüístic, de la ironia i bon humor dels valencians, i del tipus de vida d'abans.

El diccionari en xarxa resultant serà una obra corporativa, circular, oberta a tothom, on tothom podrà aportar els seus coneixements. Serà una obra col·lectiva, del poble per al poble.

Després de la crida a la participació dels organitzadors va intervindre el doctor Joaquim Martí, de la Universitat de València, amb el títol «La recepció dels malnoms procedents dels sainets». Va destacar l'abundància d'aquests singulars designadors personals en les peces teatrals populars dels segles XIX i XX. Va explicar el seu rendiment com a recurs literari i va referir diversos exemples de refús i d'acceptació per part de les persones batejades amb el renom. Un reflex literari de la realitat que envoltava l'ús dels malnoms.

A continuació, Josep Sanchis, de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida, en la presentació d'«Els nous malnoms d'Ontinyent» va mostrar exemples d'un recull de renoms usats per les generacions més joves de la capital de la Vall d'Albaida i els va comparar amb els usats tradicionalment. Va observar algunes diferències quant a la creació i a la transmissió intergeneracional.

La professora de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana, Maite Álvaro va exposar el treball titulat «L'aprofitament escolar dels malnoms», que ofereix als docents una completa unitat didàctica al voltant dels malnoms com a part de l'antroponímia i de la disciplina onomàstica. Un recurs didàctic adaptat al projecte curricular actual per a l'educació secundària obligatòria.

La quarta comunicació la va oferir el professor Jordi Oviedo, de la Universitat de València, que va presentar «Els malnoms com la fusta d'una barana: Antroponímia en l'obra de Vicent Andrés Estellés». Va comentar l'originalitat de la poesia d'Estellés que recorre a l'antítesi literària com a recurs que contraposa elements cultes i populars. L'ús dels renoms, juntament amb els topònims, forma part del seu poètic retrat del poble valencià.

La darrera comunicació del primer dia de les jornades va ser «Documentació i malnoms: el cas de la Poble de Vallbona», presentada per Joan Domínguez Belloch, de l'IDECO del Camp de Túria, que va fer observar el seguiment d'alguns malnoms a través del buidatge de documentació antiga que n'han fet diversos investigadors de la referida comarca, i el seu resultat amb l'exemple del poble de la Poble de Vallbona.

La vesprada de divendres 28 es va dur a terme la segona jornada, també amb la presència d'estudiantat de Filologia entre el públic.

La primera intervenció va anar a càrrec d'Eva Montilla, Elisa Pastor i María del Don Martínez, de la Biblioteca Joan Reglà de la Universitat de València, que van oferir el «Mapa i bibliografia actual sobre els malnoms». Un bona laboriosa tasca de recopilació de treballs i reculls de renoms en publicacions diverses, amb l'objectiu de reunir tota la bibliografia disponible que servirà de fonts a l'hora d'enllestir el corpus.

El parlament de Vicent Beltran de la Universitat d'Alacant «Els reculls dels malnoms i el lèxic popular valencià» va incidir en la riquesa lèxica que es conserva en els reculls de renoms, amb endemismes, geosinònims emprats en diverses zones, variants formals i accepcions particulars.

Andreu Beltran, professor de la Universitat Jaume I jubilat, en «Els malnoms del nord de Castelló» va resumir l'experiència de replega de malnoms en vint-i-cinc pobles del nord valencià, amb un resultat de vora 9.000 malnoms, classificats en bases de dades que inclouen una vintena de criteris.

Maria Martínez, de la Universitat de València, va mostrar l'estudi d'antroponímia «Els malnoms dels Pobles del Nord (València)», realitzat sobre un districte de la ciutat de València ocupat per l'horta, amb comunitats disperses d'antics pobles annexats a la capital, on sobreviuen els malnoms escrits en els cartells de les tanques de reg.

Eloína Hernández Dòria, de l'Ajuntament de Picassent (l'Horta Sud), i Héctor Tronchoni, de la Universitat de València, amb la comunicació: «Cultura popular i malnoms a Picassent», van exposar els treballs de recerca de malnoms realitzats en diversos municipis i van fer palés l'arrelament popular en la cultura dels pobles.

El catedràtic Emili Casanova de Universitat de València, amb «Els malnoms, font de creació de topònims locals, en especial al segle XIX i primeries del XX», va mostrar, a partir de documentació antiga de diversos municipis, exemples de topònims rurals i urbans creats a partir de noms personals, cognoms i malnoms.

La darrera intervenció va ser la d'Antoni Garcia Osuna, de la Universitat de València, «Els malnoms de la zona aragonesaparlant», que va contar el treball realitzat en alguns pobles de les comarques centrals mitjançant enquestes i el buidatge documental.

En el debat final es van acordar aspectes de la base de dades del projecte, l'èxit de participació i les bones perspectives de futur. Els mitjans de comunicació valencians es van fer ressò de les jornades en els dies anteriors i posteriors a la celebració. S'ha previst la publicació de les actes de les jornades abans de finalitzar l'any 2025.

El projecte, com s'ha dit, continua i acollirà gratament noves persones col·laboradores.

Presentació d'originals a Noms

Ressenyes

Són comentaris analítics i crítics de publicacions sobre onomàstica, preferentment de monografies o de volums col·lectius, sense descartar ressenyes d'articles en el cas que siguin particularment rellevants. L'extensió ha de ser entre 4.000 i 8.000 caràcters (amb espais inclosos), i ha de tenir sempre en compte el nivell de divulgació que és propi de **Noms**. Han d'anar signades, incorporant sempre, a l'encapçalament, la referència bibliogràfica completa de l'obra ressenyada: autor(s) o curador(s), títol (i subtítol, si en té), lloc d'edició, editorial, any d'edició i nombre de pàgines (poden constar-hi també, si és el cas, el traductor o altres responsables de l'edició, la col·lecció o sèrie amb el seu número, etc.), tot seguint aquest model bàsic:

Ramon Solsona, *Marques que marquen. La curiosa història de les marques més conegudes*. Barcelona: Pòrtic, 2015, 286 p.

Articles

Els articles que es presentin per a **Noms** han de ser originals, escrits en català (prèviament corregits, si cal), amb el to i el nivell de divulgació propis d'aquesta revista, i han d'estar clarament relacionats amb l'onomàstica. L'equip de redacció es reserva la potestat de remetre els originals de caire més acadèmic a l'altra publicació periòdica de la Societat d'Onomàstica, l'anuari *Onomàstica*, on haurien de ser avaluats d'acord amb els seus procediments. Es poden realitzar també propostes prèvies d'articles escrivint directament a la redacció de la revista, si bé això no implica cap compromís per part d'aquesta.

Els articles destinats a **Noms** que tractin sobre qüestions especialitzades, com ara l'etimologia, encara que sigui en un nivell de divulgació, seran avaluats de manera anònima per experts externs a la redacció de la revista, per tal de garantir la seva

adequació i un mínim rigor metodològic. Els resultats d'aquestes avaluacions poden dur a refusar un original o a haver-ne de modificar aspectes concrets.

L'extensió dels articles no pot superar els 24.000 caràcters, amb espais inclosos (entre text, notes i bibliografia). En el cas de voler presentar originals més extensos (a causa d'annexos o similars), cal posar-se en contacte amb la redacció.

Tant els articles acabats com les propostes s'han d'enviar a l'adreça electrònica revista@onomastica.cat.

En tots els treballs han de constar, a banda del nom complet de l'autor, la seva adreça electrònica i postal, un telèfon de contacte, el número del document oficial d'identitat i, si és el cas, la institució o entitat a la qual pertany. Aquestes dades no es publicaran, sinó que són d'ús intern per part de l'equip de redacció.

Una anàlisi feminista de la criptogínia en la toponímia urbana de Petrer

MARIAN JIMÉNEZ GONZÁLEZ I TOMÀS PÉREZ MEDINA

La toponímia urbana és funcional. Els noms dels carrers serveixen per a orientar-nos en la ciutat. Tanmateix, també en són útils per al control administratiu, policial o fiscal, i per a transmetre valors. Els valors són una guia que seguim per viure la pròpia vida. Els valors es van formant per les experiències personals i socials, els adquirim de l'entorn sociocultural en el qual naixem i ens desenvolupem. Els rètols de carrers i places de la toponímia urbana ens transmeten valors. Els noms expliquen una part del microcosmos en què ens trobem inserides, és la dimensió simbòlica de l'onomàstica. En aquests moments ens trobem davant una problemàtica: la complexitat i l'heterogeneïtat de l'actual societat requereixen construir un model social d'integració capaç de fer prevaler la idea d'una cultura pública comuna basada en la pluralitat com a element bàsic d'un projecte social, polític i cultural.

Així, hem de mirar els noms dels carrers i avingudes amb les ulleres del feminisme. El fet que un passeig reba un nom determinat, fa que les persones que l'utilitzen identifiquen eixa nomenclatura amb un món simbòlic. Quina dimensió simbòlica transmeten els abundosos rètols antropònims masculins? Cap dona té el mèrit suficient per a tenir un carrer amb el seu nom? L'ineludible foment i reconeixement de la vàlua masculina fixada al noms propis de la toponímia urbana i l'absència femenina comporta una injustícia històrica. El feminisme ha constatat un fenomen massa antic, la criptogínia (Pozo-Sánchez i Padilla-Carmona, 2021), és a dir, l'ocultació dels referents femenins als diferents àmbits i, per tant, la desparició o menysvaloració de les aportacions de les dones.

356 carrers, avingudes, places i jardins

Passem a estudiar la criptogínia en la toponímia urbana de Petrer, una vila de 34.000 habitants de les Valls del Vinalopó. A la *taula 1* presentem una classificació dels noms de les actuals vies públiques petrerines. Per a designar els carrers destaquen els topònims, noms de llocs de mars i costes, de continents i estats, de viles i ciutats, de rambles i rius, d'illes i muntanyes, de paratges locals... També és molt nombrosa l'antroponímia, és a dir, els noms de persones que designen carrers. Però a la *taula* hem separat els noms referents a homes i els carrers amb nom de dona. La desproporció és immensa: 1 de femení per 8 de masculins. El 10,8% dels antropònims són femenins i el 89,2% són masculins. Hi ha més carrers amb nom de dona a Elda i Villena (el 15% dels antropònims són en femení), però Saix, Monòver i Montfort no superen el 3%. Així, és palés que vivim en un context urbà i comarcal androcèntric i patriarcal.

Els 148 noms masculins de la toponímia urbana fan referència a noms propis d'homes (55), nom propi i càrrec polític (10), nom propi i adscripció educativa (13), pintors (12), poetes (4), nom propi i professions (17), reialesa i noblesa (14) i religiosos (23). Fixeu-vos en la *taula 2* per a observar que més de la meitat de la població petrerina són dones que no estan representades als rètols de carrers i places. La pregunta és prou senzilla: entre les 17.358 dones que vivim a Petrer no hi ha suficients noms propis, polítiques, pintores, poetesses o treballadores que tinguen la mateixa vàlua que els homes? O dones de la resta del món? Ara per ara, sembla que no.

	Quantitat	%
Dones	18	5,1
Homes	148	41,5
Toponímia	163	45,8
Festes i grups	17	4,8
Altres	10	2,8
TOTAL	356	100

Taula 1. Grups semàntics dels noms del carrers de Petrer (Elaboració pròpia)

Any	Dones	Homes	Total
1975	10.242	10.182	20.424
1986	10.998	10.904	21.902
1996	13.315	13.188	26.503
2006	16.509	16.517	33.026
2016	17.342	17.191	34.533
2025	17.358	16.803	34.187

Taula 2. Habitants de Petrer (Font: INE)

La ciutat invisible

Molt sovint, els referents històrics i socials s’han centrat en personatges singulars, poderosos o destacats en algun àmbit i s’han oblidat les aportacions dels grups transformadors, de les persones comunes, de les persones que han estat al marge de les elits. Un efecte, entre d’altres, és l’exclusió d’una part important de la població de la narració social, de la memòria col·lectiva, de la història. Si un grup, una comunitat, una col·lectivitat, una part de la població és exclosa de la memòria social, simplement no existeix. Si ocultem una realitat, si no l’anomenem, senzillament no s’identifica, no existeix. Fer invisible és una manera de negar, de la mateixa manera que visibilitzar fa prendre consciència. Tots dos són actes polítics.

La toponímia urbana, els noms de carrers i jardins comuniquen una memòria, una història, una visió i relat de la societat. Però la toponímia també comunica les absències, les exclusions, les ocultacions. Quan predomina la memòria oficial selectiva als noms públics de carrers i centres oficials, la democràcia que estem vivint és

incompleta. Cal introduir en el relat les experiències i vivències del grups i persones oblidades.

La memòria dominant, que també és memòria pública, apareix als rètols dels carrers i parcs, amb una preponderància masculina de certes classes socials. És una memòria històrica (escrita, unificada, hegemònica, oficial) de fets i figures referents del poder: molts homes i algunes dones de l’establishment. Esta memòria dominant pot ser una memòria prestada (per exemple, amb noms de carrers de figures i fets simbòlics exteriors a la comunitat: Alfons XII, Bolívia, Elcano, Velázquez, Reina Sofia, Costa Esmeralda...) o una memòria viscuda per la comunitat (Alcalde Nicolás Andreu, Alt de Càrdenes, Carrasses, Elda, Rodela...). Però l’apropiació dels rètols dels carrers per una única part de la comunitat pot configurar una versió excloent d’altres grups i persones, de les seues experiències, de la seua vida. Aquests darrers col·lectius i persones volen ser part de la història social, de la memòria que transmeten els noms dels vials.

Figura 1. Centre Municipal Clara Campoamor

Les dones estan absents d’eixa memòria pública. El silenci fins fa no res de la lluita feminista als rètols públics era ensordidor. A les darreres dècades s’han donat alguns passos per a revertir la criptogínia a la toponímia urbana. Un exemple, encara que no és un carrer, és el Centre Municipal Clara Campoamor, denominació aprovada per la Junta de Govern Local el 8 de març de 2018, després d’anys de reivindicació dels col·lectius feministes de Petrer. La proposta dels grups de dones fou un pas endavant per anomenar-se’n i definir-se per elles mateixes, per les seues experiències i referents. Però cal destacar que en el debat sorgit per aquesta denominació s’utilitzà l’argument de respectar i recuperar la toponímia tradicional (*Las Cerámicas*) per a frenar una visibilització d’una

lluita feminista pel dret de les dones al sufragi. El representant del PP buscà un subterfugi, proposà «denominar amb el nom Clara Campoamor qualsevol altra sala o espai intern de l'edifici», és a dir, ocultar a la visió pública un referent dels drets polítics de les dones posant el rètol en un espai subaltern, perquè el concepte patriarcal entén que les dones no són representatives de la història. Davant de la necessitat imperiosa de recuperar les genealogies femenines que han estat sempre amagades a través d'estratègies molt poc innocents, aquestes propostes delaten que la part de la ciutadania defensora de la memòria dominant no accepta la pèrdua de la seua preeminència simbòlica, no accepta el sorgiment d'altres experiències i valors de la ciutadania que completen la democràcia.

Figura 2. Jardí Berta Cáceres

Ressignificar els espais de vida

La geografia dels carrers és masculina, patriarcal. Els espais comuns de vida, gestionats pel poder local —o exterior— són dels homes, són designats amb els

noms i referències masculines. Els rètols reflecteixen la geografia vital patriarcal. A la toponímia urbana hi ha una hipertròfia masculina i una manca femenina. Davant d'aquesta situació, cal reanomenar els espais de vida, ressignificar-los per a qüestionar el relat androcèntric.

Una primera via de ressignificació de la toponímia urbana són les denominacions populars. Hi ha espais públics, vials i places que la ciutadania designa amb veus referencials, oblidant els noms oficials. Així, les dues biblioteques municipals són *la biblioteca de Dalt* i *la biblioteca de Baix* en lloc dels noms masculins, la plaça del cronista Hipólito Navarro és *la plaça de l'Estrela*, l'avinguda del catedràtic Josep M. Bernabé és *la Recta*. Això també passà durant la dictadura franquista, perquè la població continuà amb les seues *plaça de Dalt* i *plaça de Baix* ignorant la retolació feixista de places del *Generalísimo* i *Primo de Rivera*.

Carrer, avinguda o jardí.	Any
1. Carrer de la Verge / Mare de Déu	Segle XVII
2. Carrer de Maria Luisa Ruiz	1970
3. Avinguda de la Reina Sofia	1985
4. Carrer de Pepita la Comare	1990
5. Carrer de l'Abanderada	1996
6. Carrer de la Rodela	1996
7. Carrer de Consuelo l'Aparadora	1998
8. Avinguda de la Infanta Elena	1998
9. Carrer de la Modista Doña Manolita Tordera	1998
10. Carrer de la Poetessa Emilia Sempere	1998
11. Carrer de Remedios Jover la Casera	1998
12. Carrer de les Aparadores	1999
13. Carrer de les Treballadores	1999
14. Jardí de Berta Cáceres	2017
15. Jardí de la Lingüista María Moliner	2017
16. Carrer de la Ministra Federica Montseny	2017
17. Jardí de la Poetessa Gloria Fuertes	2017
18. Carrer Rosalía de Castro	2017

Taula 3. Carrers, avingudes i jardins de Petrer, amb nom de dones, càrrecs o professions en femení. (Elaboració pròpia)

Altra via de ressignificació de la toponímia urbana és l'aprovació oficial de noms que dignifiquen grups i persones excloses històricament dels rètols de carrers i avin-

gudes. És un pas per a la construcció d'una nova memòria democràtica. La taula 3 presenta els noms dels díhuit carrers i jardins de Petrer que tenen noms femenins. Si ens hi fixem, únicament dos carrers tenien nom femení abans del primer Ajuntament democràtic de 1979. Però els canvis proposats per aquesta nova institució local triada per sufragi universal no aportà cap nom de dona. La nova corporació local, copada per 19 homes i 2 úniques dones, continuà amb una visió patriarcal de la memòria col·lectiva quan va fer els canvis dels noms franquistes dels carrers per noms democràtics. El 1985 s'inaugura l'avinguda Reina Sofia, que és un exemple de la memòria dominant de dones de l'elit, de la memòria prestada. Per tant, estem en un marc de noms en femení que no responen a les lluites col·lectives emancipatòries del feminisme i són un intent de desarticulació del seu potencial transformador.

La majoria dels noms femenins dels carrers són aprovats per l'Ajuntament des de finals del segle xx, reconeixent la dona com a subjecte polític i el feminisme com a subjecte polític col·lectiu. Cal destacar els noms que dignifiquen la vida de les dones de Petrer pel seu treball (*Aparadores, Treballadores, Modista doña Manolita, Pepita la Comare...*). Una curiositat: hi ha carrers dedicats a homes metges, però cap dedicat a una dona metgessa, i sí a una comare, cosa que aferma els rols sexistes i reforça l'ordre jeràrquic i auxiliar d'un treball feminitzat enfront de l'altre.

Figura 3. Dos jardins amb noms femenins

Rètols en femení marginals i marginats

L'any 2017, l'Ajuntament petrerí aprovà cinc noms de jardins i carrers amb nom de dones reconegudes. Però cal advertir que els espais assignats són marginals i marginats, és a dir, carrers i jardins difícils de localitzar perquè són llocs recòndits, espais tancats entre edificacions, amb poques possibilitats de ser anomenats pel veïnat i sense adreces postals, o siga, ningú viu als dits carrers i jardins. Així, per exemple, si plantegem un joc de

passatemp de la busca d'aquests cinc noms de carrers i jardins, segurament no hi haurà cap persona guanyadora per la dificultat de trobar-los. La minimització o encobriment dels antropònims femenins també és un cas de criptoginia.

L'equip de govern diu que per a l'assignació dels nous noms femenins —i d'altres— no vol canviar cap nom existent i, per tant, busca espais i vials nous. Però aquest argument no se sosté: el mes de març de 2016 es canvia la designació del *Jardí de l'Esplanada* amb el nom d'*Alcalde Vicente Maestre Juan*. Un nom referencial veïnal és substituït per un nom d'home. El 16 de novembre de 2017, la Junta de Govern Local aprovà eliminar el nom de *avinguda Infanta Cristina* per la seua condemna de responsabilitat civil a títol lucratiu en el caso Nóos i substituir-lo per *avinguda President Adolfo Suárez*. A més a més, el 26 de febrer de 2024 l'Ajuntament aprova noves designacions de vials nous, entre ells la *Plaça de Luvi* (Luvi és l'acròstic d'un nom propi d'un empresari local) que tindrà molta importància dins de la urbanització del pla dels Pins i, probablement, serà molt anomenada.

Figura 4. Carrer de la Ministra Federica Montseny

Hem dit que es denominen amb noms de dones vials i espais marginals i marginats. Això vol dir que són noms que la ciutadania no utilitzarà quotidianament perquè

Articles

són vials i jardins perifèrics, petits, sense activitat comercial, amb poquíssims habitatges. Això ja passà l'any 2002 amb la plaça de Teófilo del Valle (jove mort a Elda el 24 de febrer de 1976 per la policia armada durant una vaga del calcer; fou la primera víctima de la transició) ubicada en un lloc amb poques possibilitats de ser emprada pel veïnat. Encara que els noms en femení apareguen al llistat del nomenclàtor urbà de Petrer, la realitat ens demostra que són espais públics de segona fila, subalterns. La construcció d'una nova memòria feminista amb la retolació urbana de places i carrers no pot realitzar-se amb la invisibilitat de vials i jardins marginals i marginats. Per a quan places i carrers destacats dedicats al 8 de març, a les primeres regidores petrerines de la II República Maria i Josefa Soriano, a l'escriptora Isabel-Clara Simó, compromesa amb la seua condició de dona i amb les llibertats individuals i col·lectives?

Per a saber-ne més

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA. 2021. *Actes de la XIII Jornada d'Onomàstica Toponímia Urbana*. Castelló de la Plana: AVL. https://www.avl.gva.es/?col_leccio=actes-de-la-xiii-jornada-donomastica-toponimia-urbana-castello-de-la-plana-2021
- AGUILAR OLIVAS, ANDREA ET AL. 2022. *Venim de lluny. Història del feminisme al País Valencià*. València: Sembra Llibres.

- ARRUZZA, CINZIA I CIRILLO, LIDIA. 2018. *Dos siglos de feminismos. Los ejemplos más significativos, los problemas más actuales*. Barcelona: Ed. Sylone.
- DELAUR, PENÉLOPE. 2012. *Les dones al carrer*. València: éditions pépé.
- GARCÍA RAMÓN, M. DOLORES. 2008. ¿Espacios asexuados o masculinidades y feminidades espaciales? Hacia una geografía del género, *Semata, Ciencias Sociales e Humanidades*, 20: 25-51.
- GUTIÉRREZ MORA, DOLORES I OTO PERALÍA, DANIEL. 2024. El callejero español radiografiado, <https://stnameslab.com/ciudades-con-genero/>
- JURADO, NEKANE. 2017. *Lucharon contra la hidra del patriarcado: Mujeres Libres*. Iruña: Ed. Eusko Lurra fundazioa.
- LINARES RODRÍGUEZ, LUZ. 2022. Análisis de género en el distrito centro de la ciudad de Málaga. Avanzando a una odonimia feminista, *Tercio Creciente*, 22: 213-235, <https://dx.doi.org/10.17561/rtc.22.7109>
- POZO-SÁNCHEZ, BEGOÑA I PADILLA-CARMONA, CARLES. 2021. Criptoginia: una palabra nueva, un concepto para investigar. *Quaderns de Filologia. Estudis Lingüístics*, 26: 175-192.
- RICO NAVARRO, M. CARMEN. 2002. *Las calles de Petrer*. Petrer: Ajuntament de Petrer.
- VALCÁRCCEL, AMELIA. 2019. *Ahora feminismo. Cuestiones candentes y frentes abiertos*. Madrid: Cátedra i PUV.

Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica

Ja es poden consultar tots els números del Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica a

 RACO

<https://www.raco.cat/index.php/BISO>

De la mar a la muntanya. Rutes onomàstiques a Cambrils i Horta de Sant Joan

RUT NOLLA BERTRAN

Durant el primer quadrimestre del curs acadèmic 2023-2024 es van organitzar sis sortides en el marc de l'assignatura d'Onomàstica del Grau en Llengua i Literatura Catalanes de la Universitat Rovira i Virgili (Tarragona), impartida pel professor Pere Navarro Gómez, actual president de la Societat d'Onomàstica.

Després de les rutes onomàstiques a càrrec dels exalumnes Joan Rovira (la Sénia) i Bernat Vellvè (el Catllar), tres alumnes van avaluar-se preparant-ne una: Paula Masó (Reus), Pol Mulet (Horta de Sant Joan) i Rut Nolla (Tarragona). A més a més, van poder gaudir d'una ruta a Cambrils guiada per la professora Montserrat Vidiella, autora de l'onomàstica del terme cambrilenc. En els darrers números de la revista van publicar-se les ressenyes de les sortides de la Sénia, el Catllar (Noms 21) i Reus i un resum de la de Tarragona (Noms 22). En aquest presentem les de Cambrils i Horta de Sant Joan.

Ruta onomàstica pel nucli antic de Cambrils, a càrrec de Montserrat Vidiella Recasens

Diu la llegenda que, quan un dels assetjadors de Cambrils el 1640, amb mal de ventre, va anar a fer de cos a la Riera, va tindre la mala sort d'abaixar-se els pantalons en un punt on hi havia una ortiga. Llavors va exclamar la coneguda frase que tot bon cambrilenc coneix i amb què acaba el ball parlat de vileros i mariners del municipi: «¡Cambrils, campo de demonios, hasta las hierbas se

rebelan contra mi culo!» Aquesta va ser una de les divertides històries que els alumnes d'Onomàstica de Filologia Catalana de la URV vam poder descobrir durant la ruta pel nucli antic de Cambrils que va fer-nos l'onomasiòloga Montserrat Vidiella Recasens el dimecres 24 de gener del 2024. A través de l'onomàstica ens vam endinsar en la història i la vida quotidiana d'aquest poble del Baix Camp, que alguns feia anys que no trepitjàvem.

Vam ser ben afortunats perquè, a més de gaudir del guiatge de la Montserrat, autora de l'*Onomàstica de Cambrils i del seu terme municipal*, vam comptar també amb les aportacions del nostre professor, Pere Navarro Gómez, cambrilenc i president de la Societat d'Onomàstica, adherida a l'Institut d'Estudis Catalans. Després d'un curt trajecte en bus des de Tarragona, de bon dematí arribàvem al passeig de Sant Joan Baptista de la Salle, on ens havia citat la Montserrat per a donar-nos, abans de començar el recorregut, un mapa del terme de Cambrils a cadascú. De la gran papallona amb ales desiguals que ens ensenyava, tot trobant una bonica metàfora de la forma del terme, ens explicava que només en recorreríem una petita part: el nucli històric de la vila.

Ara bé, abans d'entrar-hi pel que era la porta principal de la muralla, el portal del Joc —que es coneixia per aquest nom perquè s'hi jugava a bitlles—, la Montserrat va indicar-nos les partides que teníem a tocar en aquell moment. Principalment eren lo Camí de Mar, los Antigons i lo Camí de Reus; presentaven totes l'ús d'aquests

articles masculins que, anant parant l'orella al llarg de la jornada, veuríem que caracteritzen el parlar cambrilenc. També va cridar-nos especialment l'atenció el nom de la partida de les Quecles: de l'antic convent de la Mare de Déu de Gràcia, situat al bell mig del que avui dia és la riera d'Alforja —per antonomàsia, la Riera—, en va sortir el topònim *partida dels Clergues*, que amb el temps va derivar en moltes altres variants, com ara *partida de les Tecles*, atesa la transparència de l'antropònim.

Allunyant-nos de la Riera, vam entrar al nucli antic pel carrer de l'Hospital. Al nomenclàtor se'l documenta així des del segle XVII, quan ja hi havia l'Hospital de Misericòrdia —ara seu dels Serveis Socials de l'Ajuntament—, que actuava com a casa de caritat. Ben bé a l'inici del carrer, a la cantonada amb el Passeig, la Montserrat ja ens indicava que hi havia cal Xollador, on vivia l'Anita Xolladora. D'entrada, doncs, vam adonar-nos d'una de les grans virtuts de la ruta de Cambrils: no tan sols se centrava en la nomenclatura dels carrers, sinó que els renoms de les cases i de la gent del poble hi jugaven un paper fonamental.

A la nostra esquerra hi teníem també ca la Margarida, edifici de grans dimensions on hi havia la Sala Nova, el vell cinema, tal com podíem deduir per la tribuna de l'antiga màquina, que sobresortia de la fatxada. Des de l'altra vorera, l'Asunción, coneguda de la nostra guia i del nostre professor, ens feia la primera de les aportacions que, durant el recorregut, ens regalarien els veïns: la Sala Nova, en el seu moment, havia sigut el centre social i cultural de la vila. La ruta per Cambrils va tindre, en aquest sentit, un valor afegit; vam conèixer de ben a prop la vida cambrilenca a peu de carrer i ens vam trobar amb força vileres, descendents de les cases de les quals estudiàvem els renoms, que van confirmar i puntualitzar el que se'ns anava explicant.

Testimonis del moviment constant al carrer, vam aturar-nos a l'alçada de la plaça d'Espanya, a mà dreta del carrer. El renom que més ens va sobtar d'aquesta zona va ser el de *cal Vaset*. En un bar que donava al carrer de l'Hospital, el propietari —una mica esnob— utilitzava sempre el mot *vaset* per a referir-se als gots, i d'aquí se li va quedar el renom.

A l'esquerra, en canvi, vèiem el carrer dels Immolats del Setge; un topònim que va aixecar polseguera entre les famílies que hi viuen quan es va fixar perquè el Setge no va produir-se aquí. Al carrer, que durant la dictadura portava el nom de Calvo Sotelo, hi havia una mà de renoms per a comentar: cal Cinc Cèntims —casa tirada a terra—, ca les Aguilones —feminització i pluralització del llinatge Aguiló—, cal Recasens de les Gaseoses,

cal Ronyeta, cal Ferrer, ca l'Ascla o cal Cinto Prim. D'entre tots, ens quedàvem amb ca l'Andria, renom associat al cognom Bassedas —ja desaparegut a Cambrils— i relatiu a la casa on va néixer la nostra guia.

Continuant pel carrer de l'Hospital, de nou a mà esquerra, trobàvem el carrer del Baró de Rocafort, popularment conegut des de sempre com el carrer de l'Olleta, però dedicat des del 1890 a aquest defensor de la vila durant el Setge. Oficialment, abans era el carrer de l'Oídium, nom llatí d'una plaga de la vinya. El 1890 va ser un any de canvis importants en el nomenclàtor. Per això ens el va citar força la Montserrat, igual que va estar més d'un cop en boca seva el nom del fundador de la Societat d'Onomàstica, Enric Moreu-Rey. Aquestes referències ens donaven una idea de la feinada i la dedicació que devia comportar l'elaboració de l'*Onomàstica de Cambrils*.

Ens acostàvem ja al final del carrer de l'Hospital. Ens hi havíem entretingut força, però havia pagat la pena perquè, d'aquesta manera, moltes de les reflexions ens servirien per endavant, per a anar més àgils després. Vam veure ca la Pepeta Cara de Be, cal Pastor, ca les Villalbes o Donjuanés —germanes del Donjuan del Sabatot, que de les sabates velles en feia adob— i cal Favara, l'antiga farmàcia del poble. També hi havia en aquesta alçada cal Just, renom provinent del fet que una adolescent de la família «va fer just» de morir atropellada per un tren. Arribats a on antigament se situava el portal de la Mare de Déu del Camí, que obria la muralla a la plaça del Marquès de Marianao, en direcció a l'ermita dedicada a aquesta Mare de Déu, vam girar cua.

Érem de nou a la plaça d'Espanya, que els cambrilencs coneixen com a plaça de la Vila i que, entre d'altres, també havia sigut la plaça de la Peixateria i la plaça de la Carnisseria segles enrere. Vam identificar altres cases d'aquesta plaça porxada: per exemple, ca la Sica, cal Tit, cal Paperines —d'aquests en trobaríem arreu de Cambrils— i cal Carretó o Garretó. No paràvem de trobar-nos coneguts, de manera que aquests petits parèntesis ens servien per a fer breus reflexions sobre l'onomàstica que ens envoltava. En el cas de la plaça de la Vila, ens sorprenia que en un espai relativament petit hi hagués força renoms d'oficis; la Montserrat va dir-nos-en uns quants: ca la Pastelera, cal Botifarrer, cal Retratista o cal Secretari, que es troba al costat d'un estretíssim edifici, fins el 1995 seu de l'Ajuntament i avui dia Jutjat de Pau. No ens havia de sorprendre pas, però, perquè es tracta d'una plaça central i ben concorreguda, tal com vam comprovar presenciant la trobada setmanal dels Avis i Àvies de Cambrils per la Llibertat.

Acte seguit vam desviar-nos cap al carrer de Gimbernat, fins al 1890 carrer de la Concòrdia —per l'entesa en la separació de Montbrí del terme al segle XVII. Des de llavors el carrer deu el seu nom a la nissaga de metges il·lustres dels Gimbernat, que hi tenien la casa. Al final del carrer hi havia la torre del Biel, enderrocada a principis del segle XX, i cal Boter. Ens vam quedar de pedra en saber que els pescadors abans es guiaven pels cops del boter. Ens costava imaginar-nos el rebombori del nostre voltant transformat en un silenci i una pau tan grans que, des de la mar llunyana, permetessin sentir els cops de martell als mariners. Un cop més l'excusa de l'onomàstica ens havia obert la porta a una realitat desconeguda.

Havent-nos fixat també en el carrer de la Capitulació, del qual la Montserrat va fer-nos una mica de cronologia toponímica, ens en vam tornar cap a la plaça per a anar cap al carrer del Doctor Borràs, qui va portar la relíquia de sant Plàcid a Cambrils, que també va canviar de nom en reiterades ocasions. Agraïem aquestes comparacions de la nomenclatura de diversos segles, que enriquien la ruta i que ens oferien una imatge dels canvis de mentalitat dels qui retolaven els carrers. Vam continuar caminant fins a la placeta dels Jueus, vestigi de la presència d'un call al nucli antic, que uneix aquest carrer amb el del Cardenal Vidal i Barraquer —primer, carrer del Bisbe Vidal.

Gràcies a la nostra guia vam prendre consciència que sovint és en la interrelació entre diferents topònims que podem trobar evidències històriques. La presència de jueus a Cambrils es documenta des del segle XIV i, segons la Montserrat, resulta lògic que es concentressin en aquesta zona si tenim en compte que el carrer del Cardenal tradicionalment sempre s'ha dit carrer de la Fira; denominació que subratllaria l'activitat comercial al barri. A més, durant un temps va ser el carrer més poblat, per sobre del carrer Major.

Se'ns va indicar on hi havia un seguit de cases —com ara ca la Siscona o ca l'Amadeu Fuster, *lo Flat de Ciri*— i vam enfilar el carrer fins a la placeta de la Concepció, on es troben l'antiga casa del cardenal Vidal i Barraquer i l'església de Santa Maria. L'església tenia antigament una altra mida i orientació, cosa que explicaria que la morfologia dels carrers del voltant fos diferent i que, per exemple, el carrer de Sant Pau —avui en un lateral— es conegués com el carrer de Darrere l'Església. Amb les claus que ens havia deixat amablement el mossèn, hi vam poder entrar. A dins vam comprovar que és una construcció d'una nau amb quatre capelles a cada lateral; la quarta d'una banda, però, la coneguda capella de Sant Plàcid, sobresurt a

diferència de les altres. Feta la visita, vam continuar amb els renoms de les cases del carrer de la Fira.

Cal Nontinc —sobrenom adreçat a un botiguer sempre mancat de provisions—, cal Tallero —possible masculinització de *tallera*—, cal Baster o cal Guitarrot, ca l'Antoniasa, cal Xut, ca la Maria dels Fistons... A cada carrer se'ns feia més palès que a Cambrils, de renoms de cases, n'hi ha per donar i per vendre. Seria deshonest negar que, en algun punt de la ruta, ens vam aclaparar una mica amb tants renoms. Això sí, ens van donar peu a tot un plegat de reflexions prou curioses. Ens va sobtar, sobretot, que la Montserrat ens expliqués que hi ha moltes famílies cambrilenques que porten el renom de casa seva en secret, que no els agrada ni que se sàpiga ni que s'utilitzi. El panorama és ben diferent en altres localitats, on els renoms de les cases es llueixen amb orgull en plaques penjades a les fatxades.

Mentre passàvem per aquest darrer tram del carrer de la Fira, vam veure'n de laterals: el carrer de Mossèn Isidre Fàbregas i el carrer de Gràcia, abans carrer de la Mare de Déu de Gràcia o carrer de l'Església Vella, entre d'altres. Conduïa cap a l'esmentat convent dels agustins, que alguna rierada devia destruir, i, com que abans hi havia allí la presó, alguns xiquets de la segona meitat del segle XX el coneixien com el carrer de la Presó. Més enllà també trobàvem el carrer de les Cavallerisses, tota una mostra de com de grans eren les cases de Cambrils: que en aquest carrer no hi hagi renoms de cases és senyal que en un primer moment tan sols hi donaven les del carrer veí, el carrer de Gràcia.

Vam recular cap al carrer de Sant Pau i el carrer Major —inicialment, carrer del Capuig—, on la sensació de vertigen davant la quantitat de renoms de cases encara va fer-se més gran: cal Tito, cal Mà, ca la Maria Mustera, ca la Carbonera, cal Paperines, ca l'Amàlia, cal Cacauero, ca l'Enredo, cal Peixero, ca l'Espardanyot i un llarg etcètera.

De ben segur, però, que del pas per aquest carrer la majoria ens quedaríem amb un mateix moment: la segona coincidència amb l'Asunción, veïna del poble. Al marge de les confirmacions i els apunts onomàstics, ens va regalar un dels instants més tendres de la jornada. Després que el Pere remarqués l'ús de l'article *lo* —constant en el parlar dels cambrilencs que topàvem, igual que el pronom analògic *mos*—, l'Asunción va exclamar: «És lo català nostre» i «Naltros hem de dir *el nostro*». I abans d'acomiar-nos encara ens recitava paraules: *gadagans*, *llicacames*, *cordones*...

En el primer encreuament hi teníem, a l'esquerra, el carrer de Fàbregas i, a la dreta, el carrer del Trinquet. Vam

Articles

baixar per aquest segon i la Montserrat ens va parlar de renoms divertits, com *cal Peuots*, o d'etimologia dubtosa, com *ca l'Escarrer*, i va ensenyar-nos la placeta de l'Andria. Després, al carrer d'en Fàbregas, en vam anotar d'altres com *cal Panxot* o *cal Baldiri*. Avançant pel carrer Major rèiem també amb noms com *cal Cul d'Oca* i aplicàvem altre cop la teoria vista a classe en les feminitzacions de *ca les Antonetes* o *ca les Recasenes*.

La Montserrat apuntava, en la segona bifurcació, que al carrer de Lloberes sovint se'l coneix com el carrer de les Flors. És on hi ha *cal Manyanes*, un cas interessant perquè el nom no prové del castellanisme *mañana*, sinó d'una feminització i pluralització de *manyà*. A l'altra banda trobàvem el carrer del Soldat i, continuant caminant, vam veure *cal Dolça* i *cal Manso*, dues de les cases més opulents de Cambrils.

Ja a l'alçada del carrer de les Parres, ens cridava l'atenció el renom *Rebentacornatins*, un fill de músic força destraler que vivia en aquest carrer. A on sí que vam riure a tort i a dret va ser al carrer del Forn. Deixant de banda els renoms *cal Feiet* i *la Maria del Cul Baix*, ens va fascinar l'enginy dels antics propietaris de La Botigueta, que se n'empescaven de tots colors i es buscaven embolics tots sols i se'n desentenien.

Arribàvem finalment al portal del Carrer Major, l'últim portal original conservat. A fora de la muralla, se'ns van indicar algunes de les partides del terme que ens quedaven llavors més a prop: lo Cau del Toixó, lo camí de Vinyols i la Parellada. També se'ns va assenyalar on quedava lo Pinaret, a tocar de la Ribera i de la canalització d'aigua d'Anjub. Des de fora el portal contemplàvem la torre de la Presó i la torre del Bou, observàvem els barris nous construïts i coincidíem que va ser un encert donar-los els noms que han rebut històricament l'espai que ocupen: lo Pinaret i la Parellada. En aquell entorn havia tingut lloc el famós setge, i a la muralla que teníem al davant havien penjat els membres de l'ajuntament en senyal de represàlia. Conscients de l'indret històric en què ens trobàvem, vam desplaçar-nos fins al carrer de les Creus, considerat un espai en què era habitual resar el viacrucis, com bé vam poder comprovar amb les creus que hi havia encara en algunes fatxadades. De totes les cases del carrer en destacava la del principi, de Carles Roig, perquè era una de les més riques de la vila.

Visitada la torre de Llimó, al peu de la qual tenen lloc les representacions del ball de vileros i mariners, vam coincidir a mig carrer de les Creus amb una veïna, filla de *cal Carretó*, que viu a *cal Masjoan*. Des del balcó aportava algun matís a les explicacions de la Montser-

Ermita de la Mare de Déu del Camí, Cambrils

rat. Ens en vam anar fins a lo pati de Missa, als peus del qual hi ha un refugi civil que s'estén per tot el carrer de les Creus. A la fatxada de l'església, que ara veïem des d'una altra perspectiva, hi vam endevinar la Farnaca, la bèstia de foc vilera del seguici cambrilenc; un detall que ens va fer gràcia, igual que certs renoms com el de *cal Pa i Ceba* —gairebé l'únic que rebien els obrers de l'amo d'aquesta casa.

A la cantonada del carrer de l'Hospital i del carrer de Sant Plàcid, topàvem amb la font de la Presó i, ja al carrer de Sant Plàcid, darrere de l'Hospital, acostàvem tots la vista als vidres dels baixos de l'edifici per a fitar la capella de Sant Josep. Tot seguit vam caminar fins al final del carrer, on està situada l'actual associació La Triple de la Salle de Cambrils. Ens esperava també la torre dels Hermanos. Tornàvem a trobar-nos al Passeig, el punt d'inici del recorregut. Havíem trigat unes tres hores en resseguir el nucli antic de Cambrils. La Montserrat ens havia fet una ruta més que completa. Havíem vist topònims i antropònims de tota mena, i ens calia recuperar forces per a cloure la jornada passejant per Cambrils a la tarda. Vam dinar de gust al restaurant L'Espai, però no ens en vam poder estar i, a estones, la Montserrat ens va anar

aconsellant amb la seva experiència per si mai hem de fer un treball de recerca onomàstica des de zero.

Agraïts del matí que ens havia regalat, ens vam acomiadar d'ella després de dinar i vam tindre la sort de poder entrar a l'ermita de la Mare de Déu del Camí —l'Ermita, per antonomàsia—, a qui fan companyia la torre de l'Ermita i les palmeres Rateta i Pastoreta —que, segons la llegenda, són en realitat un parell de bruixes. El privilegi més gran el vam tindre, però, descobrint el barri de l'Estació de la mà del nostre professor, nascut allí, i després fins i tot vam acostar-nos a la platja. A la ruta de Cambrils, l'onomàstica ens havia permès deixar les ulleres de turistes a casa i acostar-nos una mica, per un dia, a l'estima que senten els cambrilencs pel seu poble i a la vida que s'hi fa a peu de carrer. De tornada cap a Tarragona, un cel rogenic d'hivern ens confirmava que el dia s'acabava i que l'assignatura d'Onomàstica també. Ara ja només ens quedava una data assenyalada al calendari: ens esperava Horta de Sant Joan.

Tarragona, gener del 2024

Ruta onomàstica pel terme d'Horta de Sant Joan, a càrrec de Pol Mulet Díaz

El vespre del 20 de juliol del 2009, als Ports, s'encenia una primera flama que al cap d'unes quantes hores cremaria fins a 1.140 hectàrees, acabaria amb la vida de cinc persones i marcaria per sempre la història d'una comarca, la Terra Alta, i la d'una població en concret, Horta de Sant Joan. Cinc bombers van morir per salvar uns boscos, un territori i una gent. Quinze anys després no és demanar massa que, en record dels qui van perdre la vida en l'incendi, els forasters visitem aquest entorn natural des del mateix respecte, cura i estima per la terra que van mostrar ells.

Així, amb la il·lusió de (re)descobrir un indret que molts desconeixiem força, el divendres 2 de febrer del 2024, dia de la Candelera, els alumnes d'Onomàstica de Filologia Catalana de la URV vam fer cap a Horta de Sant Joan. Allí ens esperava el Pol Mulet Díaz, el nostre company hortolà, per a fer-nos una ruta onomàstica pel Parc Natural dels Ports. Després d'hora i mitja de cotxe, i de descobrir els orònims i els noms de les partides que ens anàvem trobant de camí, vam arribar a les nou en punt a la vila. Ens rebia un atrevit cartell de «Benvinguts a Orta», que ja presagiava l'interès onomàstic del terme. No són pocs els hortolans que troben que el nom del poble hauria de

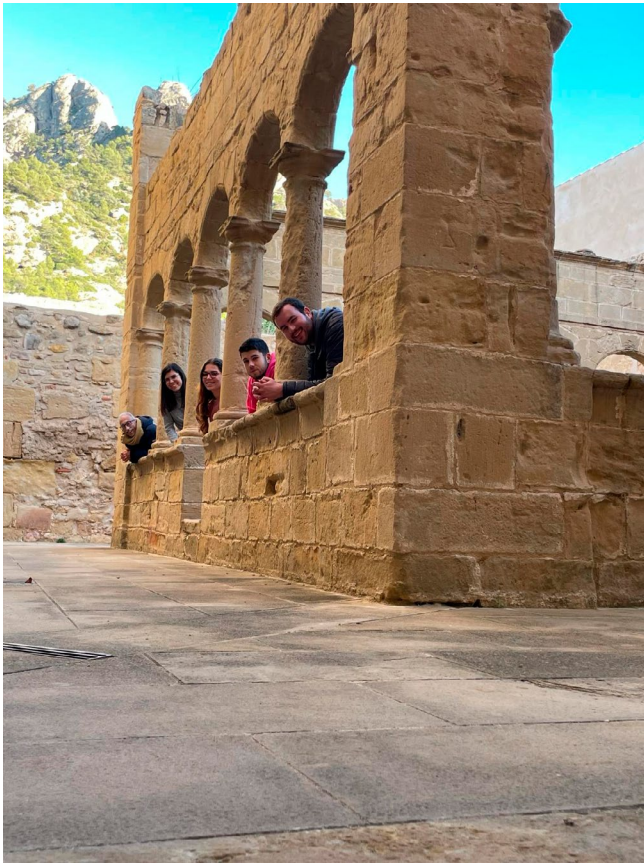
Estudiants de l'assignatura Onomàstica Catalana. Santa Bàrbara i el convent de Sant Salvador, Horta de Sant Joan

grafiar-se sense hac i, de fet, els estudis etimològics recents semblen donar-los la raó.

Vam trobar-nos a la plaça de Catalunya, popularment coneguda com la plaça dels Bars. Fent honor al topònim extraoficial, doncs, vam agafar forces al bar La Bassa abans de començar la jornada. Tot seguit el Pol va explicar-nos que, lògicament, la plaça rep aquest nom perquè en un espai prou reduït té fins a quatre bars, dos dels quals, històrics, que van ser pintats per Pablo Picasso durant la seva segona estada a Horta. El bar La Fàbrica, situat on abans hi havia una fàbrica de farina, i el bar La Bassa, anomenat així perquè en la zona es trobava abans la bassa de la vila, tenen —com tants d'altres espais d'Horta— un retrat de l'artista, que quedà captivat per la bellesa d'aquest lloc.

Nosaltres mateixos vam començar a entendre els sentiments del pintor quan, anant a buscar el cotxe per dirigir-nos als Ports, vam contemplar la muntanya de Santa Bàrbara des d'uns miradors. Imponent, calidoscòpica, amb el convent de Sant Salvador als peus, es veia diferent de quan l'havíem albirat des de la carretera. Llavors encara feia nuvolot, però la Candelera no trigaria a riure i a mig dematí el sol trauria el cap.

Vam desplaçar-nos en cotxe fins al mirador del salt de Ferrassó, on hi ha una placa que homenatja els bombers morts el 2009. Uniformat amb la samarreta i la dessuadora dels quintos hortolans del 2002, el Pol ens va detallar tot el que es veia des del mirador. A mà dreta, hi teníem les roques de Benet, icona d'Horta de Sant Joan, batejada així arran de l'antic poblat àrab Bene, ja assentat allí al segle XII. La muntanya està formada per tres grans roques: el Cap de Gos i el Castell deuen el seu nom a la se-

Estudiants de l'assignatura Onomàstica Catalana, el convent de Sant Salvador, Horta de Sant Joan

va forma, perquè recorden a un cap de gos i a una fortalesa, respectivament; la tercera —difícil de veure des del mirador— és, per antonomàsia, el Faralló, genèric orogràfic que identifica un tipus de roca aguda. De bon començament, per tant, ens trobàvem amb dos dels processos típics de formació de topònims que havíem estudiat a classe. A més, al peu de les roques, hi havia el salt d'en Ferrassó, primer indici de la sequedat que vam trobar al Parc Natural, que duu el nom d'un vell propietari d'un mas a tocar.

A mà esquerra trobàvem el riu d'en Piquer, afluent del Canaletes, anomenat així pel desaparegut mas d'en Piquer; un riu amb un paratge, lo Ventador, onomasiològicament també la mar d'interessant: es coneix d'aquesta manera per comparació amb la ventadora, una màquina que separa les olives de les fulles de l'olivera. A banda, al costat del salt de Sotorres, hi teníem el vell mas de Sotorres, la designació del qual prové del cognom d'una família tarragonina que va instal·lar-s'hi en el context de les desamortitzacions del vuit-cents.

Mentre ens feia les explicacions al llarg del recorregut, el Pol anava anomenant Salvador Carbó, el seu informant

principal. Aquests esments eren tan sols una evidència més de la recerca i la il·lusió que s'amagaven rere els resultats de la ruta. Com ben aviat descobriríem, el nostre guia havia pensat ben bé fins l'últim detall. De nou en cotxe, en direcció al mas de Burot, vam passar pel costat de la font de la Pineda, que tot just es troba a l'entrada d'un bosc de pins. Hi vam trobar un veí omplint garrafes, i és que és un espai ben concorregut perquè, per la bona qualitat de la seva aigua, s'hi acosta gent de tota la Terra Alta. Després d'aparcar en una de les pistes construïdes per la Renfe el darrer segle, vam enfil·lar un caminet amunt fins al mas.

Un cabró de banyes grosses fugia bosc enllà quan hi vam arribar. Alguns van tindre la sort d'endevinar-lo entre la natura, però a d'altres ens tocava esperar una mica per a veure de prop un animaló. Aquest mas de dos pisos, de finals del segle XIX i restaurat el 2016, es coneix com mas de Burot des que al seu amo el van començar a comparar amb un burot, és a dir, amb un cobrador municipal de drets d'entrada de determinats articles. L'amo era cisteller i es dedicava a remenar els cistells de les hortolanes i a treure'n tot el que duien dins per a fer-los entendre que eren vells i que li n'havien de comprar de nous; d'aquí que el cridessin per aquest renom, que ha arribat fins als nostres dies i que va substituir l'antic topònim *mas de Negre*.

El mas restaurat, juntament amb el que n'era l'antic corral construït de paret seca, ens convidava a viatjar en el temps fins a la vida agrària i rural dels Ports d'un parell de centúries enrere; una vida envoltada de muntanya i boscúria, plena de creences populars sobre éssers fantàstics i màgics. S'explica que, pintats com estaven de blau, els marcs de les portes i les finestres del mas repel·lien les bruixes. Amb aquest imaginari al cap, tot aprofitant l'entorn per a indagar també en l'univers de la fitotoponímia, vam desfer camí cap al cotxe mentre intercanviàvem llegendes bruixils. Un cop més érem testimonis de l'estreta relació entre l'onomàstica i l'etnopoètica.

Altra vegada sobre rodes vam continuar la ruta i, per la finestra, vam guaitar el mas de Blanco i la penya del Gall, coneguda així per la semblança de la seva forma amb una cresta de gall. Ens vam aturar un moment a l'aparcament de Lliberós i el Pol ens va posar a prova: assenyalant-nos el cim d'una muntanya, ens preguntava a què ens recordava. Entre riures i intents menys o més encertats, aclaríem que s'assemblava a una persona gitada, i vet aquí per què es coneix l'accident com la roca de la Mòmia.

Ens vam començar a engrescar de debò descobrint l'onomàstica del terme. Preníem consciència que érem

Articles

en un lloc privilegiat en molts sentits: el perfum del bosc ens encisava i n'hi va haver que fins i tot vam abraçar algun pi per a descarregar tensions. Durant la ruta, de fet, toparíem amb una mà d'espècies d'arbres i les alumnes tarragonines aprendríem a diferenciar fitònims. Sigui com sigui, amb un cop de cotxe arribàvem al mas dels Ateus, que va agafar aquest nom des que els seus amos, nouvinguts, no anaven mai a missa i els hortolans els van posar el renom d'Ateus.

Ja a l'àrea recreativa de la Franqueta, deixàvem el cotxe per a començar a fer cames durant estona. Abans de pujar al mas de la Franqueta, però, el Pol ens va oferir pastissos de xocolata del poble i pastissos de cabell d'àngel elaborats expressament per la seva mare. És un goig tindre un guia local que no només ens descobreix amb orgull la seva terra, sinó que, fent-nos-hi sentir acollits, ens en dona a tastar un bocí ben dolç.

Ens plantàvem, amb la bona boca que ens havien deixat els pastissos, al mas que va batejar l'àrea recreativa, també protegit de les bruixes gràcies a la pintura blava. El topònim es relaciona amb el mas de Francho i el mas de Quiquet, tots tres de la zona dels Ports i pertanyents a la família Francho. Mentre que *Franqueta* prové de la feminització del cognom *Franquet*, que portava una vídua d'un membre d'aquesta família, *Quiquet* és l'hipocorístic resultant del diminutiu que empraven als Ports per a referir-se a Francisco Francho, el seu propietari. Ens trobàvem, doncs, davant de casos aplicats de diferents aspectes teòrics d'antroponímia vistos al llarg del curs.

Al començament del sender que ens conduiria fins a la cova de Picasso ens esperava un dels forns de calç que veuríem durant el recorregut. Vam fer una aturada tècnica: no podíem marxar d'Horta sense entendre com, a través d'aquestes construccions improvisades, transformant pedres calcàries en calç, temps enrere s'obtenia un material ideal per a pintar els masos de la vora i, alhora, per a aïllar-los de l'aigua. Comentàvem la paradoxa del cas: sense saber de lletra, abans, la gent era més sàvia que avui dia, en què alfabetització i incultura són perfectament complementàries.

Anant xino-xano per la vora de l'eixut riu dels Estrets, vam trobar la font de la Barrinada, que ens va remullar els peus perquè desguassa al riu. El Pol va comentar-nos que, segons Salvador Carbó, la font l'hauria feta algú, coneixedor que per allí hi passava aigua, amb una barriana. Al cap d'uns minuts ja enfilàvem costa amunt fins a plantar-nos a la cova de Picasso, inicialment coneguda com la coveta dels Ullals de Morago pels ullals que hi ha al costat —que deuen el seu nom als Moragos, una anti-

Algú s'ha quedat sense esmorzar

ga família d'Horta— i que abasteixen el poble d'una aigua boníssima.

Es diu que el pintor malagueny hi va viure una temporada, més o menys llarga segons qui ho explica, l'estiu del 1898. Va vindre a Horta convidat pel seu bon amic Manuel Pallarés, hortolà de soca-rel, per a curar-se de l'escarlatina. El poble i els Ports van deixar-lo fascinat, tant que hi va tornar el 1909. Ens resultava, francament, més que comprensible: la tranquil·litat que hi havia a la balma temptava a quedar-s'hi i a no marxar enlloc. Però l'onomàstica ens reclamava i el dia ens regalava noves emocions.

Reprent la mateixa sendera del costat del riu, vam caminar fins a poder-lo travessar en un punt. El riu té, a banda i banda, parets de roca alta que fan que sembli encara més estret —d'aquí el perquè de l'hidrònim. A l'al-

tra riba, vam dirigir-nos a la Marbrera, que a finals del seixanta va ser zona d'explotació minera de marbre rosat. Allí ens va entretenir uns bons minuts un misteriós fum blanc que sortia, quan bufava una mica el vent, d'algun pi i d'alguns arbustos. Era una advertència de l'encant d'aquest entorn natural, que ben aviat confirmàrem definitivament.

Sense treure'n l'aigua clara, ens en vam tornar enrere i, per un camí de carrasques —les preferides del nostre guia—, vam arribar a la darrera parada, el mas de Quiquet, típic lloc de menjades en grans grups. El Pol ja ens n'havia explicat l'origen, però vam mirar-nos el quadre que en va pintar Picasso i vam rondar per allí al voltant. Com baixada del cel, en sec, una guineu va plantar-se davant nostre. Amb la seva cua blanquinosa i la mirada múrria, la rabosa hortolana ens observava famolenca. Vam córrer a donar-li l'esmorzar que dúiem a les motxilles —sort dels pastissos, que ens havien calmat la gana!— i, després d'estar-se una estona amb nosaltres i de cruspir-se tot l'embotit, va mossegar d'una revolada un entrepà i se'l va endur cap al seu cau. Atònits i contents, ens fèiem creus del que acabàvem de presenciar. No hauríem pogut acabar el matí d'una millor manera. Per sort, igual que en tantes altres ocasions de la jornada, havíem immortalitzat el moment. Sense fotografies, ningú hauria cregut que gairebé havíem domesticat una guineu.

En parlàvem al cotxe, de camí al poble, travessant els pintorescs camps d'oliveres, de vinya i d'ametllers. Disposat a anar a dinar a cal Baubo, és a dir, al restaurant de l'Hotel Miralles, ignoràvem que, en realitat, a on ens acostàvem era a cal Petit Príncep. Havent dinat com uns reis i per un preu excel·lent, Salvador Miralles, nascut al mas del Baubo, ens comentava que ell ja tenia controlada aquella guineu —i la seva germana—, a qui alimentava de tant en tant quan puja al mas. El dinar va ser rodó des de tots els punts de vista: l'onomàstica afluïa en cada petit detall de la sortida. La clau del wifi de l'hotel, *Campanera*, feia referència al nom d'una vaca que Baubo va domesticar gairebé com si es tractés d'un gos.

Encabat d'atipar-nos, la ruta se'ns havia fet curta i vam visitar el poble. Entre d'altres, vam passar per la plaça de l'Església, que en determinats moments de les festes de Sant Joan es converteix en una llauna de sardines. Vam veure l'antiga i majestuosa casa de lo Portalet i l'esclatxa entre aquest edifici i l'església per on, el dia del solstici d'estiu, passa el sol i il·lumina un punt de l'altra banda de la plaça. Anant voltant per carrers i carrerons quedàvem més i més bocabadats; són afortunats, els hortolans.

Descobrint els masos de la mà del nostre guia. Mas del Burot, Horta de Sant Joan

Com que el temps se'ns tirava a sobre, però, vam anar cap al convent de la Mare de Déu dels Àngels, o de Sant Salvador, a la falda de Santa Bàrbara. Allí el Pol va donar-nos una última alegria: tenia les claus de l'edifici, construït entre els segles XII i XVII, i el vam poder descobrir des de dins. Fins i tot vam visitar-ne el claustre i vam pujar al campanar, des d'on vam gaudir per darrer cop, amb unes vistes memorables i en companyia de la campana Maria Isabel, del paisatge d'Horta de Sant Joan.

Tancàvem així una gran jornada. El dia de la Candelera era el quart cop que ens disposàvem a fer la ruta a Horta i, per sort, trencant la dita, a la quarta va anar la vençuda. Ens n'havien passat de tots colors —com ara que, en una aventura llarga d'explicar, vam arribar a batejar oficiosament un vaixell com *lo Parot*, el nom de l'olivera centenària del terme—; i és que sant Salvador ens havia volgut fer esperar: ens tenia reservat un dia farcit d'imprevistos i sorpreses que ens van fer xalar com criatures. El d'Horta no va ser un comiat trist, però sí l'últim adeu de tots. Després de visitar la Sénia, el Catllar, Reus, Tarragona, Cambrils i aquesta població, donàvem per tancada l'assignatura d'Onomàstica, excepcional en molts sentits. Ens quedàvem, sens dubte, amb tot el que havíem après passant-ho bé. I així marxàvem d'Horta a contracor. Només ens havien calgut unes poques hores per a entendre per què Picasso s'havia enamorat d'aquest racó de món.

Tarragona, febrer del 2024

Cinc segles de la polèmica sobre el topònim Alacant

MARC SALOMÓN UROZ

Els intents d'avançar en el coneixement etimològic de la nostra toponímia han adquirit una velocitat important gràcies a l'avanç de l'onomàstica i en general de la romanística. Ara coneixem més que mai sobre la nostra toponímia i els diferents mots i processos evolutius que la conformen. No obstant això, encara romanen moltes preguntes sobre alguns dels topònims més importants de la nostra geografia. Un d'aquests topònims és el d'Alacant, que malgrat comptar amb una antiguitat destacable, després de cinc segles d'aproximacions etimològiques diverses continua sent una qüestió debatuda. En el present article em propose de fer un resum historiogràfic de la polèmica suscitada ja fa cinc segles sobre els orígens i el nom d'una ciutat que tot just començava a reclamar una major importància.

Tot i que avui dia hi ha consens en què la ciutat romana de LUCENTUM correspon a l'actual ciutat d'Alacant, això va ser una afirmació qüestionada des que s'encetà un debat per l'erasmíà Pere Joan Oliver (1498-1553), qui al segle XVI la lligà per la semblança fonètica amb *Llutxent*, en contra de les geografies clàssiques. D'ençà, sorgí un debat entre la identificació entre LUCENTUM, ILLICE i ALONIS. La identificació amb Illice, iniciada pel cronista Martí de Viciana i el *Tesoro de la llengua castellana, o española* (1611) de Covarrubias, fou l'opció defensada pels cronistes d'Alacant Bendicho (1640) i els germans Maltés (1752),

i aquest va ser un punt de discussió constant amb la veïna ciutat d'Elx pel major prestigi que s'associava a aquesta ciutat, en el context de la lluita de les nobleses de sengles ciutats.¹ Així, els erudits d'aquest moment tractaven de derivar el nom de la ciutat d'aquest, sense èxit.

No va ser fins més entrat el segle XVIII que l'arqueòleg alacantí Antonio Valcárcel Pío de Saboya y Moura —conegut a la ciutat com el *comte de Lumières*— va defensar en l'opuscle *Lucentum, o la ciudad de Alicante en el reyno de Valencia* (1780) els indicis que mostraven la relació amb LUCENTUM. Tot i que la difusió dels treballs del comte de Lumières va ser molt limitada (Tarradell & Martín, 1970: 3-4), les dades van reforçar-se després de la troballa d'una làpida amb aquest nom a la partida dels Antigons (al barri de Benalua, al sud-oest de la ciutat).

L'emplaçament de la ciutat

L'associació d'Alacant amb LUCENTUM va iniciar així la curiositat dels erudits per explicar els orígens del nom de la ciutat que el lligaren amb el passat romà. Veiem com, abans de resoldre aquesta qüestió, s'havien plantejat diferents teories que n'explicaren el nom, com podem veure a la crònica de Martín de Viciana:

La ciudad de Alicante dista de la ciudad de Valencia xxii leguas por costa de mar al leveche: algunos es-

1. Per a llegir sobre la perspectiva il·licitana, consulteu Serrano Jaén (2023) i, especialment, Castaño i García (2001: 62-66). Pel que fa a la perspectiva de la noblesa des del costat alacantí, llegiu Baldaquí (2022).

critores antiguos afirmaron que esta ciudad fue nombrada Ylicen y otros dijeron que después los agarenos la nombraron Alicantara porque un varón nombrada Alí casó con una mujer señora del castillo que se llamaba Cantara de donde resultó el nombre de Alicantara. (Martínez Morellà, 1970: 17)

Aquesta història, recollida pels cronistes Bendicho (1640) i Viravens (1876), contrastava amb l'opinió d'Escolano (1610), que la feia derivar d'ALONIS.² Com es pot observar, la situació geogràfica de la ciutat als peus del Benacantil serà, ja des d'un començament, un dels fonaments per a explicar l'origen del nom de la ciutat, alhora que ha generat una iconografia riquíssima, alimentada pel fenomen de la pareidolia que fa veure una cara en un dels seus vessants:

Para mostrar el asiento y forma de la ciudad y castillo de Alicante y lo que han dicho algunos que este Castillo fue fundado sobre una cabeza de hombre: por soltar esta duda se les da a saber que una torre principal del castillo està assentada sobre una peña y en aquella naturaleza ha figurado una cabeza de hombre muy al propio y natural con la frente, ojos, mejillas, nariz y boca y pechos con trecho de alto a bajo de más de cuaretna palmos: y para haver fe de bien mirar se ha de tomar por soslayo de l aparte de la mar según el retrato siguiente. (Se reproduce en la página veintiu-na). (Martínez Morellà, 1970: 19)

En tot cas, cal esperar l'erudit i arqueòleg Roc Chabàs (1889) per a fer ressò del que va acabar sent la teoria dominant en interpretar el topònim de la ciutat, que es va reflectir en l'escut municipal als anys 60: A. L. L. A. (Akra Leuka, Lucentum, Alacant).

Refiere Diodoro (2, 5, 14) la muerte de Hamílcar en el año a. Chr. 229, en un lugar llamado Ακρα λευκή, no lejos de otra población nombra Έλική. Cree con fundamento Hübner (C. I. L. tom. II, pág. 479), que éstas poblaciones son Alicante la *Acra leuké* y Elche la *Eliké*. Aquella es nombrada quince años después por Livio, (20, 40, 1-6.) *Castrum Album*, lugar célebre por la muerte del grande Hamílcar, donde Publio Escipión puso su campamento y cuyo castillo fortificó. La ceranía de Elche, el tener castillo inexpugnable, el llamarse Ακρα λευκή (castillo, roca ó peñasco blanco)

todo conviene a Alicante. Más aún, la palabra λευκή [...] creemos que sirvió á los latinos para su *Lucentum* (Chabàs, 1889: 244)

Com hem vist, la relació amb el castell és un element fonamental per a Roc Chabàs per a lligar Alacant amb *Akra Leuka* o *Akra Leuké* a través de la relació amb el llatí *CASTRUM ALBUM* (o *ALBUM*), de Titus Livi (segle I a. C.), la «fortalesa blanca» del Benacantil que lligaria, a més, amb el significat de *llum*, és a dir, blancor i claredat que pareix evocar *LUCENTUM*:

La tradición ha conservado hasta hoy, aplicado à la roca sobre que està el castillo, un nombre que nos demuestra lo mismo, viniendo á ser otro argumento en apoyo de las conclusiones anteriores; llámale Benacantil. De dos partes consta esta palabra: *Ben* ó *Beni* y *Acantil* ó *Cantil*. El *Ben* està aquí por *Pen* ó *Pena*, peña, roca en bajo latín, procedente del bretón. Como los árabes no conocían la *p*, usaban de la *b*. [...] En la segunda parte de la palabra, ó sea en *Acantil*, no vemos mas que una transposición de *Lacantí*, al modo que el vulgo dice, àliga en vez de àguila. Esto nos prueba, que Alicante ha tomado de su castillo el nombre primitivo, en tiempo de los griegos, de los romanos y de los árabes, y aun ahora lo conserva (Chabàs, 1889: 244-245)

Però aquesta relació és en realitat problemàtica. D'una banda la llunyania de la mostra epigràfica de *LUCENTUM* del lloc de la seua ciutat (al Tossal de Manises) va generar alguna polèmica sobre la ubicació real de la ciutat antiga,³ com l'adduïda per Tarradell i Martín (1970):

Sin embargo, varios eruditos locales alicantinos, cuyos escritos han tenido bastante difusión, no han querido aceptar el hecho, sugestionados por la identificación de *LUCENTUM* con la ciudad cuyas ruinas se hallan en el Tossal de Manises, donde nunca ha aparecido testimonio epigráfico alguno de que se hubiera llamado así. El nombre de la ciudad no aparece en ninguna de las lápidas de la ciudad o alrededores. (Tarradell i Martín, 1970: 24)

La segona qüestió és la feblesa de la identificació del *CASTRUM ALBUM* amb el castell d'Alacant, que Chabàs (1889: 244) dona per òbvia: «Hasta la circunstancia de poner algún autor *castrum altum* en vez de *album*, coincidió con Alicante, cuyo castillo es efectivamente *alto*, al

2. Pel que fa a la qüestió d'Al(I)onis, llegiu Espinosa (2006) i Llorca Ibi (2014).

3. Ja avançada per Roc Chabàs, que diu: «También es lógico deducir, que Lucentum estaba donde la misma inscripción, ó no muy lejos, pues fué encontrada en los Antigones, cerca de la moderna Alicante. Como no pretendemos fijar el sitio de la Antigua Ciudad, sino la etimología de su nombre y la edentidad [sic] del primitivo con el actual, nos basta sentar estos datos, que demuestran no ser necesario reducir su situación al cabo de las Huertas» (1889: 243)

mismo tiempo que *blanco*». I és que a banda de la relativa vaguetat semàntica de la «blancor», en cap cas el grec *akra* vol dir ‘castell, fortalesa’, ni tan sols ‘punta’, sinó que és un adjectiu que vol dir ‘al límit, en el punt més alt’ o fins i tot substantivat ‘cap’ (Beekes, 2010: 57). Si bé podria relacionar-se així amb el cap de l’Horta, la costa del sud valencià està molt accidentada i podria referir-se a qualsevol cap al llarg de la costa: recordem que la ciutat pròpiament dita se situava bé a l’interior de l’Albufereta, pròxim a la mar, però no al cap pròpiament dit. Per a afegir llenya al foc, hi ha qui diu, com García Bellido (2010), que Akra Leuka no va ser a la costa alacantina. Així, realment, la relació entre els dos topònims podria no ser més que una imaginada relació semàntica.

El topònim Benacantil

Chabàs parteix del nom del *Benacantil* com a prova de la relació LUCENTUM – AKRA LEUKA – CASTRUM ALBUM. Aquesta opinió és compartida per Coromines al seu *Onomasticon* (II, 419a58). Arran de troballes arqueològiques, empra aquest topònim com a justificació de la seua proposta de *LEUKANTO, a través d’un *PENNOS LEUKANTINOS «cèltic» que, en la seua forma aglutinada de *PENOLEKANTIN(O) i, mitjançant una arabitxació de la *p* inicial en una *b*, seguida d’una síncope *PENOLK-, donaria, després d’un procés de dissimilacions, *Benalcantín > *Benancantil > Benacantil. Així, la muntanya més emblemàtica de la ciutat justificaria per al mestre la base per a l’etimologia del terme, tot i desautoritzar com a simplista l’argumentació de Chabàs, i afirma unes formes mitjanes *LEFKANTOS/*LEUKANTOS que motivarien una possible ultracorrecció motivada pel mot LUX, -CIS, sense un significat evident.

Aquest argument circular, però, ja va ser qüestionat per Menéndez Pidal en 1949, que va plantejar-ne l’origen preromànic de LUCENTUM assignant-li un origen lligur; mentre que Schmoll (1959) es decantava pel sorotàptic; te-

si recollida també per Herrero (1984), que l’agrupa en el conjunt de noms amb un increment -NT- preromànic.⁴

Un element essencial que Coromines no coneixia és que el topònim *Benacantil* no apareix en la documentació de la ciutat fins a finals del segle XIX,⁵ quan l’interès per la història de la ciutat en promou l’ús, mentre que abans apareix sempre sistemàticament «la muntanya del castell de Santa Bàrbara»⁶ i derivats; de fet, no apareix en reculls geogràfics com el de Madoz, front al nom del *Tossal*, l’altra muntanya de la ciutat. Viravens, en 1876, recull que Bena-cantil és el «nombre que se *daba* (!) al peñón de Santa Bárbara» (1876: 20). Si bé en 1884 apareix puntualment en un article de premsa,⁷ en un altre de 1887 es testimonia el caràcter culte d’aquesta denominació: «que los geógrafos conocen bajo la denominación *no muy vulgarizada* de *Benacantil*».⁸

Pel que fa a la documentació antiga, trobem que Al-Idrissi no posa nom a la muntanya en la seua descripció de la ciutat, la més precisa que tenim, malgrat el detall amb què parla de la fortalesa (de Epalza, 1985: 227-229). La principal referència que tenim és de la geografia d’al-Rasís:

Et Tudemir ayuntó en sí todas las bondades de la mar et de la tierra, et hay buenos campos et buenas villas et castillos et muy defendidos, de los cuales es el uno Lorca, et el otro Murcia, et Oriuela, que es muy antiguo lugar en que moraron los antiguos por luengo tiempo, et el otro es Alicante. Et Alicante yaze en la sierra de Benalcantil et d’ella salen otras muchas sierras en que fizieron muchas villas buenas en que labravan muchas buenas telas [...] (Romera Manzanarés, 2024: 126-127)

En un principi aquesta descripció vaga podria permejar la identificació amb la ciutat d’Alacant, però el context del capítol (la cora de Tudmir) i el fragment posterior fan que la pròpia editora del text l’identifique amb el Benicadell, serra que separa les actuals províncies de València i Alacant; sobre el qual se situa Lutxent i molts altres castells que poden haver motivat una confusió entre Alacant i el Benicadell. D’aquesta forma es podria

4. Vegeu Tovar (1958).

5. Agraïm la informació a Gonçal Ponç Delgado, que en l’actualitat es troba fent una tesi doctoral sobre el català a Alacant en l’Edat Moderna i que ha consultat nombrosa documentació menor de la ciutat de l’època.

6. Per exemple, «Le abrigan los montes del Castillo, Santa Anna y san Julian» (Bendicho, 108:1991)

7. «El balconaje de la Casa Consistorial, adornado con ricos cobertores, ostentaba en su centro el Real Pendón de la Ciudad, pendiente de una preciosa asta rematada por una lanza de plata dibujando el *Benacantil*, sobre cuyo monte existe el Castillo de Santa Bárbara», *El Constitucional Dinástico*, 19-v-1884. Els retalls de premsa s’han consultat a través del portal espanyol de Premsa Històrica.

8. *El Liberal*, 14-ix-1887. La cursiva és meua.

comprendre molt millor la descripció «que d'ella salen muchas otras sierras en que fizieron villas buenas». No obstant això, no s'explicaria la ubicació a Alacant, que pot ser un error del geògraf o de transmissió textual.

En tot cas, el nom de la muntanya apareix com a *Benalcatil*⁹ i no *Benacantil*, que és la forma introduïda pel cronista Bendicho («el monte Benacantil de los árabes»), potser influït pel nom de la ciutat. Per això, no es pot descartar que Bendicho transmetera de forma accidental una forma afectada per la identificació amb el nom de la ciutat que ha acabat triomfant, en temps moderns, per a fer referència a la muntanya sobre la qual se situa el castell de Santa Bàrbara.

Altres propostes etimològiques

S'ha debatut al voltant de dos problemes: d'una banda, la falta de lògica en l'evolució fonètica; d'altra banda, quin n'és el significat exacte. Pel que fa al primer problema, arabistes com Barceló (2010: 30) i Galmés (2000: 165) consideren possible l'evolució directa del llatí *LUCENTUM* a l'àrab, en contra de l'opinió de Coromines que observa també l'evolució a *Llutxent* a través del mossàrab. Nieto (1997: 46) defensa un desenvolupament de la teoria de Coromines d'una forma ibera nativa que sobreviuria a la romanització; però seria cridanera la immunitat durant segles a la romanització de la població. Trobe més creïble l'opinió de Pocklington (2024), que afirma que el topònim seria reintroduït pels àrabs en els temps de la conquesta: tots els topònims parteixen d'un avantpassat comú que, seguint uns camins diferents, i amb influència de fenòmens com la imela, farien «recuperar» la forma antiga, no «tornant prodigiosament a la consonant aborigen» (OnCat, II, 51), sinó amb la forma aborigen del topònim conservada en la costa africana. Val a dir que, a falta de documentació, açò no és res més que una hipòtesi.

L'arabista Mikel de Epalza (1994: 38) hi va veure **Ilukant* «ciutat al penya-segat», amb els elements **ILLA* que formarien el nom de poblacions com Elda i **KANT* que formarien paraules com el cast. *canto* i que es relacionarien amb muntanyes; reconeixent que tot i trobar-se més a prop de *LAQANT* no es pot explicar la desaparició de la *l-* inicial.

Membrado (2018) vol superar l'ètim **LEUKANTO* prenent el camí de **LAKKANTO* «de donde podría proceder sin dificultad alguna el *Laqant* árabe» (Membrado, 2018: 52), i el qual fa derivar de **LAK* «aigua estancada, cala» i **KANT* «alt». Tot açò estaria relacionat amb la situació original d'Alacant en la zona de l'Albufereta, on se situava un llac a vora mar nodrit per les aigües intermitents del barranc del Juncaret. Tot i que aquesta tesi se sustenta a través del coneixement arqueològic modern (Rosser Limiñana, 2013) i l'existència de concomitàncies, resulta problemàtic explicar el trencament entre la forma àrab i grecolatina del topònim destacada per Coromines.

Pel que fa a l'evolució fonètica, fa derivar la forma àrab directament de la ibera (d'acord amb Nieto, *vid. supra*), però aquesta explicació és insuficient per a explicar per què Ptolomeu ens llega *Laukantos*, els romans *LUCENTUM*, i com va arribar potseriorment a *Laqant/(A)licant(e)*. Partint de l'ètim proposat per Membrado, aquest procés es podria explicar per una dissimilació de la consonant geminada /kk/ que, a través d'una posterior vocalització i palatalització de la vocal pretònica, hauria donat **Lakkantos* > **Lafkantos* > **Laukantos* > **Leukantos* / **Loukantos*.¹⁰ Només a través de l'etimologia popular es podria relacionar, sense la justificació etimològica corresponent, amb *AKRA LEUKA*, i l'apareguda llum de *LUCENTUM*, però en cap cas serien aquestes formes posteriors —ni en la seua imaginada relació— una prova ni un contraargument de l'evolució lingüística del topònim d'Alacant.

Conclusions

Hem observat com al llarg de la història s'han defensat, des de diferents punts de vista, diverses propostes i punts de partença per a explicar l'accidentada evolució del topònim de la capital del sud valencià. En definitiva, malgrat les dificultats que presenta la tesi plantejada per Membrado, trobe que el seu treball fa una primera passa en superar la circularitat dels arguments que han sigut la clau de volta de gran part de les propostes etimològiques del terme després de vora 500 anys d'erudició sobre els orígens històrics —onomàstics— de la ciutat. Encara és d'interés explorar amb profunditat les hipòtesis plantejades en l'acadèmia, ara que el nostre coneixement de les ciències onomasiològiques és molt més avançat,

9. En altres manuscrits *Benalcaal* o *Abenalcatil* (Romera Manzanares, 2024: 126, np. 3)

10. Per a més informació, consulteu Goldstein (2014) i Rix (1992: 32, 86, 97).

amb una major i millor aproximació a l'estat de la qüestió en els topònims i la llengua preromanes de la península Ibèrica, que amb la col·laboració dels investigadors permetran avançar en el coneixement dels nostres mots.

Bibliografia

- ALONSO, R. del C. i SÁNCHEZ, Antonio. 2003-2004: «El territorio alicantino en las fuentes geográficas árabes medievales (siglos IX-XV)». *Miscelánea Medieval Murciana*, 27-28: 103-124.
- BALDAQUÍ, Ramon. 2022. «La idea de la noblesa en Jaume Bendicho». Dins Llorens Ortuño, Susana (ed.) *Libro de los fragmentos nuevos, de los linajes viejos y nuevos de la ciudad de Alicante...* Alacant: Ajuntament d'Alacant.
- BARCELÓ, Carmen. 2010. *Noms aràbics de lloc*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- BEEKES, Robert. 2010. *Etymological Dictionary of Greek*. Londres: Brill.
- BENDICHO, Vicente. 1640 [1991]. *Chronica de la Muy Ilustre, Noble y Leal Ciudad de Alicante*. Cayetano Mas Galvany i Mª Luisa Cabanes Català (eds.), Alacant: Ajuntament d'Alacant. 3 vols.
- CASTAÑO GARCÍA, Joan. 2001. «Sant Agatàngel, sant il·licità?». *La Rella*, 14: 57-74.
- CHABÀS, Roc. 1889. «Etimología de Alicante». *El Archivo*, III(IX): 241-251.
- DE EPALZA, Mikel. 1986. «Estudio del texto de Al-Idrisi sobre Alicante». *Sharq al-Andalus*, 2: 215-232.
- 1994. «Les ràpites islàmiques i la toponímia catalana». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, 57: 35-47.
- ESCOLANO, Gaspar. 1610. *Décadas de la historia de la insigne y coronada ciudad y Reino de Valencia*. 6 vols. València.
- ESPINOSA, Antonio. 2006. «Sobre el nombre de la ciudad ibérica y romana de Villajoyosa y la ubicación del topónimo Alonís/Alona/Allon». *Lvcentvm*, xxv: 223-248.
- GALMÉS, Álvaro. 2010. *Los topónimos: sus blasones y trofeos (la toponimia mítica)*. Madrid: Reial Acadèmia de la Història.
- GARCÍA BELLIDO, Maria del Paz. 2010. «¿Estuvo Ákra Leuke en Carmona?». *Paleohispánica*, 10: 201-218.
- GOLDSTEIN, David. 2014. «Consonants». Dins Georgios K. Giannakis (ed.) *Encyclopedia of Ancient Greek Language and Linguistics (EAGL)*. Leiden/Boston: Brill, p. 374-375.
- HERRERO, Abelardo. 1984. «Toponimia premusulmana de Alicante a través de la documentación medieval». *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 3: 7-56.
- HINOJOSA, José. 1986. «El puerto de Alicante durante la Baja Edad Media». *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 4-5: 151-166.
- LLORCA IBI, Francesc-Xavier. 2014. «Rius, déus i sal: un ètim per a Allon». Dins *Estudis filològics en homenatge a la professora Maria Antònia Cano*. Alacant: Universitat d'Alacant, p. 214-227.
- MALTÉS, Juan Bautista. 1752 [1991]. *Illice ilustrada. Historia de la muy noble y leal ciudad de Alicante*. Edició facsímil. Alacant: Ajuntament d'Alacant.
- MARTÍNEZ MORELLÀ, Vicente. 1970. *Alicante en la «Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y su reyno» de Martín de Viciana*. Alacant: Ajuntament d'Alacant.
- MEMBRADO, Joan Carles. 2018. «El papel de la geografía en el análisis del contenido semántico de los topónimos. El caso de Alicante». *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*: 35-60.
- MENÉNDEZ PIDAL, Ramón. 1952. *Toponimia prerromana hispánica*. Madrid: Gredos.
- DE MONTESINOS, Joseph. 1799. *Compendio Histórico Geográfico Oriolano*. Manuscrit microfilm a la Caja Rural Central d'Oriola. Consultable en línia: <https://centenarioircr.com/compendio-historico/> [consultat el 29/12/2024]
- NIETO, Emilio i Araceli STRIANO. 1997. *Breve diccionario de topónimos españoles*. Alianza: Madrid.
- ONCAT = COROMINES, Joan. 1997. *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes / La Caixa.
- POCKLINGTON, Robert. 2024. «Alicante / Alacant». *Toponimia de l'Arc Mediterrani (PID2020-114216RB-C65)*, projecte integrat en el *Toponomasticon Hispaniae*, financiat per el MCIN/AEI/10.13039/501100011033/ <http://toponhisp.org> [consultat el 29/12/2024]
- RAMOS Hidalgo, Antonio. 1986. *Evolución urbana de Alicante*. Tesi doctoral dirigida pel professor Antonio Gil Olcina. Universitat d'Alacant.
- RIX, Helmut. 1976 [1992]. *Historische Grammatik des Griechischen. Laut- und Formenlehre*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft: Darmstadt.
- ROMERA MANZANARES, Ana M^a. 2024. *Crónica del Moro Rasís. Versión castellana cuatrocentista*.

Articles

- Iberoamericana / Vervuert: Madrid / Frankfurt am Main.
- ROSSER LIMIÑANA, Pablo. 2013. *Arqueología del poblamiento de un territorio del Mediterráneo occidental (Alicante, España) desde época tardía a la primera ocupación islàmica. Un espacio activo sin ciudad: de villas a aldeas*. Tesis doctoral dirigida per Lorenzo Abad Casal. Universitat d'Alacant.
- SERRANO I JAÉN, Joaquim. 2023. «Cristòfol Sanç, quatre-cents anys després (1621-2021). Els orígens de l'il·licitanisme modern». *La Rella*, 36: 169-205.
- SCHMOLL, U. 1956. «Turma Salluitana. Einige Bemerkungen zur lat. Umschreibung hispanischer Eigennamen». *Glotta*, 35: 304-311.
- TARRADELL, Mateu i Gabriela MARTÍN. 1970 «Els Antígons-Lucentum, una ciudad romana en el casco urbano de Alicante». *SAGVNTVM: Papeles del laboratorio de Arqueología de Valencia*, 8: 3-76.
- TOVAR, Antonio. 1958. «Topónimos con -NT- en Hispania». Dins *v Congreso de Toponímia*. Salamanca, II, p. 113.
- VALCÁRCEL PÍO DE SABOYA Y MAURA, Antonio. 1780. *Lucentum, oy la ciudad de Alicante en el Reyno de Valencia. Relación de las inscripciones...* Impremta de José y Tomás de Orga: València.
- VIRAVENS, Rafael. 1876. *Crónica de la muy ilustre y siempre fiel ciudad de Alicante*. Impremta de Carratalá y Gadea: Alacant.

Tenim nou web i som a Facebook.

Segueix-nos a la xarxa!

facebook.com/SocietatOnomastica

onomastica.cat

Sdo

Sortida Onomàstica a Siurana

Cornudella de Montsant (el Priorat), 26 de maig de 2025

FOTOGRAFIES DE MAR BATLLE I JORDI CÀCERES

Invitació a col·laborar amb **Noms**

La revista **Noms** és el canal de comunicació dels socis i sòcies de la Societat d'Onomàstica, pel qual circularan materials onomàstics del seu interès. Per aconseguir que la revista sigui una eina d'informació, difusió i participació bona i útil ens calen col·laboradors. Els socis són els creadors i els receptors dels continguts, amplis i diversos, que inclouen la teoria, la metodologia o el treball de camp en onomàstica o que provenen del resultat dels seus estudis, de les seves investigacions o dels seus coneixements. Són materials que, en forma d'article, posen a disposició dels lectors. Igualment, cal que hi hagi socis que redactin ressenyes, crítiques o notes de les publicacions onomàstiques (llibres o articles); socis que proporcionin les novetats bibliogràfiques, escrits o informacions (notícies, polèmiques o textos apareguts en la premsa) sobre activitats onomàstiques (congressos, jornades, cursos, conferències, presentacions de llibres, debats o exposicions), tesis, treballs acadèmics, treballs de recerca de batxillerat, documents d'arxiu o imatges amb valor onomàstic.

El nostre desig és publicar i difondre els continguts que abracin tants aspectes relacionats amb l'onomàstica i amb les ciències que li donen cobertura com sigui possible. És per això que fem una crida a la participació. Ens podeu fer arribar les vostres col·laboracions i propostes a revista@onomastica.cat. Qualsevol contribució serà benvinguda.

Noms és una revista de divulgació de la Societat d'Onomàstica.
ISSN 2938-284X Noms (Ed. impr.) | 2385-5177 DL B 26184-2014

Equip de redacció Rosa Maria Anglès, Santi Arbós, Andreu Beltran, Jesús Bernat, Assumpció Rehues i Sílvia Veà

Coordinadors Jesús Bernat, Assumpció Rehues

Disseny Quadratí

Producció Ind. Gràf. Gabriel Gibert

Envieu les vostres aportacions a revista@onomastica.cat.

Amb el suport de

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 A
V
L
ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

Fotografia: el barranc de les Fonts Caldes, la cova del Tití o de Donya Blanca i la Siuranella (Siurana, Cornudella de Montsant), de Mar Batlle

Envieu les vostres fotografies per a la portada de **Noms** a revista@onomastica.cat. Han de tenir 31 cm d'alçada per 22 cm d'amplada, com a mínim, i 200 punts de resolució.